

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח
ע"ש לסטר וסאלי אנטין
החוג לספרות

האם לקישור יש משמעות אינטגרציה סמנטית של קישורים ברשת

מוגש כעבודת גמר לקראת תואר "מוסמך למדעי הרוח"

באוניברסיטת תל-אביב

על ידי איתמר שאלתיאל

פברואר 2014

העבודה הוכנה בהנחיית פרופ' ישעיהו שן

תוכן עניינים

3		תקציר
4		מבוא
6		1. מבוש ועד לנדאו : סקירת מחקר
18		2. בניית ציפיות : שני ניסויים
19		הניסוי הראשון : הקדמה
21		הניסוי הראשון : תוצאות
21	טבלה 1 : ניסוי ראשון / תוצאות חלק ראשון	
23	טבלה 2 : ניסוי ראשון / תוצאות חלק שני	
24		הניסוי הראשון : מסקנות
28		הניסוי השני : הקדמה
29		ניסוי 2 : תוצאות
30	טבלה 3 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים	
30	טבלה 4 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים – חלק שני בניסוי הראשון	
31	טבלה 5 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים	
31	טבלה 6 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים – חלק שני בניסוי הראשון	
32	טבלה 7 : השוואה בין תוצאות שאלות 5 ו-6 לבין שאלות עם צירופים מעורבים בניסוי השני	
32	טבלה 8 : השוואה בין שאלות עם צירופים מעורבים לצירופים שאינם מעורבים בניסוי השני	
33		ניסוי שני : מסקנות
36		סיכום
38	3. בין שני טקסטים : פרשנות קישורים	
39	1.1 הטקסט המעוגן : פירוש מקומי	
39	1.1.1 מעבר לטקסט המעוגן	
41	1.1.2 עקרונות מנחים	

43	1.1.3 פירוש מקומי כהתייחסות בין טקסטואלית
44	1.2 הטקסט המעוגן : מערך ציפיות
44	1.2.1 הקשר מקוון
45	1.2.2 מידע נוסף : ALT טקסט וכתובת הקישור
46	1.2.3 הקוד הבין-טקסטואלי
47	2. המשמעות הבין-טקסטואלי
47	2.1 הקוד הבין-טקסטואלי
49	2.2 הטקסט המקושר – סצינה לעומת הטקסט השלם
51	4. בין-טקסטואליות ברשת : טקסונומיה התחלתית
54	1. יחס מערכתי
58	2. סימוכין
59	3. סאטירה וביקורת
61	4. פרודיה
61	5. נרטיב
64	6. שילוב עולמות מיוצגים
66	סיכום
69	ביבליוגרפיה
74	נספח א' : ניסויים
74	ניסוי 1
77	ניסוי 2
81	נספח ב' : תשובות לניסויים
81	ניסוי 1 – תוצאות
82	ניסוי 2 – תוצאות
83	Abstract

תקציר

טקסטים דיגיטליים קיימים כבר כארבעים שנה, ולמרות שהם שונים מטקסטים מודפסים במגוון דרכים נדמה כי השימוש בקישורים (Hyperlinks), עבור רבים, הוא ההבדל העיקרי בין שני סוגי הטקסטים. אולם אף על פי שקיימת כיום ספרות מחקרית ענפה שעוסקת בקישורים, גם בחקר הספרות, יש מחסור מורגש במחקרים שעוסקים בקישור כאמצעי רטורי וכסוג מובחן ועצמאי של בין-טקסטואליות.

מחקר זה עוסק בקישור כאמצעי ספרותי, ובוחן את השאלה האם כותבים יכולים להשתמש בקישורים כאמצעי להשגת מטרות רטוריות שונות או, כפי שטוענים מספר חוקרים בתחום, השימוש בקישורים מחייב קריאה לא-היררכית, "פתוחה" ו"נטולת מרכז". המחקר בוחן כיצד מתבצע תהליך הקריאה של קישורים, ומה ההבדלים בינו לבין תהליך הקריאה בבין-טקסטואליות בטקסטים מודפסים, ובוחן גם כיצד האפשרות לקשר במהירות ובקלות לטקסטים אחרים יכולה לשנות את האופן שבו טקסטים דיגיטליים נראים, ואת כמות וסוג המידע שנמסר בהם.

לצורך המחקר נעשו שני ניסויים, שלכל אחד מהם ענו כ-300 איש, שמהם עולה כי ישנה לצירוף התחבירי שעליו יושב הקישור השפעה על ציפיות הקוראים ביחס לטקסט שאליו הקישור מפנה. כמו כן, המחקר מתאר את תהליך הקריאה של קישורים, באמצעות התיאוריות של זיוה בן פורת על בין-טקסטואליות רטורית והתאוריות של בנימין הרשב על אינטגרציה סמנטית של טקסטים מורכבים. כותרת מחקר זה היא "האם לקישור יש משמעות". התשובה הקצרה לשאלה זו היא "כן" מהדהד, אולם התשובה הארוכה מורכבת ומעניינת בהרבה, ויש בה כדי לחשוף מעט מההבדלים בין קריאה בטקסטים דיגיטליים לקריאה בטקסטים מודפסים.

מבוא

ב-1966 החל תהליך שיגרום לשינוי דרמטי במעמדו של הטקסט המודפס. צוות בראשות דאגלס אנגלברט הצליח להטמיע קישורים (Hyperlinks) במסמך אלקטרוני, ועתה, יותר מארבעים שנה לאחר מכן, הטקסט המודפס הפך רק לצורה נוספת של טקסט כתוב. לצדו עומד הטקסט הדיגיטלי, וקישורים הם כמעט תמיד חלק בלתי נפרד ממנו.

טקסטים דיגיטליים שונים מטקסטים מודפסים מבחינות רבות. ברבים מהם ניתן לערוך חיפוש, אחרים ניתן לשנות ולשכתב והניווט בהם שונה. אולם נדמה כי, עבור רבים, השימוש בקישורים הוא ההבדל הגדול והחשוב ביותר בין שני סוגי הטקסטים. עתה, טקסט יכול להפנות לטקסט אחר מבלי להידרש להידמות לו (בין אם כרמיזה ובין אם כהפניה ביבליוגרפית¹), והמעבר מטקסט לטקסט נעשה קל ומזמין בהרבה. שינויים אלו יכולים להתבטא גם בדרך שבה קוראים מפענחים קישורים ובהפניות הבין-טקסטואליות עצמן, סגנון, המידע שהן מכילות והאמצעים הרטוריים שנעשה בהם שימוש.

עבודה זו מתמקדת בקישור כאמצעי ספרותי. מרבית העבודה נסובה סביב תהליך הקריאה של קישורים. כיצד קוראים ממשמעים את היחס הבין-טקסטואלי בטקסט שמכיל קישורים? האם ישנם הבדלים בין הדרך שבה קורא מתייחס לקישור לבין תהליך הקריאה של הפניה בין-טקסטואלית "רגילה"², כפי שהיא מופיעה למשל בטקסטים מודפסים? האם הקישור מביא בכנפיו קורא מסוג חדש, כפי שטוענים חלק מהחוקרים, או שהשינויים בתהליך הקריאה הם זehירים ועדינים יותר?

אולם לקישורים יש גם פוטנציאל לשנות לא רק את הקריאה, אלא גם את הטקסטים עצמם, ועבודה זו נוגעת גם בשאלות אלו: האם האפשרות לקשר במהירות ובקלות לטקסטים אחרים יכולה לשנות את האופן שבו טקסטים נראים, את כמות וסוג המידע שנמסר בהם ואת הפונקציות הרטוריות של היחס הבין-טקסטואלי?

הפרק הראשונה בעבודה זו יסקור את המחקר הקיים בנוגע לקישורים ולקריאה בהם. למרות שמאז שהומצאו נכתבו רבות על קישורים, נדמה כי מרבית המחקרים שעוסקים בקריאה בטקסטים דיגיטליים מעלים על נס את הטענה שטקסטים אלו גוררים שינוי דרסטי בתהליך

¹ הן ברמיזה והן בהפניה ביבליוגרפית, למרות ההבדלים הניכרים ביניהם, טקסט היעד מידמה לטקסט המקור. כך, למשל, הפניה ביבליוגרפית דורשת לשמור על כותרת הספר או המאמר, שם המחבר וכדומה. רמיזה, לעומת זאת, מאפשרת למחבר חופש רב יותר בבחירת האלמנטים שיידמו לטקסט המקור, אך עדיין מחייבת שמירה על דמיון כלשהו.

² המילה "רגילה" מוקפת במרכאות מכיוון שאין שום דבר טבעי בהפניות בין-טקסטואליות, שאינן נסמכות על קישורים. כך, למשל, ההפנייה הביבליוגרפית, כפי שאנו מכירים אותה כיום, לא יכלה להתקיים ללא המצאת העמוד, שאפשר להפנות למקום מסוים בטקסט בקלות יחסית (להבדיל ממגילות, למשל).

הקריאה ובמעמד הקורא והטקסט. פרק זה יסקור חלק ממחקרים אלה וינסה להצביע על כמה מפגמיהם.

הפרק השני יתאר שני ניסויים שנערכו במסגרת עבודה זו, ושנועדו לבחון איזו השפעה יש לצירוף התחבירי שעליו יושב הקישור על ציפיות הקוראים ביחס לטקסט שאליו הקישור מפנה. מטרתו של פרק זה היא לבסס את ההנחה שקוראים מבנים ציפיות ביחס לטקסט המקושר בהתאם למלים שנבחרו לשמש כקישור, ולבחון חלק מהגורמים שאחראים לציפיות אלו. הפרק השלישי ינסה להציע מסגרת תיאורטית לתיאור תהליך הקריאה והמשמעות של קישורים, ולתאר לפחות חלק מהתהליך המורכב שקוראים עוברים כאשר הם נתקלים בקישורים ברשת. הפרק הרביעי והאחרון יציג סוגים שונים של פונקציות רטוריות שקישורים יכולים לשמש, ותוצע בו טקסונומיה התחלתית של קישורים ברשת.

מבוש ועד לנדאו: סקירת מחקר

בשנת 2010 פרסמה Juliette De Maeyer מחקר שערכה על 18 אתרי חדשות צרפתיים. היא בחנה 1309 קישורים (Hyperlinks) שהופיעו בהם (De Maeyer 2010, 8) ואת האתרים שאליהם הם מובילים. כל זאת על מנת לבחון האם אתרי חדשות ברשת אכן משתמשים בקישורים בהתאם למה שהיא מכנה "המיתוס של העיתונות המקוונת", שמאפיין, לדבריה, את השיח המחקרי אודות עיתונות מקוונת ושניתן להגדיר באמצעות ארבעה קריטריונים: אינטראקטיביות, אמינות, שקיפות וגיוון (Ibid, 2).

גם מבלי לעסוק בפרטי מחקרה הספציפי של דה מאייר, מעניין לראות כיצד החוקרים שהיא מצטטת משתמשים בקישורים כדי להתוות מעין אוטופיה עיתונאית חדשה. קישורים, על פי חוקרים אלה, יכולים לשמש ליצירת עיתונות טובה ומעמיקה יותר. כך, למשל, נטען כי הקישורים יוצרים אפשרות ל" a more transparent, comprehensive and dialogical reporting (Domingo,) "that would strengthen democratic participation in plural societies של "disperse the fundamental linearity" והם (as cited in De Maeyer 2010, 2) טקסטים מודפסים (Dalhgren, as cited in De Maeyer 2010, 2). שימוש בקישורים יכול גם לסייע לעיתוננים לחשוף את המקורות שלהם, להוביל לראיונות מלאים ולסייע לקוראים לחקור נושא לעומקו (Dimitrova, Connolly-Ahern, Williams, Kaid & Reid, 2003; as cited in De Maeyer 2010, 2).

ההבטחות הללו, טוענת דה מאייר, לא מתקיימות כלל, בעיקר משום שאתרי חדשות נוטים לקמץ בהפניות לאתרים חיצוניים, אלא אם יש להם שיתוף פעולה עסקי עם אתרים אלו. מחקרה של דה מאייר חושף שברוב המקרים אין חשיפת מקורות, הפניות לראיונות מלאים או חיזוק ההשתתפות הדמוקרטית בחברה פלורליסטית.

המחקרים שמצטטת דה מאייר, אלו שלקחו חלק בהבניית "המיתוס של העיתונות המקוונת", אינם יוצאי דופן. למרות שיותר מעשרים ושלוש שנים חלפו מאז שה-World Wide Web הוקמה והפכה את הקישור, ההייפרלינק, לחלק בלתי נפרד מחוויית הקריאה של רבים, קישורים עדיין מגלמים עבור רבים הבטחה לעתיד טוב יותר. פניו של העתיד הזה, עם זאת, עודם שנויים במחלוקת.

למעשה, קישורים נשאו על גבם את התקווה לעתיד אחר עוד בטרם באו לעולם. ב-1945 כתב Vannevar Bush מאמר בשם "As We May Think" (Bush, 1945), שבו הוא מעלה לראשונה את האפשרות לקשר בין טקסטים בצורה מכנית. במהלך מלחמת העולם השנייה שימש בוש כיושב הראש של הוועדה הלאומית למחקר הגנתי בארצות הברית (NDRC), שנועדה לרתום את מדעני ארצות הברית למאמצי המלחמה, והיתה אחראית, בין היתר, לפיתוח הרדאר, הסונאר ופרויקט מנהטן. החברות ב-NDRC (שהפך מאוחר יותר ל-OSRD), המשרד למחקר והתקדמות מדעית) אפשרה לבוש היכרות נדירה עם רבות מחזיתות המחקר המדעי בזמנו, ומעמדה זו גם נפתח המאמר. בוש סוקר את ההתפתחות המדעית בזמנו, וטוען כי המדע אפשר לאדם לשפר את מזונו, בגדיו ואיכות חייו. המדע אפשר גם לשפר את התקשורת האנושית ואת היכולת לאגור ולפתח ידע:

Science has provided the swiftest communication between individuals; it has provided a record of ideas and has enabled man to manipulate and to make extracts from that record so that knowledge evolves and endures throughout the life of a race rather than that of an individual. (Ibid)

לצד השיפורים הללו, טוען בוש, המדע עדיין לא הצליח לתת מענה לעומס הידע, ההולך וגובר:

There is a growing mountain of research. But there is increased evidence that we are being bogged down today as specialization extends. The investigator is staggered by the findings and conclusions of thousands of other workers—conclusions which he cannot find time to grasp, much less to remember, as they appear. Yet specialization becomes increasingly necessary for progress, and the effort to bridge between disciplines is correspondingly superficial. (Ibid)

ביום השנה העשירי לפרסום "As We May Think", סיכם בוש את הבעיה כך:

"Our libraries are filled to overflowing, and their growth is exponential, yet in this vast and ever-increasing store of knowledge we still hunt for particular items with horse-and-buggy methods. As a result there is much duplication and repetition of research. We are being smothered in our own product. While we record with great care the work of thousands of able and devoted men, full of significance of timeliness to others, a large and increasing fraction of their work is, for all essential purposes, lost simply because we do not know how to find a pertinent item of information after it has become embedded in the mass." (Bush as cited in G. Pascal, 1997)

הפתרון שבוש מציע הוא מכונה עתידנית, שעיקר המאמר מוקדש לתיאור היתכנותה. מכונה זו,

שהוא מכנה Memex, תאגור מידע במיקרופילם ותאפשר לכל מי שמתמש בה לקשר בין חלקי

מידע שונים ולהוסיף להם הערות משלו. בוש מכנה קישורים אלו בשם Trails, נתיבים, והם נועדו לחקות חשיבה אסוציאטיבית, ובכך לאפשר קישור בין חלקי מידע ששיטות קטלוג קודמות לא הצליחו לאפשר. לא לחינם דיבר בוש על נתיבים. ה-Memex שלו – מעין מחשב שולחני קדמון, מבוסס מוטות, גלגליות ומיקרופילם – אמור היה ליצור שבילי ידע, מעבר אידיוסיונקרטי בין חלקי מידע שמחקה את אופן החשיבה האנושי, כפי שתפס אותו בוש. אם המכונות של זמנו היוו שדרוג של היכולות הגופניות של המין האנושי, ה-Memex נועד לשדרג את היכולות המנטליות שלו, וקישורים הם גלגלי השיניים שמניעים את המכונה.

אירונית, המצאת הרשת לא פתרה את בעיית עודף המידע, רק הנכיחה אותה יותר, כפי שמעידים תקציבי הענק שמוזרמים עד היום למנועי חיפוש, לרשת הסמנטית ולמסנני תוכן אחרים. קישורים, כפי שחשב עליהם בוש, אכן יכולים לשמש כמעין תוסף זיכרון, ולחבר פיסות מידע שונות זו לזו, אבל הרשת גם העניקה קול לכל משתמש, וכמויות המידע שנראו עצומות כבר בזמנו של בוש גדלו מאז לאין שיעור.

בדומה לבוש, גם טד נלסון ראה בקישורים פוטנציאל רדיקלי. נלסון הוא מי שטבע את המונח "הייפרטקסט" [במאמר מ-1965](#) (Nelson, 1865). המונח, ששימש מאז בעיקר כדי לתאר טקסט שמכיל קישורים לטקסטים אחרים, תואר על ידי נלסון כדבר מה מקיף בהרבה. המחשבים, עבורו, אפשרו לפרוץ את גבולות הדף, ליצור צורה חדשה שבה ניתן יהיה לקרוא ולכתוב טקסטים. קישורים היו רק חלק זעום בחזון גדול יותר, ונלסון כינה אותם "Zippered Lists". פרויקט הדגל שלו, קסנדו, שמגזין Wired [תיאר](#) כ-"The longest-running vaporware project in the history of computing" (Wolf 1995), היה אמור לעשות בדיוק זאת: המערכת תוכננה כך שתאפשר הצגה במקביל של טקסטים, כתיבה ועריכה שלהם, ויצירת קישורים בין-טקסטואלים בין קטעים ארוכים, קצרים או מלאים לקטעים אחרים.

מסיבות שונות, בנייתה של Xanadu מעולם לא הושלמה. [בסרטון מ-2008](#) (photonhunter, 2008), שבו מסביר נלסון מעט מההיגיון שעומד מאחורי המערכת שחזה, קשה לטעות במרירותו. מסמכים אלקטרוניים כיום, הוא אומר, רחוקים שנות אור מהפוטנציאל הגלום בהם. למרות השימוש שלהם בקישורים, מסמכים אלו עדיין מנסים לחקות את ההיגיון של הנייר. הם לא מאפשרים קריאה מקבילה, "קישורים עמוקים", הוספת הערות בשולי הדף (ולא רק בתחתיתו). עבורו, טקסטים ברשת אינם שונים מהותית מטקסטים מודפסים, והקישורים שמשמשים כיום הם הד חיוור לסוג הקישוריות שהוא ראה בעיני רוחו.

לא מעט השתנה מאז שבוש ונלסון ניסו לחשוב מחדש על טקסטים, אולם דבר אחד נותר זהה והוא הנטייה לראות בטכנולוגיה – ובקישורים בפרט – פתח שלתוכו ניתן להטיל את תקוותינו לעתיד טוב יותר. רק דמותו של עתיד זה משתנה מאדם לאדם.

כי אם בוש ראה בקישורים את הפוטנציאל לסנן ידע ולאחזר אותו בקלות; ונלסון ראה בהם את תחילתו של מרחב טקסטואלי חדש; ואם הוגי "מיתוס העיתונות המקוונת" ראו בהם פתח לעיתונות אחראית יותר, ישנם גם מי שרואים בקישורים את הפוטנציאל לקריאה מסוג שונה.

כך, למשל, James Blustein ו-Ann-Barbara Graff מתארים רשימת תכונות ש"בדרך כלל

מיוחסות להיפרטקסט": פתוח, חסר מרכז כובד, רב-קולי וא-ליניארי (Graff and Blustein

2011, 11). תאור זה דומה מאוד לדרך שבה מתאר George Landow היפרטקסטים, בספרו

: Hypertext 3.0

"[...] Text composed of blocks of words (or images) linked electronically by multiple paths, chains, or trails in an open-ended, perpetually unfinished textuality described by the terms *link*, *node*, *network*, *web*, and *path*" (Landow 2006, 3).

בהמשך הספר, מפרט לנדאו לגבי תהליך הקריאה בהיפר-טקסט:

"As readers move through a web or network of texts, they continually shift the center – and hence the focus or organizing principle – of their investigation and experience. Hypertext, in other words, provides an infinitely recenterable system whose provisional point of focus depends upon the reader, who becomes a truly active reader in yet another sense. One of the fundamental characteristics of hypertext is that it is composed of bodies of linked texts that have no primary axis of organization. In other words, the metatext or document set – the entity that describes what in print technology is the book, work, or single text – has no center". (Ibid, 36-37)

לנדאו, אם כן, מתאר היפרטקסטים כמערכות טקסטואליות פתוחות, ואת הקישור

כטכנולוגיה המאפשרת לקורא לבחור את המרכז (הפרשני, יש להניח. לנדאו משאיר נקודה זו

עמומה) שסביבו ניתן לארגן את יחידות הטקסט. לנדאו אף מרחיק וטוען כי קיומם של מספר

נתיבי קריאה משנה את האיזון בין קורא לכותב ומפחית את ההפרדה ההיררכית בין הטקסט

העיקרי לפרשנותו וביאורו, שעתה קיימים כטקסטים עצמאיים, ושהוא מכנה, בעקבות רולן

בארתי, "Lexias" (Ibid, 45).

לרשימת התכונות שמיוחסות להיפרטקסט אצל גרף ובלושטיין מוקדש גם פרק שלם בספרו

של לנדאו - "Hypertext and Critical Theory" – שתת סעיפיו חושפים טפח מהאוריינטציה

המחקרית של לנדאו: Hypertext ,Hypertext and Multivocality ,Textual Openness and Decentering וכמובן – Hypertext as Rhizome. ההיפרטקסט, טוען לנדאו, הוא יותר מטקסט שמכיל קישורים לטקסטים אחרים, הוא מחייב גם קורא אחר, מודע ואקטיבי יותר. למרות שקונבנציות הקריאה הרגילות מתקיימות בתוך כל לקסיה, הוא טוען, מרגע שהקורא עוזב את הלקסיה ללקסיה אחרת - משהו אחר מתרחש (3, ibid). בעוד שבספר המודפס קיים מרחק מרחבי בין הטקסט לטקסטים שהוא מפנה אליהם (יהיו אלה הערות שוליים או רמיזות לטקסטים אחרים), הקישור מעלים את המרחק הזה ולכן משנה רדיקלית הן את חוויית הקריאה והן את אופי הטקסט הנקרא (ibid, ibid).

תפיסה דומה ניתן למצוא גם במאמרו של עו"ד פיטר לורי " [Why the Web Will Win the](#)

[Culture Wars for the Left: Deconstructing Hyperlinks](#)". במאמר זה הוא מתייחס

לרשת ככלי שמעודד תפיסה דקונסטרוקציוניסטית של טקסטים, תפיסה שמנטרלת את

הסמכותיות של הטקסט היחיד:

"The content available online is much less important than the manner in which it is delivered, indeed, the way the Web is structured. Its influence is structural rather than informational, and its structure is agnostic. For that reason, parental controls of the sort that AOL can offer gives no comfort to conservatives. It's not that Johnny will Google "hardcore" or "T&A" rather than "family values;" rather, it's that Johnny will come to think, consciously or not, of everything he reads as linked, associative and contingent. He will be disinclined to accept the authority of any text, whether religious, political or artistic, since he has learned that there is no such thing as the last word, or indeed even a series of words that do not link, in some way, to some other text or game. For those who grow up reading online, reading will come to seem a game, one that endlessly plays out in unlimited directions. The web, in providing link after associative link, commentary upon every picture and paragraph, allows, indeed requires, users to engage in a postmodernist inquiry". (Lurie, 2003)

לגבי לורי, הרשת היא מערכת חסרת מרכז ומבוזרת, שחותרת תחת סמכותו של כל טקסט יחיד

בה. על פי טענה זו, ששואבת במובלע את כוחה מתפיסת "המדיום הוא המסר" של מרשל מקלוהן,

עצם השינוי הטכנולוגי שהביאו עמם קישורים מחייב שינוי באופן הקריאה ובדרך שבה נתפסים

טקסטים, ועמם – סמכות המחבר. גם לנדאו מקדיש תת-פרק לנושא, בשם "The Politics of

"Hypertext" (Landaw 2006, 343). למרות שנדמה כי הוא פחות נחרץ במסקנותיו, לנדאו

מאמין כי טבעה חסר ההיררכיות של הרשת סופה לחלחל גם לאמונותיהם הפוליטיות של הגולשים בה :

"We may add that the use of communications technology is also a concretization of certain political assumptions. In particular, hypertext embodies assumptions of the necessity for nonhierarchical, multicentered, open-ended forms of politics and government." (Ibid, 345)

הרשת היא אכן מערכת מבוזרת וחסרת מרכז, אולם כך גם שדה הספרות, כפי שהראה כבר ב-1919 ט.ס. אליוט ב-"[Tradition and The Individual Talent](#)" (Eliot, 1921). ניתן למצוא גם תפיסות דומות לגבי השפה, אצל מיכאיל באחטין או פרדינן דה-סוסיר. ההבדל המרכזי בין הרשת לבין מערכות אחרות, כך נראה, הוא שהרשת מנכחה את הביזוריות וחוסר המרכז שקיימים ממילא בכל מערכת, והופכת אותם לגלויים לעין. האינטרנט, אם כן, פשוט מספק מסגרת טכנולוגית שחושפת את העיקרון המכונן של מצב העניינים הכללי. במילותיו של לנדאו :

"Here again something that Derrida and other critical theorists describe as part of a seemingly extravagant claim about language turns out precisely to describe the new economy of reading and writing with electronic virtual, rather than physical, forms" (Landow 2006, 53)

גם לנדאו וגם לורי מאמינים שהקישור הוא הכלי המרכזי שבאמצעותו הרשת חושפת את הביזוריות שלה. קישורים הפכו טקסטים אחרים ליותר זמינים, ולכן גם מזמינים יותר. האפשרות לעבור מטקסט לטקסט בלחיצת עכבר אינה שונה איכותית מהאפשרות לזנוח טקסט מודפס לטובת טקסט אחר, אך היא בעליל פשוטה וקלה יותר. טענה זו, כמובן, מדויקת, אך נדמה כי לנדאו ולורי מניחים כי הזמינות של טקסט היעד היא המגבלה היחידה שעומדת בפני קריאה חסרת מרכז, פתוחה, נכונה לחיפוש מתמיד אחר משמעות. לא כך הדבר. סוג הקריאה הזה מציב קושי בפני עצמו, שגם הזמינות של טקסט היעד אינה מפוגגת. קריאה כזו תובעת מהקורא להיות יותר אקטיבי, ו – חשוב מכך - לדעת שזה סוג הקריאה שהוא מתבקש לבצע ולרצות בכך. לא ברור על סמך מה לנדאו ולורי מניחים שזה המצב.

לעומת לנדאו ולורי, ב-"[This Is Not a Hypertext, But...: A Set of Lexias on](#)

[Textuality](#)", טוען Michael R. Allen שהייפרטקסטים חולקים יותר מדי תכונות משותפות עם טקסטים מודפסים מכדי לגרום לפריצת דרך משמעותית בקריאה (Allen, 2003). קישורים אכן יכולים להקל על קריאה מהסוג הזה, הוא טוען, אבל גם הייפרטקסטים אינם אלא מלים מסודרות במרחב, עם התחלה וסוף, ולכן הם מטילים על הקריאה את אותן המגבלות של

טקסטים מודפסים. ובה בעת, לדבריו, גם טקסטים מודפסים יכולים לאפשר קריאה פתוחה ואינסופית, אם הקורא מעוניין בכך. השאלה, כמובן, היא האם קוראים אכן מעוניינים בכך, והאם בואו של הקישור אכן הסיר את החסם היחיד שעמד בפני קריאה מסוג זה.

דרך אחת לבדוק זאת היא באמצעות סטטיסטיקות כניסה לקישורים. [דו"ח של Silverpop מ-](#)

[2013](#) בחן את שיעור הלחיצה על קישורים בניוזלטרים על פי מדינות ותעשיות שונות (Silverpop

12.9 (as cited in Nanji, 2013). התוצאות נמוכות למדי, כאשר השיעור הגבוה ביותר היה 12.9

אחוזים והממוצע הגבוה ביותר עמד על 4.5 אחוזים בלבד :

שיעור הלחיצה על קישורים בניוזלטרים על פי מדינות ותעשיות

CLICK-THROUGH RATE (by Country/Region)

Click-Through Rate (Unique)	Mean	Median	Top Quartile	Bottom Quartile
Overall	3.6%	2.3%	8.8%	0.6%
U.S.	3.3%	2.2%	8.3%	0.6%
EMEA	3.3%	2.4%	8.1%	0.6%
Canada	5.8%	2.7%	12.9%	0.6%
APAC	7.1%	4.5%	11.0%	0.8%

CLICK-THROUGH RATE (by Industry)

Click-Through Rate (Unique)	Mean	Median	Top Quartile	Bottom Quartile
Nonprofits	2.0%	1.7%	4.8%	0.6%
Computer Hardware, Telecom & Electronics	1.5%	1.0%	4.8%	0.5%
Computer Software	2.6%	1.4%	8.5%	0.7%
Consumer Products	3.6%	3.3%	6.7%	0.3% ▼
Consumer Services	3.9%	2.6%	8.9%	0.9%
Education	5.8%	2.8%	12.8% ▲	0.6%
Financial Services	3.3%	2.1%	7.9%	0.6%
Healthcare	4.2%	2.4%	9.9%	0.7%
Travel & Leisure	2.1%	1.5%	6.5%	0.7%
Media & Publishing	3.1%	2.2%	7.6%	0.6%
Real Estate & Construction	2.8%	2.3%	5.6%	0.8%
Retail	3.8%	2.7%	7.8%	0.7%
Corporate Services	3.2%	2.3%	8.0%	0.6%
Industrial Manufacturing & Services	2.3%	2.1%	4.9%	0.6%

Source: 2013 Email Marketing Metrics Study by Silverpop

[דו"ח אחר](#) מגלה ששיעור הלוחצים על מודעות Rich Media אונליין ב-2002 היה 2.4 אחוזים

בממוצע, גבוה פי שש מממוצע הלוחצים על מודעות רגילות ברשת, שעמד על 0.4 אחוזים בלבד (Li

and Leckenby 2004, 18). אלו נתונים בעייתיים, משום שהם מתייחסים לקישורים שיווקיים

– פרסומות, הצעות מכירה וכן הלאה – ויתכן מאוד ששיעור האנשים שלוחצים על קישורים רגילים שונה. לא הצלחתי למצוא מחקר שבדק מה שיעור האנשים שלוחצים על קישורים שאינם שיווקיים, אולם הוא אינו בהכרח גבוה יותר. ישנה תעשייה שלמה שמלמדת אנשי שיווק כיצד

לפתות גולשים ללחוץ על קישורים, והנתונים הללו מתייחסים לא רק לקישורים טקסטואליים אלא גם לפרסומות פלאש ומדיה עשירה אחרת.

כמו כן, קיבלתי את הסכמתו של יוסי גורביץ, בעל הבלוג "החברים של ג'ורג'", לבחון את סטטיסטיקות השימוש בבלוג שלו. בחנתי שלושה פוסטים שונים - "[ללכת עם הכיבוש ולהרגיש בלי](#)" (גורביץ 2013א), "[לפזר את הערפל](#)" (גורביץ 2013ב) ו"[רשמית: צבא ההגנה לסיפוח](#)" (גורביץ 2013ג) – ובדקתי מה שיעור האנשים שלחצו על קישורים בתוך הטקסט (בניגוד לקישור בכותרת הטקסט וקישורי ניווט). בשלושת הטקסטים הופיעו תשעה קישורים פנימיים, ושיעור הלוחצים עליהם היה 4.033333%. בממוצע. על חלק מהקישורים לא לחץ אף גולש, והקישור שעליו לחצו מירב הגולשים השיג שיעור לחיצות של 7.2% בלבד. זאת, כאשר לכל פוסט נכנסו 787 גולשים בממוצע.

אבל גם אם בדיקה מדגמית זו אינה מייצגת ושיעור הלחיצה הממוצע על קישורים גבוה פי שניים משיעור הלחיצה על פרסומות, למשל, עדיין מדובר במספרים זעומים. חשוב מכך, מדובר בבחירה של הגולש. עצם קיומו של הקישור, עצם נגישותו של טקסט אחר בלחיצת עכבר, אינם מחייבים את הקורא ללחוץ על הקישור ולעבור לטקסט אחר. ודאי גם שאינם מחייבים קריאה חסרת מרכז, רב-קולית וכדומה.

גם לא מובנת מאלה טענתו של לנדאו, לפיה ההייפרטקסט מורכב מלקסיות שונות, שקריאה בכל אחת מהן מצייתת לקונבציות קריאה רגילות. בעיקר משום שהחלוקה ללקסיות היא מלאכותית מאוד. לינקים רבים נמצאים במילה באמצע משפט או על משפט באמצע פסקה. האם הקורא נדרש לעצור עוד בטרם סיים משפט וללחוץ על הקישור? האם הקורא מסיים את המשפט או הפסקה שבהם יש לינק, ורק אז לוחץ עליו?

מעניין להשוות בין האופן שבו תפס וניבר בוש את הפוטנציאל שטמון בקישורים לבין תפיסתו של לנדאו. בוש דיבר על מערכות מידע סגורות, שקישורים מחברים ביניהן ליצירת נתיבים אסוציאטיביים של ידע. אמנם עיקר מאמרו מוקדש לאופן שבו מחברים יוכלו ליצור מערכות סגורות אלו, אולם הוא טען שניתן יהיה להעביר אותן הלאה. אדם יוכל למסור נתיב מידע ספציפי לאדם אחר שיקרא בו ויפיק ממנו תועלת. תפיסה זו לא שונה מאוד מהאופן שבו תופסי נביאי "המיתוס של העיתונות המקוונת" את הפוטנציאל שבקישורים. עבורם, קישורים הם דרך להעניק הקשר רחב לכתבות. הם אמנם מאפשרים לקורא לצאת מהכתבה למקורות מידע אחרים, אולם מקורות אלו נקראים ביחס לכתבה, מרחיבים את יריעתה ומעניקים לה אמינות. לנדאו לעומתם

מתאר מצב אחר לגמרי, שדומה אולי במעט לחזונו של נלסון. קישורים, עבורו, יוצרים אפשרות לקריאה מסוג שונה והופכים את הטקסט והקריאה למרחב פתוח, שאין לו התחלה או סוף. אולם לכל התפיסות הללו משותפת הנטייה לתפוס קישורים כמנגנון שיוביל לעולם טוב מעט יותר. התפיסה של בוש, כמובן, הגיונית. הוא חשב על קישורים ככלי להשגת תכלית מסוימת, וכך אכן תיאר אותם. מיתוס העיתונות המקוונת, לעומת זאת, ובדומה למיתוס הקריאה המקוונת שמתארים לנדאו ולורי, לא ניתן להצדקה באמצעות העדר מידע אמפירי או כתכנון למען תכלית מסוימת; ולפחות במקרה של לנדאו ולורי נראה שחל בלבול בין תהליך הקריאה שהרשת מאפשרת לבין תהליך הקריאה בפועל.

נכון הוא שניתן להשתמש בטקסטים ברשת כנקודת הזנק למסע אינסופי, פוטנציאלית, בין טקסטים; נכון הוא שהרשת מאפשרת מעבר קל ומהיר בין טקסט לטקסט או בין לקסיה ללקסיה. אבל ניתן לקרוא כך כל טקסט שהוא, גם אם הוא אינו מקוון וגם אם אינו משופע בקישורים, וטרם הוכחה ההנחה לפיה זמינותו של טקסט היעד גוררת בהכרח את סוג הקריאה שלנדאו ולורי סומכים עליה את ידיהם.

למעשה, קשה ליישב בין תפיסת לנדאו את תהליך הקריאה בהיפרטקסט לבין הזהירות שבה

הוא מתייחס לכתיבת הייפרטקסטים. לנדאו אחראי לפרויקט רשת מרשים בשם "[The](#)

[Victorian Web](http://www.victorianweb.org)" (http://www.victorianweb.org), שמתאר עצמו כאתר ש:

"conceive of information existing within a complex ecology or set of connections, because they allow us to experience the richness of the texts and images we encounter" ([Landaw, 2012](#))

האתר אכן מקיים את הבטחתו, ומספק קישורים למידע בתחומים שונים, מדת ועד כלכלה.

[העמוד על צ'ארלס דיקנס](#) (2013, "Charles Dickens: An Overview"), למשל, מקשר

ליצירותיו של המחבר, למאמרים על ההיסטוריה הפוליטית בתקופתו, מאמרים על קשריו

הספרותיים וכן הלאה. הפרויקט מדגים היטב כיצד הרשת מאפשרת יצירה של צבירי ידע

מורכבים, גדלים תמיד, שמונגשים בקלות לקורא. אולם קל להבחין כי פרויקט זה נערך בקפידה.

בעמוד "[Charles Dickens and Political History — The National and International](#)

[Contexts](#)" (2013, "Charles Dickens and Political History..."), למשל, הקישורים

למאמרים מחולקים לפי נושאים וכולם מפנים לעמודים אחרים באתר. בעמוד ה"[אודות](#)" של

הפרויקט מוסבר כי בעוד כל אחד יכול לתרום לפרויקט, יש לו עורכים ו"Contributions by

undergraduates in courses at Brown and other universities [...] are clearly marked as such (Landow, 2012). בעוד לנדאו מדבר על קריאת הייפרטקסטים כקריאה שמבטלת היררכיות, כעורך, היחס שלו מורכב יותר.

בתת-הפרק "The Rhetoric and Stylistics of Writing for E-Space; or, How Shoud We Write Hypertext?" (Landaw 2006, 151), לנדאו מרחיב על הנושא ושואל אלו צורות חדשות של ארגון, רטוריקה ומבנה עלינו לפתח כדי שנוכל לתקשר באפקטיביות במרחב האלקטרוני.

השימוש במלים "To communicate effectively" חשוב. כאשר לנדאו זונח תיאוריות של קריאה ומתחיל לחשוב על טקסטים אלקטרוניים מצידו השני של המודל התקשורתי, המחבר, לפתע הדיון משתנה מקצה לקצה. אפקט נכנס למשוואה, ועמו הצורך לתמרן את הקורא, לכוון אותו. הקישורים עדיין שם, כך גם ההנחה שהקורא ילחץ עליהם ויעבור הלאה. אבל מעבר זה כבר אינו מתואר כשינוי המרכז הפרשני, אלא כהכוונה מחושבת מטעם המחבר, שיכול עדיין להשפיע גם על מי שזנח את הטקסט ועבר לטקסט אחר:

"Before determining which techniques best accommodate such change, we must realize that, together, they attempt to answer several related questions: First, what must one do to orient readers and help them read efficiently and with pleasure? Second, how can one help readers retrace the steps in their reading path? Third, how can one inform those reading a document where the links in that document lead? Finally, how can one assist readers who have just entered a new document to feel at home there?" (Ibid, 152)

לא באמת מפתיע שהדיון אודות הייפרטקסטים נע בין שני הקטבים הללו, בין הטענה שהייפרטקסטים שולחים את הקורא למרדף פרוע אחר משמעויות לבין רצונו של המחבר להטמיע משמעות ואפקט גם בקישור ששולח את הקורא החוצה. לא מפתיע משום שבמובן מסוים דיון זה אינו שונה מאוד מהדיון אודות קריאתו של כל טקסט בין-טקסטואלי³. בשני המקרים, העובדה שטקסט אחד מפנה לטקסט אחר מעלה כמעט מיד שאלות אודות סגירותו של הטקסט, אופיו וסוג הקריאה המתחייב מכך. כאשר מתייחסים לבין-טקסטואליות במובנה הרחב, כמנגנון המשמוע של כל טקסט, והיחס בין הביצוע – הטקסט הספציפי – לכשירות הלשונית והספרותית ולידע העולם של הקולט (בן-פורת 198, 171) – בין-טקסטואליות נעשית תנאי הכרחי לכל משמוע של יצירה, ואין טקסט שחף ממנה משום שאין טקסט שחף משימוש במערכת סימנים. במובן זה,

³. אני משתמש כאן במונח "בין-טקסטואליות" במשמעותו הצרה, כלומר כבין-טקסטואליות רטורית (בן פורת 1985, 171)

אין טקסט "סגור", משום שכל טקסט מחייב משמוע ופרשנות של הסימנים בו, יהיו אלה הסימנים הלשוניים או ידע עולם מסוים. אבל גם כאשר מדברים על בין-טקסטואליות במובנה המצומצם – קרי, נוכחותם ביחד של שני טקסטים שונים; שני פנוטקסטים (שם, שם) – עדיין מימוש הקשר הבין-טקסטואלי תובע מהקורא היכרות כלשהי עם טקסט היעד ומכאן גם חריגה מגבולותיו של טקסט המקור.

אולם בעוד בין-טקסטואליות מביאה לחזית שאלות חשובות אודות סגירותם של טקסטים ויכולתם לעמוד במנותק מטקסטים אחרים, כדאי להבדיל בין שאלות אלו לבין הקריאה שנעשית בפועל. ניתן להשתמש בטקסט במגוון דרכים רחב, ושימושים אלו יכולים להיות אידיויסינקרטיים מאוד, כפי שהראה רורטי (רורטי 2007, 107. צוטט באקו, 2007). אולם יש ערך לשאלה כיצד מרבית הקוראים משתמשים בטקסט והאם קיומה של רמיזה בין-טקסטואלית (מעטה ואילך) אתיחס לבין-טקסטואליות במובנה המצומצם, כלומר כבין טקסטואליות רטורית (בן פורת 1985, 171)) אכן גורמת לקוראים למשמע את הרמיזה, ואם כן – כיצד.

במאמרה "הקורא, הטקסט והרמיזה הספרותית" בוחנת זיוה בן פורת כיצד מפענחים תלמידי תיכון ישראלים טקסטים שהבנת משמעותם תלויה במימוש רמיזה ספרותית לטקסט אחר (בן פורת 1978, 1). תוצאות המחקר מראות שקיומה של רמיזה בין-טקסטואלית אינה מחייבת את הקוראים למשמע אותה. הדבר נכון גם כאשר הקוראים מודעים לרמיזה:

"בתחום מימוש הרמיזה הספרותית יש לעקרון הפרשנות החסכונית שני גילויים: אם הטקסט הרומז ניתן לפירוש כלשהו כפי שהוא – מתעלמים מן הרמיזה כליל, אפילו אם יש לה מסמן חזק. אך אם אין אפשרות לפתח כל תבנית משמעותית שלמה בלי לממש את הרמיזה, מפעילים את אותו העיקרון לגבי הטקסט הנרמז, ומנצלים את מינימום הגורמים הניתנים להפעלה. כשמתגלים בטקסט הנרמז (או אפילו בטקסט הרומז) יסודות שאינם משתלבים בתבנית הסמאנטית שהקורא הגיע אליה, מנסה להתעלם מהם כל עוד הדבר אפשרי. כשהוא נאלץ – על-ידי הטקסט או על-ידי סיטואציית הקריאה – להתייחס אליהם, הוא מפעיל כלים שהוקנו לו כדי שיגיע לראייה מורכבת, לשמירה על התבנית הראשונית" (שם, 18)

יש דימיון בין קורא שמכיר את טקסט המקור (או הטקסט הנרמז), אם להשתמש במונחי המאמר (מצוטט) לבין קורא שנתקל בקישור. בשני המקרים, אין חסם אמיתי שמונע מהקורא, לכל הפחות, להתייחס לטקסט המקור בפרשנותו. במחקר של בן-פורת, קוראים רבים העדיפו להמנע ממימוש הרמיזה ככל הניתן, וגם כאשר הם נאלצו לממש אותה הדבר עדיין נעשה ביחס לתבנית הסמנטית הראשונית שהם פיתחו. לנדאו תובע מהקוראים מידת מעורבות גדולה בהרבה. הוא דורש מהם ללחוץ על הקישור ולעבור לטקסט הבא, שוב ושוב, במעין שילוב בין קורא למחבר.

ההנחה שעומדת מאחורי מחקר זה היא שמרבית הקוראים אינם מבצעים את סוג הקריאה שמציעים לנדאו ולורי או מייקל אלן, למרות שהיא, כמובן, אפשרית. בשני ניסויים שערכתי אראה כי קוראים מבנים ציפיות ביחס לטקסט המקושר מבלי לחוץ על הקישור. שיעור הלחיצות על קישורים שצוטט קודם לכן מעלה את החשד כי רוב הקוראים מסתפקים בציפיות אלה, ואינם טורחים כלל לממש את היחס הבין-טקסטואלי, לא כל שכן לעזוב את הטקסט ולעבור לטקסט חדש. איני מכיר כלל מאמרים שמנסים לנתח כיצד מרבית הקוראים מפענחים הייפרטקסטים, ויתכן שהדבר קשור להצלחה היחסית של גישתו של לנדאו. על פי Google Scholar, ספרו, "Hypertext 2.0" זכה, נכון ל-15 בנובמבר, 2013, ל-950 ציטוטים והגרסה האחרונה של ספרו, "Hypertext 3.0" זכתה באותו תאריך ל-333 ציטוטים. יותר מעשרים ושלוש שנים חלפו מאז שה-World Wide Web הוקמה והפכה את הקישור, ההייפרלינק, לחלק בלתי נפרד מחוויית הקריאה של רבים. ניתן לקוות שבעתיד יתעורר גם העניין בקריאה שאינה חיפוש מתמיד אחר משמעות, בדילוג מלקסיה ללקסיה, ובקורא שאינו כה חרוץ כקורא-הכותב שלנדאו מציע. בפרק הבא אתאר שני ניסויים שנועדו לשמש כצעד ראשוני לכיוון זה.

בניית ציפיות: שני ניסויים

אחת ההנחות שעומדות בבסיס עבודה זו היא שישנה משמעות למלים שנבחרו לשמש כקישור ברשת (להלן: הטקסט המעוגן), לטקסט שבו הן נמצאות (להלן: הטקסט המקשר) ולטקסט שאליו הקישור מפנה (להלן: הטקסט המקושר). הנחה זו אינה מובנת מאליה. גם אם מקבלים את ההנחה שהקריאה בטקסטים מקוונים אינה שונה מהותית מקריאת טקסט מודפס – וכפי שעולה מסקירת המחקר בפרק הקודם, גם הנחה זו אינה מקובלת על כולם – הטענה כי לטקסט המעוגן יש חשיבות בתהליך המשמיע של הקשר הבין-טקסטואלי עדיין טעונה הוכחה.

שני הניסויים שיתוארו כאן נועדו לחזק השערה זו באמצעות בדיקת הציפיות שיוצר הטקסט המעוגן. המתודה שמאחורי שני הניסויים זהה – הנסיינים קיבלו משפטים שונים, שבכל אחד מהם מסומן הטקסט המעוגן, והתבקשו לבחור לאיזה טקסט "הקישור" מוביל. מאחורי הניסויים עמדה ההנחה שלפונקציה התחבירית של הטקסט המעוגן תהיה השפעה על ציפיות הקוראים מהטקסט המקושר, ושקוראים יניחו כי צירוף שמני, שמשמש כטקסט מעוגן, יקשר לטקסטים מסוג שונה מאשר צירוף פעלי שמשמש כטקסט מעוגן.

להנחה זו, שהתבססה בעיקר על אינטואיציה וצפייה בטקסטים מקוונים ברשת, יש גם יתרונות תאורטיים. ראשית, חלקי הדיבר קלים יותר לזיהוי ועמומים פחות מההבדלים הסמנטיים בין שתי מלים השייכות לאותה קטגוריה תחבירית, והדבר הקל על יצירת הניסויים וניתוח התוצאות; ובעוד שחלקי הדיבר מובחנים זה מזה בתכונותיהם התחביריות (Shopen 2007, 1), אפשר לדבר על תכונות סמנטיות משותפות לצירופים שמניים או פעליים (Ibid, 6, 9). כך, למשל, גם Anna Wierzbicka וגם Ronald W. Langacker יכולים להרשות לעצמם לדבר על התכונות הסמנטיות של שמות עצם, וכיצד הם נבדלים מתארים או פעלים (Ibid, 5).

מן הראוי לציין כי עמדה זו אינה דומיננטית בשיח המחקרי, ולנגקר הוא הראשון להודות בכך (Langacker 2008, 16). לכותב זה אין עניין להכניס ראשו לוויכוח בין תיאוריות התחביר הקוגניטיבי לתיאוריות הרואות בתחביר אלמנט אוטונומי, נטול ממד סמנטי. עם זאת, יתכן כי שני הניסויים שנערכו עבור עבודה זו יכולים להוות חיזוק כלשהו להנחה שלחלקי הדיבר אכן יש משמעות סמנטית. יש לציין כי הניסויים לא בחנו צירופים שמניים ופעליים במנותק, כקטגוריות תחביריות, אלא משפטים שחלקים מהם היו צירופים פעליים ושמניים, וניתן לייחס את התוצאות למשמעותן הלקסיקלית של המלים ששימשו כצירוף שמני או פעלי, ולא לטבעם הסמנטי של חלקי הדיבר הללו. עם זאת, מאחר שהניסויים בחנו משפטים שונים, ובהם שימשו מלים שונות

כצירופים פעליים ושמניים, נראה שניסויים אלה יכולים לחזק, ולו במעט, את הנחות היסוד של התחביר הקוגניטיבי.

שני הניסויים הציגו, כאמור, בפני הקוראים שני סוגים של משפטים – משפטים שבהם הטקסט המעוגן היה צירוף פעלי ומשפטים שבהם הטקסט המעוגן היה צירוף שמני – והקוראים התבקשו לבחור, מבין שלוש אפשרויות, לאן לדעתם הקישור יוביל. התשובות התחלקו לשלושה סוגים, שלצורך הנוחות אכנה "סטטי", "דינמי" ו"אחר".

בתשובה "סטטית" הכוונה לטקסטים שמתייחסים למושג אחד ברור, אזור אוטונומי קונספטואלית, במילותיו של לנגקר (Ibid, 115). ערך בוויקיפדיה, פרופיל פייסבוק, אתר של חברה או אף רשימת כתבות שתויגו בתגית מסוימת יחשבו, לצורך העניין, כתשובה סטטית. כך, למשל, ערך בוויקיפדיה הוא תיאור של מושג, בין אם מופשט או קונקרטי, בדיוק כפי שפרופיל פייסבוק של אדם יכול להיתפס כטקסט או אוסף טקסטים שמאייכים את אותו אדם. בניגוד לכך, תשובה "דינמית" היא טקסט שמייצג אירוע או טקסט שמהווה את האירוע עצמו. כך, למשל, תשובה דינמית יכולה להיות דיווח על משבר בבורסה או, לחילופין, טור בעיתון או פוסט בבלוג, בהתאם להקשר. במקרה שהנסיינים לא חשבו שהתשובה הדינמית או הסטטית מתאימות, הם יכלו לבחור באופציה "אחר", עם אפשרות לפרט לאן לדעתם הקישור מוביל. את השאלות והתשובות המלאות לשני הניסויים ניתן לראות בנספחים א' וב' לעבודה זו.

הניסוי הראשון: הקדמה

בניסוי זה, כאמור, הנסיינים התבקשו להחליט לאיזה אתר הקישור מוביל, כאשר בחלק מהתשובות הטקסט המעוגן היה צירוף פעלי ובחלקו צירוף שמני. הציפיות מהניסוי היו שרוב הנסיינים יבחרו בטקסטים סטטיים עבור צירופים שמניים ובטקסטים דינמיים עבור צירופים פעליים. כך, לדוגמא, במשפט "האפיפיור בנדיקטוס ה-16, שעתיד לפרוש מתפקידו בסוף החודש הקרוב, ספג ביקורת מצד קורבנות תקיפה מינית" (שאלה 4 בניסוי), הנסיינים התבקשו לבחור בין שלוש אפשרויות:

א. ערך בוויקיפדיה על האפיפיור בנדיקטוס ה-16

ב. פוסט בבלוג שמתאר הפגנה של קורבנות תקיפה מינית נגד האפיפיור

ג. אחר

מאחר שאפשרות א' היא סטטית ואפשרות ב' היא דינמית, ציפיותי היו כי מרבית הנסיינים יבחרו באפשרות א', שכן הטקסט המעוגן ("בנדיקטוס ה-16") הוא צירוף שמני. במקרה זה, אכן

רוב מוחלט של הנסיינים – 84 אחוזים מהם - בחרו באפשרות א', ורק שמונה אחוזים בחרו באפשרות ב'. שאר הנסיינים בחרו באופציה השלישית, ומתוכם רוב אלו שפירטו לאן הקישור מוביל בחרו באפשרות סטטית.

הניסוי, יש לציין, חולק לשני חלקים עיקריים. בחלק הראשון המשפטים שהופיעו בפני הנסיינים היו שונים זה מזה, ואילו בחלק השני המשפטים הופיעו בצמדים, כאשר בשאלה אחת הטקסט המעוגן במשפט ישב על הצירוף השמני ובשאלה הבאה על הצירוף הפעלי. כך, לדוגמא, המשפט הראשון והשני בחלק הראשון של הניסוי היו :

1. האם לאחר הודעת בולגריה כי חיזבאללה עומד מאחורי הפיגוע בבורגס האיחוד האירופי

ייר קו עם ארצות-הברית וישנה את עמדתו כלפי ארגון הטרור הלבנוני?

2. מדו"ח שהזמינה סוכנות הידיעות רויטרס עולה שכן זיגיר לא היה מעורב בהתנקשות

בבכיר תמאס מחמוד אל-מבחוח בדובאי.

ואילו שתי השאלות הראשונות בחלק השני היו :

1. בבית המשפט העליון נמשך בעצלתיים הדיון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני כנגד מדינת ישראל.

2. בבית המשפט העליון נמשך בעצלתיים הדיון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני כנגד מדינת ישראל.

הניסוי הורכב כך כדי להתמודד עם החשש להטיה בתוצאות. הצבת צמדי שאלות זהות, כפי שנעשה בחלק השני, עוררה את החשש שהנסיינים יזהו מיד את העיקרון שעל פיו הניסוי בנוי – קרי, בחינת ההבדל בין ציפיות הקוראים כאשר הטקסט המעוגן ממלא תפקיד תחבירי שונה במשפט. למרות שהנסיינים היו עדיין חופשיים לבחור תשובה סטטית עבור צירוף פעלי ותשובה דינמית עבור צירוף שמני, התוצאות עדיין עשויות היו לשקף את ההנחה שאמור להיות הבדל פרשני בין קישור שיושב על הצירוף השמני לקישור שיושב על הצירוף הפעלי. מסיבה זו צמדי השאלות הופיעו רק בחלק השני בניסוי.

אולם גם מבנה החלק הראשון בניסוי עשוי להציב בעיה. בחלק זה, הקורא נתקל במשפטים במנותק, ללא הקשר, ולכן עלה החשש שהנסיינים יעניקו לכל משפט משקל יתר בפרשנות הקישור. במלים אחרות, מאחר שהמשפטים מוצגים ללא הקשר, הם משמשים כהקשר של עצמם; ומאחר שמשפטים אלו כולם מתייחסים להתרחשות, הצירוף הפעלי עשוי היה לקבל משקל פרשני גדול יותר. הצבת המשפטים בצמדים נועדה, אם כן, להדגיש בפני הנסיינים בדיוק את מה שהחלק הראשון בניסוי אמור היה לטשטש – ההבדל בין צירופים שמניים לפעליים.

הניסוי הראשון: תוצאות

לניסוי ענו 348 אנשים, אולם לא כולם בחרו לענות לכל השאלות. 167 איש מתוכם הם זכרים (47 אחוזים מהנסיינים), 184 נקבות (53 אחוזים) ושניים בחרו באפשרות "אחר" (אחוז אחד). הגיל הממוצע של המשיבים הוא 32, ואילו הגיל החציוני הוא 31. למרות שרוב הנסיינים אכן בחרו, לאורך הניסוי, בתשובות סטטיות עבור צירופים שמניים ובתשובות דינמיות עבור צירופים פעליים, לא כל התוצאות היו מרשימות באותה מידה. בחלק מהמקרים, למשל, רוב הנסיינים בחרו בתשובה סטטית עבור צירוף שמני, אולם מדובר ברוב מובהק פחות מהצפוי. למקרים אלה יש חשיבות, שכן הם עשויים להצביע על גורמים נוספים שהיו מעורבים בפרשנות או על מקומות שבהם הניסוי לא נעשה כהלכה. לכן, לאחר סקירה של תוצאות הניסוי, אבחן מקרוב משפטים שבהם התפלגות התשובות היתה פחות מובהקת מהצפוי.

טבלה 1: ניסוי ראשון / תוצאות חלק ראשון

חלק ראשון											
שאלה מספר:	1	2	3 ⁴	4	5	6	7	8	9	10	11
צירוף	פעלי	שמני	שמני	שמני	פעלי	פעלי	פעלי	שמני	פעלי	שמני	פעלי
דינמי	222	56	238	22	238	243	246	93	252	48	245
סטטי	46	220	32	245	25	16	27	178	15	225	25
לא מובן	4	2	2	6	8	1	2	0	4	1	2
אחר נותר	7	2	8	7	8	4	1	4	5	3	6

⁴. התשובות לשאלה זו יוצאות דופן, במידה רבה הודות לטעות בניסוח התשובות לשאלה. בעוד הטקסט המעוגן היה "בהתנקשות בבכיר חמאס מחמוד אל-מבוח בדובאי", התשובה הסטטית היתה "כתבת פרופיל על בן זיגיר", והנסיינים העדיפו לבחור תשובה שעוסקת במחמוד אל מבוח.

טבלה 2 : ניסוי ראשון / תוצאות חלק שני

חלק שני										
שאלה מספר:	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
צירוף	פעלי	שמני	שמני	פעלי	פעלי	פעלי	פעלי	שמני	פעלי	שמני
דינמי	231	23	40	241	37	234	207	10	217	19
סטטי	12	226	206	6	207	7	26	236	15	215
לא מובן	4	2	0	0	2	2	2	1	6	7
אחר נותר	4	0	5	1	3	4	12	2	8	9

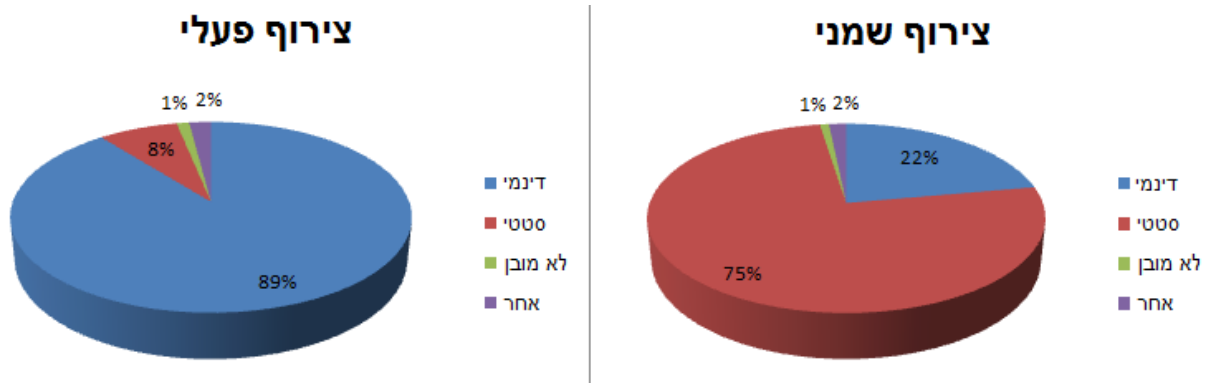
שתי הטבלאות מתחלקות לפי מספר השאלה, הצירוף ששימש כטקסט המעוגן והתשובה שנבחרה. טבלאות אלה משקללות גם את מספר האנשים שבחרו באפשרות "אחר", שבה יכלו הנסיינים, אם רצו בכך, לכתוב לאן הקישור מוביל. תשובותיהם שוקללו עם התשובות האחרות, כך שאם, למשל, מתוך עשרים נסיינים שבחרו ב"אחר" עשרה ציינו תשובה דינמית, תשובותיהם יופיעו תחת השורה "דינמי". השורה "לא מובן" מתייחסת למספר הנסיינים שבחרו "אחר" אולם לא היה ברור כיצד לקטלג את תשובותיהם, ואילו "אחר נותר" פירושו מספר הנסיינים שבחרו "אחר" אולם לא הרחיבו על בחירתם. את התשובות המלאות ניתן למצוא בנספחים לפרק זה.

התשובות לכלל הניסוי התפלגו כך :

כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף פעלי**, 89 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, שמונה אחוזים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושני אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף שמני**, 22 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, 75 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושני אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

התפלגות התשובות בשני החלקים של הניסוי :

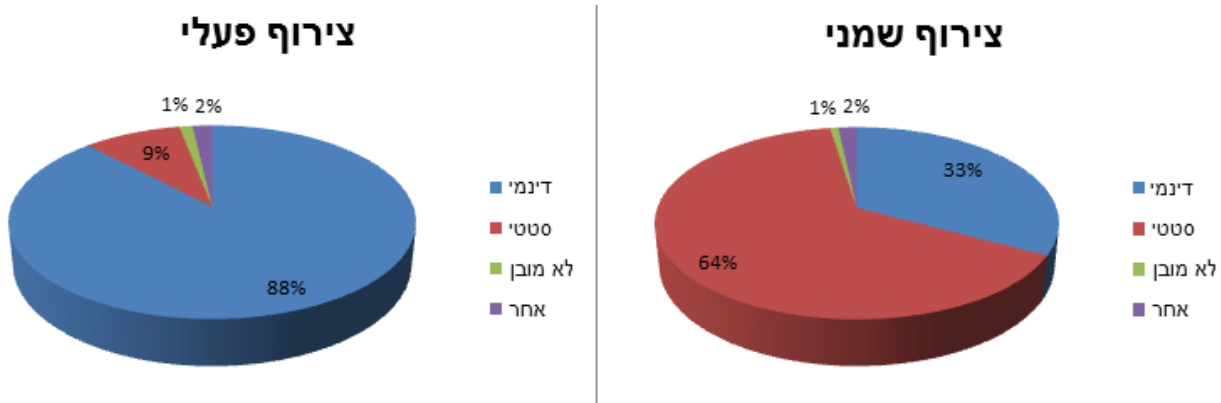

כפי שניתן לראות, תשובות הנסיינים ענו על הציפיות בשני המקרים, אולם התוצאות מובהקות פחות כאשר הטקסט המעוגן הוא צירוף שמני. אמנם 75 אחוזים מהנסיינים שנתקלו בצירוף שמני כטקסט מעוגן בחרו בתשובה סטטית, אולם שיעור זה קטן יותר משיעור הנסיינים שבחרו בתשובה דינמית לשאלות שנגעו לצירוף פעילי (89 אחוזים).

התפלגות התשובות השתנתה בשני חלקי הניסוי. בחלק הראשון של הניסוי: כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף פעילי**, 88 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, תשעה אחוזים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושני אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף שמני**, 33 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, 64 אחוזים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושני אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

התפלגות התשובות בחלק הראשון של הניסוי :

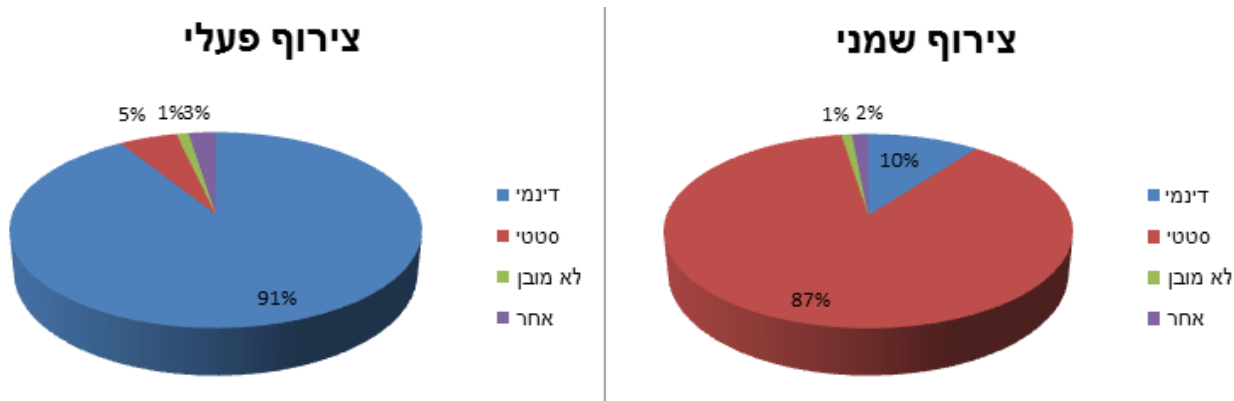

החלק השני של הניסוי, לעומת זאת, הראה תוצאות שונות מעט :

כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף פעלי**, 91 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, חמישה אחוזים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושלושה אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

כאשר הטקסט המעוגן היה **צירוף שמני**, עשרה אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה דינמית, 87 אחוזים בחרו בתשובה סטטית, אחוז אחד ענה תשובה לא ברורה ושני אחוזים בחרו באפשרות "אחר" מבלי לפרט.

התפלגות התשובות בחלק השני של הניסוי :

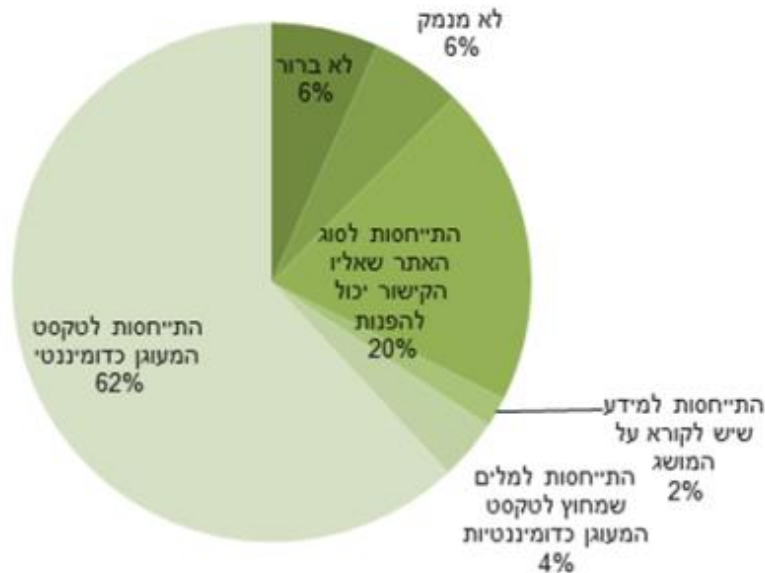
הניסוי הראשון: מסקנות

הנסיינים נטו יותר לבחור בתשובה סטטית עבור צירוף שמני כטקסט המעוגן, ובתשובה דינמית עבור צירוף פעלי כטקסט המעוגן. עם זאת, ישנו הבדל ראוי לציון בין התפלגות התשובות בחלק הראשון של הניסוי להתפלגות בחלקו השני. בחלק הראשון של הניסוי, פחות נסיינים בחרו בתשובה סטטית עבור צירוף שמני (64 אחוזים) מאשר בחלקו השני (87 אחוזים). לעומת זאת, כאשר הטקסט המעוגן היה צירוף פעלי, התפלגות התשובות נותרה דומה יחסית בשני החלקים - 88 אחוזים בחרו בתשובה דינמית בחלק הראשון לעומת 91 אחוזים שבחרו בתשובה דינמית בחלק השני.

תוצאות אלו תואמות הן את הציפיות המקוריות של הניסוי והן את ההנחה שהצבת המשפטים ללא הקשר בחלק הראשון תראה דומיננטיות יחסית של הצירוף הפעלי במשפט, ולכן גם דומיננטיות של התשובות הדינמיות. התוצאות הללו הולמות לא רק את ההנחה שהצירוף הפעלי דומיננטי יותר, אלא גם הנחה אחרת – חשיבות ההקשר באופן שבו הגולשים מבנים את הנחותיהם לגבי הטקסט המקושר. בחלק השני, הגולשים קיבלו הקשר שהיה חסר להם בחלק הראשון. למעשה, הם יכלו להתייחס לכל צמד שאלות כמשפט אחד שבו יש שני קישורים, אחד על

צירוף פעלי ואחר על צירוף שמני. בחלק הראשון, לעומת זאת, הם קיבלו משפט נטול הקשר, וחלק לא קטן מהם הניח שגם אם הקישור הוא צירוף שמני, הצירוף הפעלי הוא עדיין מרכז המשפט ולכן הקישור אמור להוביל לטקסט דינמי.

התפלגות התשובות עבור נסיינים שבחרו באפשרות "אחר" בניסוי

הניסוי לא בדק אלמנטים אחרים שיכולים להיות בעלי משמעות בהבניית הציפיות בנוגע לטקסט המעוגן, אולם חלק מהתוצאות רומזות להשפעתם של אלמנטים אלו. מבדיקת השאלות שבהן נסיינים רבים יותר בחרו באפשרות "אחר" אפשר ללמוד לפחות מעט אודות אלמנטים אלו. כך, למשל, בשאלות שבהן הצירוף הפעלי שימש כטקסט המעוגן, היו נסיינים שבחרו באפשרות "אחר", וציינו כי הקישור יוביל לטקסט דינמי.

בחינת התשובות שלהם מעלה כי ההבדל העיקרי בין הטקסט הדינמי שהגולשים ציינו לבין התשובה הדינמית שהם יכלו לבחור בה היה במעמד הטקסט המקושר. זה היה המקרה בשאלה 5, למשל:

שוב אצא בקריאה לרב פירון לדבוק בעמדה שהביע בעבר באשר לאפשרו נישואים אזרחיים בישראל.

א. עמוד הפייסבוק של הרב שי פירון

ב. תגובה של הרב שי פירון לשאלה בפייסבוק, שבה הוא מביע תמיכה בנישואים

אזרחיים

ג. אחר

מתוך 24 נסיינים שבחרו "אחר", 16 כתבו לאן הקישור מוביל. מתוכם, 14 תשובות התמקדו בסוג האתר שהקישור מוביל אליו, ופחות בשאלת הדינמיות שלו. ככל הנראה הסיבה העיקרית לכך היתה שהן תשובה א' והן תשובה ב' הפנו לעמוד פייסבוק. אחד הנסיינים אף כתב זאת במפורש: "לא משנה מה. רק לא הפניה לפייסבוק". מתוך 16 הנסיינים שבחרו לכתוב לאן הקישור יוביל, שמונה ענו תשובה לא ברורה, אחד בחר תשובה סטטית ושבעה בחרו בתשובה דינמית.

תהליך דומה התרחש גם בשאלה 8 :

בשני לאוקטובר השנה, "יום חיות החווה העולמי", צרבו על בשרם שלושה אקטיביסטים את המספר 269 באמצעות ברזל מלובן.

א. ערך במדריך טיולים מקוון שעוסק ב"יום חיות החווה העולמי"

ב. ידיעה ב"הארץ" על הפגנה שנערכה ב"יום החווה העולמי" ב-2 באוקטובר

ג. אחר

מתוך 26 גולשים שבחרו "אחר", 22 כתבו לאן הקישור מוביל. מתוכם, כל ה-22 בחרו בתשובה סטטית, ורובם טענו שהקישור אמור להוביל לערך בוויקיפדיה. אותה מגמה אפשר למצוא גם בתשובות לשאלות 11, 14, 18, 20 ו-21.

כמו כן, בחלק מהשאלות התפלגות התשובות היתה חדה פחות מהצפוי, מה שעשוי להצביע על גורמים נוספים שהיו מעורבים בפרשנות. זה המצב, למשל, בשאלה 8 שהוזכרה לעיל. רק 65 אחוזים מהגולשים בחרו בתשובה סטטית, לעומת 34 אחוזים שבחרו בתשובה דינמית ואחוז אחד שבחר "אחר" ולא פירט. תוצאה זו מתבלטת על רקע תוצאות כלל הניסוי, שבו 75 אחוזים מהנסיינים בחרו באתר סטטי כאשר הטקסט המעוגן היה צירוף שמני. מלבד הדומיננטיות היחסית של הצירוף הפעלי בחלקו הראשון של הניסוי, הנטייה לכיוון תשובה דינמית בשאלה זו נובעת אולי גם מההבדל העדין יחסית בין תשובה א' לתשובה ב'. בעוד שתשובה א' מובילה לאתר שמתאר מהו "יום חיות החווה העולמי", תשובה ב' מובילה לדיווח על אירוע שהתרחש ביום זה. האתר בתשובה א' מתאר תאריך שחל כל שנה ואת משמעותו, ותשובה ב' מתארת את האירועים בתאריך זה בשנה מסוימת, כלומר אחד ההבדלים המשמעותיים בין התשובות הוא הבדל במידת הקונקרטיזם שלהן. אפשרות נוספת היא שגם כאן שיחק תפקיד מעמד הטקסט המקושר, וחלק מהנסיינים העדיפו לבחור בתשובה ב' פשוט מכיוון שהמעמד של ידיעה בעיתון "הארץ" גבוה מזה של מדריך טיולים מקוון.

תהליך דומה התרחש בשאלה מספר 21 :

הפרסומת לסיינטולוגיה היתה חביבה למדי בסך הכל, והזמינה את "מי שרוצה לדעת על החיים, על היקום, על עצמך" להצטרף אל שורות התנועה הזאת.

א. האתר הרשמי של תנועת הסיינטולוגיה

ב. פרסומת לסיינטולוגיה ששודרה בסופרבול בארצות הברית

ג. אחר

70 אחוזים מהנסיינים בחרו

בתשובה א', שישה בתשובה ב' ו-23 אחוזים בתשובה ג'. עם זאת, כאשר משקללים את התשובות שענו הנסיינים לשאלה ג', התוצאות משתנות: 86 אחוזים מהנסיינים בחרו באתר סטטי, שבעה אחוזים באתר דינמי, שלושה אחוזים ענו תשובה לא ברורה וארבעה אחוזים בחרו שלא לפרט. מתוך הנסיינים שבחרו לפרט, 22 איש טענו שהקישור יוביל לערך ויקיפדיה על הסיינטולוגיה, ועוד כעשרה כתבו שהקישור יוביל לאתרים סטטיים אחרים שעוסקים בסיינטולוגיה. בשאלה זו הנסיינים גם התבקשו לנמק את בחירתם. רבים מהם טענו במפורש שהיתה להם בעיה עם הפניה לאתר הרשמי של הסיינטולוגיה, מכיוון שהוא אינו ניטראלי מספיק. כך, למשל, כתב אחד הנסיינים ש"אתר מכובד לא יקשר לאתר של כת" ואחר טען ש"ככל שמדובר בדיווח שאינו 'מטעם' הגיוני להפנות למקור נייטרלי במידת האפשר ולא לאתר הרשמי של התנועה". בסך הכל, מתוך 101 איש שענו על השאלה, רק שישה בחרו שלא לנמק את עמדתם. שבעה ענו תשובה לא ברורה, 21 התייחסו למעמד הטקסט המקושר, שניים התייחסו למושג עצמו ולמידע שיש להם לגביו (למשל: "אני לא פונה לשירות חדשות כדי שילמד אותי מונחים בסיסיים, אם אני בכתבה על סיינטולוגיה אני כנראה כבר יודע מה זה ומחפש את החדשות הרלוונטיות"), ארבעה התייחסו למלים שמחוץ לטקסט המעוגן כדומיננטיות (למשל: "מביע דעה אמוציונלית ('חביבה') בגוף שלישי") ו-65 התייחסו לטקסט המעוגן כדומיננטי בהחלטה שלהם⁵.

בשאלה 20 אפשר היה לראות הטיה מעניינת נוספת:

הפרסומת לסיינטולוגיה היתה חביבה למדי בסך הכל, והזמינה את "מי שרוצה לדעת על החיים, על היקום, על עצמך" להצטרף אל שורות התנועה הזאת.

א. האתר הרשמי של תנועת הסיינטולוגיה

ב. פרסומת לסיינטולוגיה ששודרה בסופרבול בארצות הברית

ג. אחר

מקרה זה מעניין מכמה סיבות. ראשית, ניסוח התשובות היה בעייתי, וניתן להתייחס בקלות לתשובה ב' כתשובה סטטית (ועדיין, ראוי לציין, 88 אחוזים מהנסיינים בחרו בתשובה ב'). סיבה נוספת היא המספר הגבוה יחסית של נסיינים שבחרו באפשרות ג'. מתוך 26 איש שבחרו "אחר", 18 כתבו לאן הקישור מוביל. מתוכם, שישה ענו תשובות שלא היו ברורות מספיק. כתשעה (חלק מהתשובות לא מאוד ברורות וקשה להכריע) טענו שהקישור יוביל לאתר כלשהו שיתאר את הפרסומת. כלומר, כתשעה גולשים הניחו שהצירוף הפעלי אמור להוביל לאתר דינמי, אולם תשובה ב' לא סיפקה אותם. יתכן, כאמור, שהסיבה העיקרית לכך היא שקל להתייחס לתשובה ב'

⁵. חלק מהתשובות התאימו לכמה קטגוריות, ולכן צוינו בכל אחת מהן.

כתשובה סטטית. אפשרות אחרת, מעניינת יותר, היא שהפועל "הזמינה" מתייחס לפרסומת, ומאחר שמתאים יותר היה שהצירוף השמני "הפרסומת לסיינטולוגיה" יסומן כטקסט המעוגן, הנסיינים הניחו שהקישור יוביל לאתר שמדווח על הפרסומת. במלים אחרות, יתכן כי הנסיינים יחסו חשיבות לא רק לטקסט המעוגן אלא גם לטקסט שלא נבחר לשמש כטקסט המעוגן.

הניסוי השני: הקדמה

בעוד הניסוי הראשון בחן האם לתפקיד התחבירי של הטקסט המעוגן יש חשיבות בבניית ציפיות הקוראים בנוגע לטקסט המקושר, הניסוי השני אמור היה להתוות כיוון לניסויים נוספים בנושא. ניסוי זה בחן עד כמה דומיננטי התפקיד התחבירי של הטקסט המעוגן בבניית ציפיות הקוראים וכיצד יגיבו קוראים כאשר הטקסט המעוגן הוא משפט שלם. עיקר השאלות בניסוי תוכננו כך שיווצר מתח בין התפקיד התחבירי של הטקסט המעוגן לבין משמעות המלים שבו. כך, למשל, הצירוף השמני בשאלה הראשונה בניסוי הוא "מאבקם של נהגי המשאיות", צירוף שמצריך פעולה או סדרת פעולות, ולכן גם, הנחתי, הנסיינים יתקשו לבחור בתשובה סטטית במובהק ביחס אליו. באותה מידה, הצירופים הפעליים בניסוי תארו אירועים הרגליים (עמנואל קאנט "היה הולך"), ולכן לא היו דינמיים במובהק. הניסוי ניסה לבחון האם לשימוש בצירופים אלה - שמניים-דינמיים ופעליים-סטטיים – תהיה השפעה על ציפיות הנסיינים. רוב השאלות בניסוי הופיעו בצמדים, בדומה לחלק השני של הניסוי הראשון, למעט שאלות 13 ו-14 (שבהן הטקסט המעוגן היה המשפט השלם) ושאלות 15 ו-16. אחד מצמדי השאלות (שאלות 5 ו-6) הציג משפט רגיל, שלא היתה בו סתירה בין תפקידו התחבירי של הצירוף לבין משמעותו הסמנטית. מלבד שאלות 5 ו-6, בכל שאר השאלות התקיים מתח לפחות באחד הצירופים התחביריים בין הצירוף לבין משמעותו. כך, למשל, בשאלות 11 ו-12:

11. עם הזמן, ג'.ק. צ'סטרטון נעשה יותר ויותר שמרן.
 - א. סקירה של התפתחות רעיונותיו של ג'.ק. צ'סטרטון
 - ב. אתר המוקדש לסופר והמסאי ג'.ק. צ'סטרטון
 - ג. אחר

12. עם הזמן, ג'.ק. צ'סטרטון נעשה יותר ויותר שמרן.
 - א. סקירה של התפתחות רעיונותיו של ג'.ק. צ'סטרטון
 - ב. אתר המוקדש לסופר והמסאי ג'.ק. צ'סטרטון
 - ג. אחר

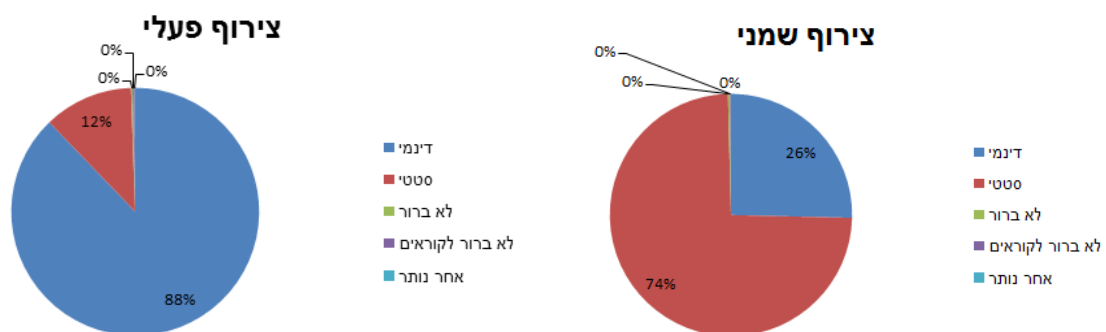
בשאלה 11 הצירוף השמני דומה לצירופים השמניים שהופיעו בניסוי הראשון. מופיע בו שם פרטי בלבד, וקשה לראות בו ממד דינמי. בשאלה 12, לעומת זאת, הצירוף הפעלי, שמשמש כטקסט המעוגן, מתאר שינוי פנימי שנעשה על פני תקופה ארוכה, ולכן יש בו ממד סטטי.

ניסוי 2: תוצאות

לניסוי ענו 300 אנשים, אולם לא כולם בחרו לענות לכל השאלות. 174 מתוכם הם גברים (58 אחוזים מהנסיינים), 125 נשים (42 אחוזים מהנסיינים) ואדם אחד בחר באפשרות "אחר". 95 אחוזים כתבו שהם גולשים ברשת בזמנם הפנוי. 42 אחוזים אמרו שהם מגיבים לכתבות ברשת, 34 אחוזים כותבים בלוג, ל-92 אחוזים יש חשבון ברשת חברתית ו-20 אחוזים חברים פעילים בפורום אחד או יותר.

תוצאות הניסוי הזה יכולות להטעות במבט ראשון. בשאלות שבהן הצירוף השמני נבחר לשמש כטקסט המעוגן, 74 אחוזים בחרו באפשרות סטטית (1333 בחירות) לעומת 26 אחוזים שבחרו באפשרות דינמית (456 בחירות). לעומת זאת, כאשר הצירוף הפעלי שימש כטקסט המעוגן, 88 אחוזים בחרו באפשרות דינמית (1579 בחירות) לעומת 12 אחוזים שבחרו באפשרות סטטית (209 בחירות).⁶

כלל תוצאות הניסוי השני

למרות שניסוי זה כלל צירופים שמניים-דינמיים ופעליים-סטטיים, ולכן צפיתי לבחירות מאוזנות יותר בין האפשרות של טקסט מקושר סטטי או דינמי, תוצאותיו אינן שונות באופן מובהק מתוצאות הניסוי הראשון, כפי שניתן לראות בטבלה הבאה:

⁶ יצוין כי תוצאות אלו לא כוללות את התשובות לשאלות 5 ו-6 שבחנו משפט רגיל ואת שאלות 13 ו-14, שבחנו משפט שלם. לתוצאות אלו אתייחס בהמשך הפרק. התשובות כן כוללות, עם זאת, את מה שענו הנסיינים שבחרו "אחר".

טבלה 3 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים

	פעלי - ניסוי ראשון	פעלי - ניסוי שני	שמני - ניסוי ראשון	שמני - ניסוי שני
דינמי	89%	88%	22%	24%
סטטי	8%	12%	75%	76%
לא מובן	1%	0%	1%	0%
אחר נותר	2%	0%	2%	0%

גם אם משווים בין תוצאות אלו לבין תוצאות החלק השני של הניסוי הראשון בלבד, שגם בו הופיעו משפטים בצמדים, עדיין לא ניכר הבדל משמעותי בין תוצאות הניסויים :

טבלה 4 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים – חלק שני בניסוי הראשון

	פעלי - ניסוי ראשון	פעלי - ניסוי שני	שמני - ניסוי ראשון	שמני - ניסוי שני
דינמי	91%	88%	10%	24%
סטטי	5%	12%	87%	76%
לא מובן	1%	0%	1%	0%
אחר נותר	3%	0%	2%	0%

ההבדל העיקרי שנרשם נוגע בצירופים שמניים. כאשר הטקסט המעוגן היה צירוף שמני, נרשמה ירידה של 11 אחוזים במספר הנסיינים שבחרו בתשובה סטטית ועליה של 14 אחוזים במספר הנסיינים שבחרו בתשובה דינמית. עם זאת, גם טבלה זו מטעה, שכן, כפי שהוסבר קודם לכן, רק חלק מהשאלות בחנו צירופים שמניים-דינמיים וצירופים פעליים-סטטיים. מאחר שהניסוי הציג צמדים של שאלות, רק מחצית מצמדי השאלות הללו בחנו צירופים שמניים-דינמיים וצירופים פעליים-סטטיים. כאשר בוחנים רק את השאלות שבחנו צירופים מעורבים, התוצאות שונות :

טבלה 5 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים

	פעלי - ניסוי ראשון	פעלי - ניסוי שני	שמני - ניסוי ראשון	שמני - ניסוי שני
דינמי	89%	85%	22%	42%
סטטי	8%	15%	75%	58%
לא מובן	1%	0%	1%	0%
אחר נותר	2%	0%	2%	0%

השוני מתחדד כאשר משווים בין תוצאות אלו לבין תוצאות החלק השני של הניסוי הראשון :

טבלה 6 : השוואה בין תוצאות שני הניסויים – חלק שני בניסוי הראשון

	פעלי - ניסוי ראשון	פעלי - ניסוי שני	שמני - ניסוי ראשון	שמני - ניסוי שני
דינמי	91%	85%	10%	42%
סטטי	5%	15%	87%	58%
לא מובן	1%	0%	1%	0%
אחר נותר	3%	0%	2%	0%

רק 58 אחוזים מהנסיינים שנתקלו בצירוף שמני-דינמי בחרו באפשרות סטטית, לעומת 87 אחוזים מהנסיינים בחלק השני של הניסוי הראשון. 42 אחוזים מהנסיינים שנתקלו בצירוף שמני-דינמי בחרו באפשרות דינמית, לעומת 10 אחוזים בחלק השני של הניסוי הראשון. בה בעת, הפער בין תוצאות הניסויים מצטמצם כאשר בוחנים את התשובות לשאלות עם צירוף פעלי. 85 אחוזים מהנסיינים שנתקלו בצירוף פעלי-סטטי בחרו באפשרות דינמית, לעומת 91 אחוזים בחלק השני של הניסוי הראשון. 15 אחוזים מהנסיינים שנתקלו בצירוף פעלי-סטטי בחרו באפשרות סטטית, לעומת 5 אחוזים בחלק השני של הניסוי הראשון. פער משמעותי יותר אפשר לראות כאשר משווים בין התשובות לשאלות 5 ו-6 בניסוי זה לבין התשובות לשאלות האחרות בניסוי :

טבלה 7: השוואה בין תוצאות שאלות 5 ו-6 לבין שאלות עם צירופים מעורבים בניסוי השני

	פעלי – שאלה 5	פעלי - ניסוי שני	שמני – שאלה 6	שמני - ניסוי שני
דינמי	99%	85%	11%	42%
סטטי	1%	15%	89%	58%
לא מובן	0%	0%	0%	0%
אחר נותר	0%	0%	0%	0%

הפער נותר מובהק מאוד כאשר משווים בין קבוצת השאלות שהכילה צירופים מעורבים (שמני-

דינמי ופעלי-סטטי) בניסוי לבין קבוצת השאלות שהכילה צירופים שאינם מעורבים (שאלות 2, 4

ו-5 בחנו צירופים פעליים רגילים ושאלות 6, 7, 10 ו-11 בחנו צירופים שמניים רגילים):

טבלה 8: השוואה בין שאלות עם צירופים מעורבים לצירופים שאינם מעורבים בניסוי השני

	פעלי – צירופים לא מעורבים	פעלי – צירופים מעורבים	שמני – צירופים לא מעורבים	שמני – צירופים מעורבים
דינמי	96%	85%	10%	42%
סטטי	4%	15%	90%	58%
לא מובן	0%	0%	0%	0%
אחר נותר	0%	0%	0%	0%

כפי שניתן לראות, יש הבדל ניכר בין שיעור הנסיינים שבחרו תוצאה דינמית במקרה שצירוף

פעלי שימש כטקסט המעוגן לבין שיעור הנסיינים שבחרו בתוצאה סטטית כאשר צירוף שמני

שימש כטקסט המעוגן. פער זה התקיים עוד בניסוי הראשון, אולם כאן הוא מובהק בהרבה. מול

85 אחוזים שבחרו בתשובה דינמית עבור צירוף פעלי, רק 58 אחוזים בחרו בתשובה סטטית עבור

צירוף שמני. הדומיננטיות של הצירוף הפעלי בהבניית ציפיות הקוראים ניכרת גם כאשר בוחנים

את משפטים 13 ו-14, שבשניהם הטקסט המעוגן היה המשפט השלם כולו. בשני משפטים אלו 93

אחוזים בחרו בתשובה דינמית (561 נסיינים), לעומת שבעה אחוזים שבחרו בתשובה סטטית (44).

כלומר, גם כאשר אף צירוף תחבירי לא שימש כטקסט המעוגן, הנסיינים הראו נטייה מובהקת

לבחור בתשובה דינמית.

ניסוי שני: מסקנות

באופן לא מפתיע, הניסוי הראה שציפיות הקוראים ביחס לטקסט המקושר אינן נקבעות רק על פי תפקידו התחבירי של הטקסט המעוגן ושלסמנטיקה ישנה השפעה על ציפיות אלה. בה בעת, הניסוי הראה כי אלמנטים תחביריים שונים מגלים מידת השפעה שונה על ציפיות הקוראים ביחס לטקסט המקושר. בעוד צירופים פעליים הראו דומיננטיות רבה בקביעת ציפיות הנסיינים בנוגע לטקסט המקושר, התמונה היתה אחרת בנוגע לצירופים שמניים. תוצאות אלה תואמות גם לתוצאות הניסוי הראשון, שבו (בשני חלקי הניסוי) רק 75 אחוזים בחרו בתשובה סטטית עבור צירוף שמני, לעומת 89 אחוזים שבחרו בתשובה דינמית עבור צירוף פעלי. אפשר לטעון, לחילופין, שקוראים נוטים יותר להאמין שקישורים מובילים לאתרים דינמיים, אולם קשה ליישב זאת הן עם אחוז הנסיינים הניכר שבכל זאת בחר בתשובות סטטיות עבור צירופים שמניים ששימשו כטקסט המעוגן, והן עם העובדה שהרשת בכל זאת מלאה בקישורים לערכים בוויקיפדיה, בלוגים, פרופילים בפייסבוק ואתרים רשמיים. קיימת גם אפשרות אחרת, שקשה יותר לסתור במגבלות ניסוי זה: קל יותר ליצור צירופים שמניים-דינמיים מאשר צירופים פעליים-סטטיים, ושצירוף כמו "מאבקם של נהגי המשאיות" הוא דינמי יותר מכפי שצירוף כמו "היה הולך" הוא סטטי. כלומר, העברית, למצער, מאפשרת ליצור דינמיזציה של צירופים שמניים ביתר קלות מאשר סטטיזציה של צירופים פעליים. עם זאת, כדאי לציין שוב כי גם כאשר נבחר משפט שלם לשמש כטקסט מעוגן, עדיין רוב מוחלט של הנסיינים בחרו באפשרות דינמית.

בדומה לניסוי הראשון, גם ניסוי זה התעלם מאלמנטים אחרים שיכולים להשפיע על ציפיות הקוראים ביחס לטקסט המקושר; ובדומה לניסוי הראשון גם במקרה זה ניתן היה לראות רמזים להשפעתם של אותם אלמנטים אם בוחנים את תשובות הנסיינים שענו "אחר" על השאלות.

93 מהנסיינים שענו על השאלה הראשונה בחרו ב"אחר" ופירוט את תשובתם. הסיבה המרכזית לכך, ככל הנראה, היא שבתשובות לשאלה נפלה טעות, ובעוד השאלה עוסקת ב"מאבקם של נהגי המשאיות", תשובה א' היא "ערך ויקיפדיה על שביתת פועלי הרכבת הגדולה של 1985". רוב מוחלט של הנסיינים שבחרו ב"אחר" ציינו כי התשובה אמורה להוביל לאתר שעוסק במאבק נהגי המשאיות, עדות לא מכוונת לחשיבות שמקנים קוראים למשמעות המלים בטקסט המעוגן. אך שאלה זו מעניינת לא רק בשל הטעות שנפלה בה, אלא גם משום שתשובות הנסיינים התחלקו כמעט שווה בשווה בין תשובה דינמית לתשובה סטטית. 142 נסיינים בחרו בתשובה דינמית (50

אחוזים), 139 בחרו בתשובה סטטית (49 אחוזים) ושלושה ענו תשובות שלא ניתן היה לפענח (אחוז)⁷.

כדאי לציין כי חמישה נסיינים התייחסו במשתמע לתשובה ב' לשאלה ("צילום כתבה מידיעות אחרונות" שבה מתוארים הפקקים שיצרו נהגי המשאיות בכבישי ישראל") ומתשובותיהם עולה כי הם ראו בעיה בכך שהקישור יפנה לצילום של כתבה ישנה. כך, לדוגמא, אחד הנסיינים כתב כי הקישור יפנה ל"כתבה (אונליין, לא צילום) על מאבק הנהגים" ונסיין אחר כתב כי הקישור יפנה לכתבה מ"סוף שנות ה-90 ואילך". רוב הנסיינים שבחרו ב"אחר" כתבו כי הקישור יפנה ל"כתבה על מאבק נהגי המשאיות", תשובה שגם ממנה משתמע כי מדובר בכתבה חדשה (שהרי מדוע לא בחרו הנסיינים פשוט בתשובה ב'?). במלים אחרות, נראה כי עשויה להיות קיימת הטייה כלשהי, לפחות בהיעדר הקשר, לטובת טקסטים מקושרים עדכניים.

שאלה אחרת שבה היה מספר רב של נסיינים שבחרו ב"אחר" היתה שאלה מספר 7:

חברת סנטורי הראתה רווחים נאים ברבעון זה.

א. כתבה אודות רווחי חברות האלקטרוניקה במהלך הרבעון האחרון של 2011

ב. אתר הבית של חברת סנטורי

ג. אחר

37 בחרו אחר, מתוכם 34 בחרו אפשרות סטטית, 3 דינמית, ואחד ענה תשובה שקשה היה לפענח. גם כאן, בדומה לשאלה 21 בניסוי הראשון ("הפרסומת לסיינטולוגיה היתה חביבה למדי בסך הכל, והזמינה את מי שרוצה לדעת על החיים, על היקום, על עצמך' להצטרף אל שורות התנועה הזאת"), מרבית הנסיינים בחרו בתשובה סטטית שונה מתשובה ב', מערכים בוויקיפדיה ועד לתגית באתר חדשות. ככל הנראה, גם במקרה זה נסיינים רבים חשו שלא בנוח עם הפניה לאתר של חברה מסחרית.

בעיית מעמדו של הטקסט המקושר חזרה גם בשאלה 14:

ממשלת בריטניה הודיעה על יום זיכרון לחללי מלחמת הבורים.

א. ערך בוויקיפדיה על מלחמת הבורים

ב. פוסט בבלוג שמספר על החלטת ממשלת בריטניה

ג. אחר

⁷ מאחר ששאלה זו הטתה מאוד את התוצאות ובשל הבעייתיות שבה, כדאי לציין כי בלעדיה התוצאות הכוללות לניסוי היו שונות: 314 נסיינים בחרו בתשובה דינמית (21 אחוזים) לשאלות שבהן הטקסט המעוגן היה צירוף שמני, לעומת 1194 נסיינים שבחרו בתשובה סטטית (79 אחוזים).

32 מהנסיינים בחרו ב"אחר", מהם 31 בחרו באפשרות דינמית ושניים בחרו באפשרות סטטית.⁸ במקרה זה, רבים מהנסיינים הניחו שהקישור יוביל ל"כתבה בעיתון", שנתפסת, כנראה, רצינית יותר מאשר פוסט בבלוג.

בשאלה 15, 21 נסיינים בחרו ב"אחר":

עם הזמן, אזהרותיו של ראש השב"כ הפכו לנועזות יותר

א. כתבה שמתארת את מאמצי ראש השב"כ לסכל תקיפה ברצועת עזה

ב. ראיון עם ראש השב"כ, שבו הוא יוצא כנגד תקיפה ברצועת עזה

ג. אחר

מתוך הנסיינים שבחרו ב"אחר", 13 בחרו בתשובה סטטית ו-13 בחרו בתשובה דינמית (מספר זעום של הנסיינים טען ששתי האפשרויות סבירות). כדאי לציין כי בסך הכל, 68 אחוזים מהנסיינים בחרו באפשרות דינמית, 31 אחוזים בחרו באפשרות סטטית ואחוז אחד כתב תשובה שקשה היה לפענח. כלומר, שאלה זו הראתה סטייה גדולה יחסית מתוצאות הניסוי ביחס לצירופים פעליים. יתכן כי מספר גורמים שונים השפיעו על התוצאה במקרה זה. ראשית, שאלה זו, בניגוד לרוב השאלות האחרות בניסוי, אינה צמודה לשאלה זהה, שבה רק הטקסט המעוגן שונה, ויתכן שהיתה לכך השפעה. בנוסף לכך, ההבדל בין תשובה א' לב' הוא דק יחסית. תשובה א' היא סיכום כולל של מאמציו של ראש השב"כ לסכל את התקיפה ברצועה, בעוד שתשובה ב' היא ניסיון אחד של ראש השב"כ לסכל את התקיפה. בנוסף לכך, בעוד שאפשר להתייחס לתשובה ב' כאזהרה, תשובה א' מתייחסת ל"מאמצים". קשה לדעת אילו מהגורמים היה בעל השפעה הרבה ביותר, אולם מעניין לראות כיצד סטיות סמנטיות קלות יכולות להשפיע בצורה דרסטית יחסית על ציפיות הקוראים.

מספר גדול של נסיינים בחר "אחר" גם בשאלה 16:

התקפותיו הנחרצות של משה דיין נעשו לאגדה

א. ערך ויקיפדיה על הקרבות שמשה דיין השתתף בהם

ב. תמלול של סרן בפלוגה שעליה פיקד משה דיין

ג. אחר

34 בחרו נסיינים בחרו ב"אחר", מתוכם שישה בחרו באפשרות דינמית, 25 באפשרות סטטית ו-5 בתשובות שקשה היה לפענח. בסך הכל, 145 נסיינים בחרו באפשרות דינמית (49 אחוזים), 143 בחרו באפשרות סטטית (49 אחוזים) ו-5 בתשובה שקשה היה לפענח (2 אחוזים). נראה כי הצירוף

⁸. אחד הנסיינים כתב בתשובתו כי "כל אחד מהשניים הגיוני, לדעתי, באותה המידה", ולכן סווג הן כבחירה סטטית והן כבחירה דינמית. משום כך, 32 נסיינים נותנים 33 תשובות.

"נעשו לאגדה" הקשה על הנסיינים לבחור באפשרות דינמית. גם אם תשובה ב' היתה בעייתית, רוב הנסיינים שבחרו לפרט על תשובתם, כאמור, בחרו באפשרות סטטית, מערך בוויקיפדיה על משה דיין ועד ל"כתבת צבע" על חייו. יתכן כי הסיבה לכך היא ש"נעשו לאגדה" אינו סיכום של מעשים (כמו, לדוגמא, "היה הולך"), אלא תיאור של השיח אודות דיין, תיאור שקשה למצוא לו מקבילה דינמית.

סיכום

משני הניסויים עולה כי לתפקידו התחבירי של חלק המשפט שנבחר לשמש כטקסט המעוגן יש השפעה על ציפיות הקוראים ביחס לטקסט המקשר. הניסוי השני מצביע על דומיננטיות יחסית של הצירוף הפעלי בהבניית ציפיות הקוראים, גם כאשר תוכנו הסמנטי של הצירוף מתנגש עם תפקידו התחבירי. הדומיננטיות של הצירוף הפעלי ניכרת גם כאשר בוחנים קישורים שיושבים על משפט שלם (כמו בשאלות 13 ו-14 בניסוי השני), שבהם רוב מכריע של הקוראים הניחו שהקישור יוביל לטקסט דינמי.

מבחינת תשובותיהם של נסיינים, שבחרו לכתוב בעצמם לאן הקישור יוביל, עולה כי ישנם גורמים נוספים שמשחקים תפקיד בהבניית ציפיות הקוראים. הבולט שבגורמים אלו הוא מעמדו של הטקסט המקושר. נסיינים הראו נטייה, כאשר נתקלו בצירוף שמני כטקסט מעוגן, להניח שהקישור לא יוביל לאתרים רשמיים של חברות או כתות, ולהעדיף על פניהם ערכים בוויקיפדיה וכתבות פרופיל. יתכנו מספר סיבות לנטייה זו, מחשד באתרים רשמיים ועד להנחה המובלעת כי הטקסט המקשר הוא כתבה בעיתון. באותו אופן, הנסיינים נטו להעדיף קישורים לכתבות על פני קישורים לבלוגים. ניסוי ממוקד יכול לבחון האם מעמדו של הטקסט המקושר תלוי או בלתי תלוי במעמדו של הטקסט המקשר. ניתן גם לבדוק האם קוראים מתייחסים למעמד של ארגון או אדם כלשהו כאשר הם בונים ציפיות ביחס לטקסט המקשר. כך, למשל, האם קוראים ינטו להניח שקישור ל"סיינטולוגיה" יוביל לאתר הרשמי של תנועה זו יותר מאשר הקישור "בית חב"ד" יוביל לאתר הרשמי של תנועה זו.

שני הניסויים בדקו צירופים שמניים ופעליים בלבד. הם לא בחנו צירופי יחס או תואר, למשל, וניתן לבנות ניסוי שיבחן צירופים אלה. חשוב מכך, הניסויים בחנו את תגובות הקוראים לאוסף משפטים בודדים, נטולי הקשר. ניסוי שבוחן את ציפיות הקוראים ביחס לטקסט המקושר כאשר הם נתקלים בטקסט ארוך, יכול לבחון האם, למשל, קוראים שומרים על ערכן הסמנטי של אנאפורות ("דן הלך לים. הוא טבע"), ומה מתרחש כאשר קוראים נתקלים במשפטים מורכבים או

במשפטי זיקה. כמו כן, הניסויים לא בחנו את השוני בתוך הצירופים הפעליים והשמניים עצמם.

האם יש הבדל, למשל, בין Count Nouns לבין Mass Nouns? האם יש הבדל בין ציפיות הקוראים כאשר הם נתקלים בטקסט מעוגן שהוא Proper Noun לבין ציפיותיהם כאשר הם נתקלים ב-Common Nouns? האם יש הבדל ביחס לפעלים שמתארים פעולה שהסתיימה, פעולה מתמשכת או פעולה נקודתית? האם יש הבדל בין פעלים שמתארים אירוע שקרה בעולם לפעלים שמתארים אירוע שהתרחש במציאות ממודלת?

נקודה נוספת שאפשר לבחון היא כיצד קוראים מגיבים לקישור ששובר את הצירוף התחבירי ("ידן לקח את המחברת," למשל). האם הם נוטים להתייחס לקישורים אלה כקישורים רגילים, ואם כן איזה חלק מהצירוף זוכה לדומיננטיות בהבניית הציפיות ביחס לטקסט המקושר.

בבסיס שני הניסויים שנערכו במסגרת מחקר זה עומדות שתי הנחות: 1. לטקסט המעוגן יש השפעה על ציפיותיהם של קוראים ביחס לטקסט המקושר; 2. הצירוף התחבירי שמשמש כטקסט המעוגן משפיע אף הוא על ציפיותיהם של הקוראים. הניסויים הראו כי יש להנחות אלה על מה להתבסס, אולם הדגימו גם שגורמים נוספים משפיעים על ציפיותיהם של הקוראים. קשה לכמת את כל הגורמים הללו, וקשה אף יותר לבדוד אותם כמשתנים בניסוי. אני מקווה, עם זאת, שפרק זה הראה, לכל הפחות, שמדובר בשדה ראוי למחקר.

בין שני טקסטים: פרשנות קישורים

Hyperlink: an electronic link providing direct access from one distinctively marked place in a hypertext or hypermedia document to another in the same or a different document ("[hyperlink](#)", Merriam-Webster)

בבסיסם, קישורים הם אפשרות טכנולוגית לניווט בין טקסטים. מרגע שהחל להיעשות שימוש באפשרות טכנולוגית זו, נוצרו במהירות דרכים **טקסטואליות** חדשות להפנות לטקסטים. צורות חדשות אלו של בין-טקסטואליות⁹ ניזונות מהמתח בין האפשרות הטכנולוגית לקשר בין כל אלמנט בטקסט לכל טקסט אחר ברשת (שיש לו כתובת URL משלו¹⁰), לבין בחירתם של כותבים רבים להציב את הקישור על יחידות מבע שאומרות דבר מה אודות הטקסט שאליו הן מפנות. קישורים מתייחדים, אם כן, בכך שהם אינם מחייבים קשר בין שני הטקסטים שביניהם הם מחברים. הם מאפשרים נתק תוכני וסגנוני מוחלט בין הטקסט המקשר לטקסט המקושר. בין-טקסטואליות מקוונת, לעומת זאת, מתאפיינת דווקא בניסיון ליצוק תוכן ומשמעות במה שהוא, כשלעצמו, טכנולוגיית ניווט עיוורת סמנטית.

מאחר שטקסטים מודפסים אינם מאפשרים קישור ישיר בין טקסט לטקסט, בין-טקסטואליות בהם מאופיינת בהידמות טקסטואלית בין טקסטים או יחידות מבע. בין אם מדובר בתרגום, רמיזה, פרודיה או הפניה ביבליוגרפית – על אלמנטים מסוימים במטא-טקסט להידמות לאלמנטים אחרים בטקסט המקור, על מנת לאפשר לקורא לזהות אותו. הדמיון יכול להיות ברמת השדר, העולם המיוצג או שניהם, אך קיומו הכרחי. הרשת, לעומת זאת, מאפשרת יצירת מטא-טקסטים שבינם לבין טקסט המקור אין שום דמיון, אך רק כותבים מעטים בוחרים לממש אפשרות זו. בה בעת, כותבים בכל זאת משתמשים בלא מעט מהפוטנציאל שקישורים טומנים בחובם. ראשית, הקישור פוטר קוראים מהצורך להכיר את הטקסט המקושר וכותבים מהצורך לדאוג בשל כך¹¹. בנוסף לכך, בעוד שכותבים רבים טורחים לשמור על דמיון כלשהו בין הטקסט המקשר לטקסט

⁹ גם בפרק זה אשתמש במונח "בין-טקסטואליות" במשמעותו הצרה – התייחסות של פונטקסט אחד לפונטקסט אחר.

¹⁰ טכנולוגיות כמו Ajax ו-Javascript מאפשרות לפתוח טקסטים שאין להם URL עצמאי, כך שלא ניתן לקשר אליהם מטקסטים אחרים. במקרים רבים אחרים, יש כתובת URL לטקסט השלם בלבד, ולא ניתן לקשר לסצינה ב.

¹¹ להנחות הכותב אודות הקורא והידע שלו יש השפעה על האופן שבו הוא מעצב את הטקסט ואת ההפניות הבין-טקסטואליות בו. כך, למשל, חורחה לואיס בורחס טורח לציין את שמם המלא של כמה מהספרים האזוטריים שהוא מפנה אליהם, בעוד שכותבים אחרים יכולים לרמוז ל"המלט" פשוט באמצעות התייחסות לאחת הסצינות המפורסמות במחזה. באותו אופן, כללי הציטוט האקדמי מאפשרים לקוראים למצוא את המאמרים שאליהם מפנה הכותב בקלות, באמצעות שם מחבר, שם כותר, שם ההוצאה והשנה, מה שאינו הכרחי כלל כאשר ניתן פשוט לקשר למאמר הרלוונטי.

המקושר, הקישור בכל זאת מאפשר להם חופש ניכר, בעיקר בכל הנוגע ליחס בין ציפיות הקורא לגבי הטקסט המקושר לבין הטקסט המקושר עצמו.

אך טבעי הוא שעיקר כובדו של הקשר הבין-טקסטואלי ברשת ינוח על הטקסט המעוגן, מאחר שהוא זה שמפנה בפועל לטקסט המקושר. לטקסט המעוגן יש חשיבות בהתוויית ציפיות הקורא בנוגע לטקסט המקושר ובהכוונת התבנות הבין-טקסטואלי. מרגע שמלים בטקסט מסומנות כקישור (ולעתים קרובות גם לסמן הגרפי של הקישור יש חשיבות), הן מקבלות שתי פונקציות סימן שונות – הפירוש המקומי שלהן בטקסט המקשר והפניה לטקסט המקושר.

1.1 הטקסט המעוגן: פירוש מקומי

הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן תלוי, כמובן, ביותר מאשר מובן הסמנטי של יחידות המבע. בנימין הרשב מציע את המונח "מסגרת רפרור" כיחידת משמעות בסיסית של אינטגרציה סמנטית, שמאפשרת לחבר בין משפטים שמתייחסים לאותו רפר או שניתן ליישבם תחת אותה מס"ר (הרשב 2000, 132). מאחר שהפירוש המקומי של הטקסט המעוגן תלוי בטקסט שקדם לו ועשוי להשתנות בהתאם לטקסט שמופיע אחריו, נדמה כי מונח זה הולם גם עבודה זו.

דוגמא לכך ניתן למצוא בפוסט "[אל תקרא לי אחי ואל ת*** את אחותי](#)" (גורביץ, 2013ד), שבו מופיע הקישור הבא:

"הנושא, נזכיר, [היה גם חלק מהמצע של בנט](#), ושם דובר כמעט במפורש על נישול הבדואים ועל טיפול ב'בניה הבלתי חוקית' שלהם".

הטקסט המעוגן במקרה זה מתייחס למילה "הנושא", שמתייחסת בעצמה לקידום החוק להסדרת ההתיישבות בנגב. המשך המשפט ("ושם דובר כמעט במפורש [...]") כבר מתייחס למצע, שמופיע בטקסט המעוגן, ומוסיף עליו מידע משלו¹². הטקסט המעוגן, אם כן, הוא צומת של רפרנסים ומשמעויות מהטקסט שמקיף אותו, טקסטים רלוונטיים קודמים וידע העולם שמביא עמו הקורא.

1.1.1 מעבר לטקסט המעוגן

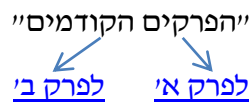
דוגמא נוספת לכך, מורכבת יותר, ניתן למצוא בבלוג "[אקלקטיקה אהובתי](#)", [בשלישי](#) מתוך סדרת פוסטים שעוסקים בדיוויד בואי (שחר קשתן, 2013). הכותב, אבנר קשתן, מפנה לשני הפוסטים הקודמים בסדרה כך:

¹² בנוסף לכך, חלק ממסגרות הרפרור מתייחסות לידע העולם של הקורא. לדוגמא: הסינקדוכה "המצע של בנט" יכולה להיות מובנת רק בהתייחס לידע עולם ספציפי אודות מפלגת "הבית היהודי".

"אבל בואי, כמו שראינו בשני [הפרקים הקודמים](#) בסדרה, אוהב להתמקד דווקא באינדיבידואלים בולטים שצפים להם למעלה בסיטואציות הללו – בעיקר כדי לנצל אותן לרעה".

הקישורים, שמובילים לשני הפוסטים הקודמים בסדרת הפוסטים על בואי, משקפים עד כמה אין די בטקסט המעוגן, כשלעצמו, כדי להבנות ציפיות לגבי הטקסט המקושר. למעשה, המלים "הפרקים הקודמים" משמשות כטקסט הרלוונטי להבנת הקישורים, שאף הוא – כפי שמרמז היידוע – אינו עומד בפני עצמו.

אין קשר של ממש בין המלים "הפרקים" ו"הקודמים" לבין הפוסטים שאליהם הן מפנות. הקורא נדרש להבין כל קישור כמימוש אחד של הסוגריים הסמנטיים "הפרקים הקודמים", כאיבר בתוך סדרה מתמטית, כמתואר בתרשים הבא:

במלים אחרות, למרות שלטקסט המעוגן יש בדרך כלל חשיבות מכרעת ביחס לאופן שבו יובן היחס הבין-טקסטואלי, אלמנטים אחרים בטקסט המקשר יכולים לשחק תפקיד חשוב לא פחות. בדוגמא שלעיל, הצירוף "הפרקים הקודמים" נתפס כמסגרת הסמנטית שאליה כל קישור מתייחס, וניסיון לפרש את היחס הבין-טקסטואלי בהתחשב רק בטקסט המעוגן יראה תמוה. כיצד מסגרת הרפרור שנובעת מהמילה "הפרקים", למשל, מעידה במשהו על הטקסט המקושר?

במקרה זה, מאחר שהקישורים במלים "הפרקים הקודמים" נראים, גרפית, כקישור אחד, ואין די במסגרת הרפרור שעולה מהטקסט המעוגן כדי לפרש את היחס הבין-טקסטואלי, הקורא נוטה להתייחס לצירוף ה"פרקים הקודמים" כמסגרת הסמנטית הרלוונטית למשמוע הקישורים.

במקרים אחרים, הטקסט המעוגן יכול להטעות. כך, למשל, בכתבה "[מלחמת עיראק מטילה צל](#)

[ענק על שיקוליו של אובמה](#)" באתר "הארץ" מופיעים הקישורים הבאים:

"(ואם כבר מדברים, אז גם העובדה שראש חטיבת המחקר באמ"ן תא"ל [איתי ברון](#) נתפס כמי שדחק את האמריקאים לפינה בדבריו הפומביים על השימוש בנשק כימי ואחריו מגיע סגן שר החוץ [זאב אלקין](#) עם קריאה בוטה להשתלטות בכוח על מאגרי הנשק של המשטר עלולה לעורר אסוציאציות למלחמת עיראק, גם הן לא רצויות. כשצמד האקדמאים וולט ומירשהיימר טענו בספרם בשנת 2007 שישראל והלובי הפרו-ישראלי דחפו את אמריקה למלחמה נגד סדאם חוסיין, הם כונו אנטישמים). " (שלו, 2013)

המלים "איתי ברון" מקשרות לכתבה שבה מדווח כי תא"ל איתי ברון [אישר לראשונה באופן](#)

[פומבי](#) כי המשטר הסורי עשה שימוש בנשק כימי (כהן, 2013). המלים "זאב אלקין" מובילות [לדיווח](#)

על קריאתו של אלקין למעצמות להשתלט על מאגרי הנשק הכימי בסוריה (הארץ, 2013). בשני

המקרים, הופעת הקישור על שמות פרטיים מרמזת שהוא יוביל לאתר סטאטי או לתיאור, כפי

שעולה מהניסויים שתוארו בפרק הקודם וכפי שעולה גם מקישורים אחרים באותה כתבה (כך, למשל, המילה "בסוריה" בכתבה זו מובילה לרשימת הכתבות שזכו לתגית "סוריה"). בשני המקרים, ניתן היה להציב את הקישור במקומות "מתאימים" יותר ("בדבריו הפומביים על השימוש בנשק כימי" במקרה של איתי ברון ו"קריאה בוטה" במקרה של זאב אלקין). יתכן שחלק מהקוראים הוטעו על ידי הטקסט המעוגן במקרים הללו, אולם סביר להניח כי לאחר לחיצה על הקישור קוראים יצליחו בכל זאת למשמע את הקשר הבין-טקסטואלי, מבלי להתקל בבעיות ניכרות.

ההנחה הסבירה ביותר במקרים אלה, כמו במקרים דומים אחרים, היא שכותב הטקסט המקשר פשוט טעה או מחזיק בנורמות שונות לכתיבת קישורים. במלים אחרות, הבחירה בטקסט המעוגן מנומקת באמצעות פניה לגנזיס של הטקסט. עם זאת, לטקסט המעוגן עדיין יש משמעות – הוא מצביע על **האזור** הרלוונטי להבנת היחס הבין טקסטואלי. כך, אולי המלים "זאב אלקין" אינן מתארות היטב את הטקסט המקושר, אולם הן כן נמצאות במשפט שרלוונטי להבנת טקסט זה. כפי שהדוגמאות הללו משקפות, לא תמיד הטקסט המעוגן מספק מסגרת סמנטית מתאימה כדי להבין באמצעותה את היחס הבין-טקסטואלי. במובן זה, הטקסט המעוגן דומה מאוד להערות שוליים, שנמצאות בסוף יחידות המבע שאליהן הן מתייחסות ושהקורא צריך להחליט לבד היכן מתחיל החלק הרלוונטי להבנתן. הטקסט המעוגן, אם כן, מסמן אזור טקסטואלי שאליו הקורא צריך להתייחס כקישור. ברוב המקרים, הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן מספק די והותר אינפורמציה כדי להיות אלמנט מכריע במשמוע היחס הבין-טקסטואלי, אולם לעתים הקורא נאלץ לחפש מעבר לו, כי הוא עצמו אינו מספיק.

1.1.2 עקרונות מנחים

אם מסגרות הרפרור הן יחידות המשמעות שאליהן הטקסט המעוגן מתייחס, הרי שהן נקראות בהתאם למה שהרשב מכנה "עקרונות מנחים" (הרשב 2000, 131-130), אלמנטים כנקודת תצפית, טון, נסיבות המבע ועקרונות ז'אנריים. עקרונות אלו יכולים להכריע אם טקסט יקרא כאירוני, כציטוט, כמבע משולב כדיבור ישיר וכן הלאה. לעתים, העקרונות המנחים מאפשרים לייחס פונקציית סימן אחת לדובר אחד ואחרת לדובר שני. זה, לדוגמא, המצב בשיר "[Where The Sidewalk Ends](#)" של סילברסטיין (Silverstein, 2009). חלק מהמלים בשיר משמשות כקישור לאתרים אחרים, אולם בעוד שהטקסט עצמו נכתב על ידי סילברסטיין, בחירת הקישורים נעשתה על

ידי כותבי האתר¹³. דוגמא נוספת היא [ויקיטקסט](http://he.wikisource.org/wiki/ויקיטקסט) (<http://he.wikisource.org/wiki/ויקיטקסט>), אתר שבו מופיעים טקסטים מבוארים – מתחת לחלק מהמלים מופיע קווקוו אפור, והעברת הסמן עליהן פותחת חלון קטן עם פירוש המילה בהקשר של אותו הטקסט¹⁴. כך, למשל, [בעמוד שמוקדש לפרק טז בספר יחזקאל](#), מופיע המשפט הבא:

”וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לִירוּשָׁלַם: מְכַרְתִּיךָ וּמְלֻדְתִּיךָ מֵאַרְצָה הַכְּנַעֲנִי, אַבְיךָ הָאֱמֹרִי וְאֶמְךָ חֲתִיתִי” (“ביאור: יחזקאל טז”, 2008)

העברת הסמן מעל הטקסט המעוגן פותחת חלון עם הטקסט “אין הכוונה שמוצא ישראל מהאמורי והחיתי, אלא שישראל מתנהגים כמותם”. לטקסט המעוגן יש שתי פונקציות סימן – הפירוש המקומי שלו וסימון של הפניה בין-טקסטואלית. בעוד שהמלים “אביך האמרי” הן ציטוט של יחזקאל (שמצטט את אלוהים), ההפניה הבין-טקסטואלית ניתנת מטעם עורכי וכותבי ויקיטקסט. גם הטקסט המקושר מובא מטעמים של עורכי ויקיטקסט, במטרה לבאר לקוראים כיום את הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן.

ובעוד העקרונות המנחים מסדירים את תהליך המשמיע של הטקסט, הם עצמם מובנים ומפורשים מחדש לאור הפרשנות שניתנה. הקורא בוחן את הדובר (או שרשרת הדוברים), הטון ונקודת התצפית ומתאים אותם לטקסט שלפניו. כך, קוראי ויקיטקסט שנתקלים באתר לראשונה ישתמשו בקישור הראשון כדי להעריך מה סוג הקישורים שהם צפויים להיתקל בו באתר ומה ניתן לצפות מהטקסט המקושר. ציפיות אלו עשויות להתחזק או להשתנות, בהתאם לטקסט עצמו. במרבית הטקסטים, מרחב המשמיע של הטקסט המעוגן (הן מקומית, כחלק מהטקסט המקשר עצמו, והן כהתייחסות בין-טקסטואלית) הולך ומצטמצם לאורך הקריאה, ככל שטיבם של העקרונות המנחים נעשה ברור ולכן מגביל יותר. תהליך זה אינו הכרחי. פונקציות הסימן של הטקסט המעוגן (או כל יחידת טקסט אחרת) לא תמיד מתיישבות היטב עם העקרונות המנחים. כאשר גם אסטרטגיות של טרנספורמציה מטפורית, למשל, אינן הולמות, קוראים ינטו לבחון את שינוי העקרונות המנחים¹⁵.

¹³. כדאי לציין כי מדובר באחד מאותם מקרים נדירים שבהם אין קשר של ממש בין הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן לטקסט המקור. מרבית הקישורים בשיר זה [ובשירים אחרים באתר](#) מתייחסים למובן של המלים בטקסט המעוגן בלבד (“Annotated Poetry By Famous Authors”, 2009).

¹⁴. אמנם בדוגמא זו אין קישור שמפנה לטקסט אחר, עם כתובת URL שונה, אך למעט הבדל זה מדובר בקישור לכל דבר.

¹⁵. יתכנו גם מקרים שבהם הטקסט עצמו מתייחס לעקרונות המנחים, בדרך כלל ביחס לאקט התקשורת – דובר שהתחלף, דובר שמצהיר דבר מה עקרוני ביחס אליו וכן הלאה.

1.1.3 פירוש מקומי כהתייחסות בין טקסטואלית

לעתים הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן נשען על הקישור הבין-טקסטואלי כתנאי להבנתו. קיומה של פונקציית הסימן "התייחסות בין-טקסטואלית", במקרים אלה, הכרחית למשמוע הטקסט המעוגן. התופעה בדרך כלל מתרחשת כאשר הטקסט המעוגן מרפרר לעצמו. כך, למשל, בעוד הדאיקט "כאן" ב"לקריאת המאמר המלא לחצו כאן" יובן כמתייחס למילה "כאן" (לדוגמא: "יוגה", 2010), לפירוש המקומי לא היתה משמעות לולא אותה מילה שימשה כקישור לטקסט אחר. כדאי לציין כי גם כאשר הפירוש המקומי נשען על הקישור הבין-טקסטואלי, ברוב המקרים אין צורך ללחוץ על הקישור כדי למשמע כראוי את הטקסט המעוגן; די בכך שהקורא יודע כי טקסט זה משמש כהפניה לטקסט אחר.

יתכנו גם מקרים שבהם הטקסט המעוגן אינו סלף-רפרנציאלי, אבל קשה להפיק ממנו משמעות ללא הקישור הבין-טקסטואלי. זה המקרה, למשל, בפרודיה המשולבת הזו על סדרת הטלוויזיה "משחקי הכס" ועל פייסבוק¹⁶ (Brave, 2013):

חאליסי

הדרקונים שלי נעלמו!!! ז'ורה תעשה משהו!!!

6 hours ago Like · Comment

ז'ורה מורמונט משטרת ישראל העמוד הרשמי

6 hours ago Like

התגובה של ז'ורה מורמונט היא קישור לעמוד פייסבוק בעל אותו שם, מנגנון שמכונה "תיוג" בפייסבוק ונועד גם להפנות את קוראי התגובה לאותו עמוד (או פרופיל) וגם ליידע את בעל העמוד על התגובה. מאחר שלמשטרת ישראל אכן יש עמוד רשמי בפייסבוק, חלק מהגולשים מתייגים את העמוד כדי ליידע את המשטרה על עבירות שונות וכדי לדחוק במי שפרסם את העבירה לפנות למשטרה בעצמו. הפרודיה כאן מבוססת על שילוב בין האטיקט האבירי של הדמויות ב"משחקי הכס" לבין אטיקט הפייסבוק של מרבית הגולשים, כאשר תשובתו של מורמונט, על שני פניה¹⁷ ("לכי למשטרה" או "הגשתי עתה תלונה במשטרה"), מחזקת את האפקט הקומי¹⁸.

¹⁶ פרודיה זו היא תמונה בלבד, ולכן יש כאן רק ייצוג של קישורים. עם זאת, מעניין לראות שהתגובה הראשונה ליצירה פועלת באותה דרך שאותה הדקדוק הפרודי מגחיק (אם כי באופן אירוני).

¹⁷ תיוגים בפייסבוק, כאמור, מתייחדים בכך שהם פונים גם ל"כותב" העמוד או הפרופיל שאליו הם מפנים. לכן, גולשים רבים משתמשים בהם כדי להזמין אדם לדיון ולמסגר שיחה כרלוונטית לעמוד או לפרופיל שאליו הם

1.2 הטקסט המעוגן: מערך ציפיות

כפי שמדגימים שני הניסויים שהוצגו בפרק הקודם, לטקסט המעוגן יש השפעה על מערך הציפיות של קוראים בנוגע לטקסט המקושר. הניסויים הדגימו את השפעת הצירוף התחבירי שמשמש כקישור על סוג הטקסט המקושר שקוראים מצפים לו, אך ישנם גם גורמים נוספים שמשפיעים על ציפיות הקורא, מהפירוש המקומי של הטקסט ועד להקשר המקוון שלו: האתר שבו הקישור נמצא, צורתו הגרפית של הקישור ומיקום הקישור בעמוד.

ציפיות אלו משחקות תפקיד במהלך הקריאה גם אם הקורא לא לחץ על הקישור ומימש את הקשר הבין-טקסטואלי. כמתואר בסעיף 1.1.1, לעתים הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן תלוי בפונקציית הסימן "הפניה בין טקסטואלית", וגם אם זו לא מומשה, הרי שעצם קיומה משחק תפקיד בהבנת הטקסט. קיימים גם מקרים אחרים: קוראים יכולים להניח שהקישור אמור לשמש כאסמכתא לטענות הכותב, ולהתייחס לעצם קיומו של הקישור כהוכחה מספקת¹⁹. כלומר, אף על פי שהקשר הבין-טקסטואלי לא מומש בפועל, ציפיות הקורא ביחס לטקסט המקושר וביחס לפונקציה של הקישור כבר נוצרו, והקורא יתחשב בהן במהלך הקריאה.

יצוין כי הקורא יכול בכל שלב לחזור לאחור ולממש את הקשר הבין-טקסטואלי. הקורא יכול להבין שהנחותיו בנוגע לטקסט המקושר או לפונקציה של הקישור היו שגויות; לרצות לבדוק האם הקישור אכן מוכיח את דברי הכותב; לרצות להרחיב את ידיעותיו בנוגע לנקודה זו בטקסט וכן הלאה.

1.2.1 הקשר מקוון

צבעו של הקישור, גודלו, סוג הפונט, הדגשה או הטיה יכולים להשפיע, בהקשרים מסוימים, על הציפיות של הקורא לגבי הטקסט המקושר והפונקציה של הקישור. באתרים רבים קישורים מקבלים צבע שונה לאחר שהקורא לחץ עליהם²⁰, ובאתרים אחרים צבע הקישור מרמז על סוג הטקסט שאליו הוא מפנה. כך, למשל, ב-Ynet קישורים שצבעם בהיר יותר ישלחו את הקורא לאנציקלופדיית Ynet,

קישור. במובן זה, יש לתייגים שני נמענים לפחות, ולכן שתי מטרות תקשורתיות – "אתה חייב לראות את זה", "הוא חייב לראות את זה" – שמפרות זו את זו.

¹⁸ כדאי לציין שקוראים לא יכולים להבין דוגמא זו מבלי להכיר את פונקציית התייגים בפייסבוק, האטיקט שהתפתח מסביב לה, סדרת הטלוויזיה "משחקי הכס" או סדרת הספרים שעליה היא מבוססת והקוד הפרודי, שמאפשר להבין את המערך הבין-טקסטואלי השלם של היצירה.

¹⁹ בדומה למתרחש בעת קריאת הפניות ביביליוגרפיות במאמרים אקדמיים, למשל.

²⁰ ב-HTML וב-CSS יש פקודות מיוחדות שמאפשרות לשנות את צבע הקישור במקרה שהוא נלחץ (לדוגמא: ["CSS Links", 2013](#)).

בעוד שקישורים שצבעם כחול כהה יעבירו את הקורא לכתבה אחרת באתר. הקוראים צריכים להכיר, כמובן, את האתר ואת קונבנציות כתיבת הקישורים בו כדי שמידע זה יהיה רלוונטי. למיקום הקישור בעמוד יש השפעה בעיקר על סוג הפונקציה שהקורא מניח שהקישור ממלא. קישורים שנמצאים בבר-הניווט, למשל, נתפסים במרבית המקרים כקישורים שנועדו לניווט בתוך האתר או מחוצה לו; כאשר הקישור הוא כותרת של טקסט, קוראים ינטו להניח שהקישור יוביל לטקסט המלא וכן הלאה. מאחר שהרשת כבר פיתחה קונבנציות עיצוביות בנוגע למיקום הקישורים באתר, רק לעתים נדירות נדרש הקורא להיכרות קודמת עם האתר כדי למשמע את הטקסט המעוגן ביחס למקומו.

1.2.2 מידע נוסף: ALT טקסט וכתובת הקישור

כותבים יכולים להוסיף לקישורים שלהם Alt טקסט – חלונית טקסט קצרה שנפתחת כאשר סמן העכבר נמצא על הטקסט המעוגן. מאחר שחלונית זו מופיעה לפני הלחיצה על הקישור, ניתן להשתמש בה כדי לכוון את ציפיותיו של הקורא ביחס לטקסט המקושר. לעתים קרובות כותבים משתמשים בתכונה זו כדי להוסיף מידע לתמונות, למקרה שהדפדפן או שירות האימייל לא מאפשר להציג אותן, אך רבים מוסיפים Alt טקסט גם לקישורים, בין אם כדי לסייע לנגישות האתר (דפדפנים של עיוורים [מקריאים בקול את ה-Alt טקסט](#) (Thatcher, 2012)), לשפר את הקידום שלו במנועי חיפוש ([מנועי חיפוש רבים מייחסים לטקסט זה משקל דומה לזה של הטקסט המעוגן](#) ("Anchor Text Optimization", 2013)) או כדי להוסיף מידע עבור הגולשים. ראוי לציין שלמרות שקידום האתר במנועי החיפוש ונגישותו לעיוורים יוצרים תמריץ לכתוב Alt טקסט ברור ודסקרפטיבי, אין שום חובה לעשות כן. כותבים יכולים להשתמש ב-Alt טקסט כדי לבלבל, ליצור אירוניה ולשקר, בין היתר. יוצר [קומיקס הרשת XKCD](#) (xkcd.com) מפורסם בשימוש יצירתי בתכונה זו, אולם אפשר למצוא שימושים בה גם בקישורים. כך, לדוגמא, הבלוג הבלשני "[דגש קל](#)" ([dagesh.wordpress.com](#)) עושה שוב ושוב שימוש ב-Alt טקסט כדי להוסיף אינפורמציה והערות מבודחות על הטקסט המקושר. כך, למשל קורה בפוסט "[עריכה קלשונית](#)" (פינטר, 2013) כאשר מעבירים את סמן העכבר מעל הקישור "כמו שאנחנו אוהבים":

לפני העברת הסמן מעל הקישור :

אלא מאי? שיש פתרון לצרימה, והוא לתקן את המשפט! כן, כן! בעברית תקינה, מה שצריך לבוא כאן הוא צורת ציווי. וראו זה פלא – "חפח להם" שומר על הבגדכפ"ת כמו שאנחנו אוהבים. אז מה היה לנו כאן? מעין "קלשון פיפיות". רצו עברית תקינה וזורמת - וקיבלו עברית לא תקינה וצורמת. יצאו קירחים מכאן ומכאן. גם אכלו את הדג המסריח וגם גורשו מהעיר. אני מקווה שלפחות הסתכלו היטב לשני הצדדים לפני החציה. נו, של הכביש. ביציאה מהעיר.

אחרי העברת הסמן מעל הקישור :

אלא מאי? שיש פתרון לצרימה, והוא לתקן את המשפט! כן, כן! בעברית תקינה, מה שצריך לבוא כאן הוא צורת ציווי. וראו זה פלא – "חפח להם" שומר על הבגדכפ"ת כמו שאנחנו אוהבים. אז מה היה לנו כאן? מעין "קלשון פיפיות". רצו עברית תקינה וזורמת - וקיבלו עברית לא תקינה וצורמת. יצאו קירחים מכאן ומכאן. חיפשתי את הזה עם אולסי פרי ולא מצאתי. יוטיוב הזה, נכלו היטב לשני הצדדים לפני החציה. נו, של מלא חורים

גם הכתובת שאליה מוביל הקישור יכולה לשמש מקור מידע לקורא, וישנן אף [התייחסויות](#)

[מפורשות לכך ברשת](#) (Bonini, 2013). במקרה שהקישור מוביל לאתר שהוא מכיר, הקורא יכול לעדן

את ציפיותיו ביחס אליו (כך, למשל, קוראים יניחו שקישור שכתובתו היא ויקיפדיה יוביל, ככל הנראה, לערך באתר). עם זאת, כותבים יכולים להסתיר את הכתובת שאליה מוביל הקישור או ליצור קישורים שמובילים רנדומלית לאחד מתוך מספר אתרים.

1.2.3 הקוד הבין-טקסטואלי

לסוג היחסים הבין-טקסטואלים שהקורא מניח יש חשיבות בנוגע לאופן שבו הוא יפרש את הקשר בין שני הטקסטים. אם, למשל, הקורא מניח שהקישור אמור לשמש כלא יותר מאסמכתא לטענות הכותב, תהליך המשמיע הבין-טקסטואלי יהיה שונה בתכלית מאשר במקרה שבו הקורא מאמין שהקישור הבין-טקסטואלי הוא רמיזה מטאפורית. הנחות אלו הן חלק מהקוד שבאמצעותו הקורא יודע אלו אלמנטים מהטקסט המקשר והמקושר רלוונטיים, לפחות פוטנציאלית, לפרשנות מלאה של הקישור.

הציפיות באשר לסוג היחסים בין הטקסטים נבנות בד בבד עם הציפיות לגבי סוג הטקסט שאליה מפנה טקסט היעד, אך הן תלויות גם בגורמים נוספים: מעמדו הספרותי של הטקסט המקשר; הנחות הקורא (או ידיעותיו) לגבי הפונקציה של קישורים אחרים בטקסט המקשר; מסגרות הרפרור שאליהן מתייחס הטקסט המעוגן; מידת העצמאות של טקסט המקשר וכן הלאה.

כך, למשל, למרות שעקרונית גם טקסטים שאינם מוגדרים כספרותיים יכולים להכיל הפניות בין-טקסטואליות מורכבות ופואטיות, קוראים יטו לצפות להפניות מסוג זה יותר בטקסטים ספרותיים,

ומכאן להיות מוכנים לבצע תבנות בין-טקסטואלי מורכב יותר, קרי: שיחידות האינפורמציה המעורבות בו רבה יותר ושדרגת האנתרופיה שלו גבוהה. עם זאת, עצם העובדה שטקסט מסוים מסווג כספרות אין בה כדי לחייב שהקישורים בו יתפקדו כאלויות מורכבות לטקסטים שונים. הרשת מלאה בדוגמאות לשירים שהקישורים שבהם מפנים אך ורק לפירושן המילוני של המלים או להערות פרשניות אודות השיר (לדוגמא: [Browning, 2002](#)).

2. המשמעות הבין-טקסטואלי

לאחר שלחץ על הקישור, האופן שבו ימשמע הקורא את הקשר הבין-טקסטואלי תלוי באינטראקציה בינו לבין ההנחות המוקדמות שלו לגבי ולגבי האופן שבו יש לקרוא אותו, הפירוש המקומי של הטקסט המעוגן, מידת ההיכרות שלו עם הטקסט המקושר, הקלות והמהירות שבה ניתן למשמע את הקשר וגורמים נוספים שיפורטו בהמשך.

2.1 הקוד הבין-טקסטואלי

הבנת הקוד הבין-טקסטואלי, שתהליך הבניית הציפיות לגביו תואר בסעיף 1.2.3, משפיעה על תהליך הקריאה, שבלעדיו יכול היה להיות תהליך פשוט יחסית של היזון חוזר: הקורא בונה ציפיות בנוגע לטקסט המקושר ולטיב הקשר הבין-טקסטואלי, מאמת או מפריך אותן ואז מפענח את הקשר בין שני הטקסטים לאור הנחותיו החדשות. למעשה, התהליך מסובך יותר, שכן הקורא מאמת או מפריך את הנחותיו באמצעות פענוח חלקי של הקשר הבין-טקסטואלי, לאור הנחותיו המוקדמות. כך, למשל, דרגת המוכתבות של מימוש התבנית הבין-טקסטואלית של אסמכתא היא גבוהה יחסית. הקורא מצפה שהטקסט המקושר יאמת טענה שנכתבה בטקסט המקשר, ומצפה גם שמסגרות הרפרור שעלו בטקסט המעוגן יועלו בטקסט המקושר (אנשים שאוזכרו, ציטוטים שנאמרו וכן הלאה). מרגע שציפייה זו הוכחה כנכונה, מסגרות הרפרור הרלוונטיות בטקסט המקשר זכו לביסוס כאמיתיות, והקורא יכול להמשיך לקרוא מבלי לנסות ולמצוא קשר בין אלמנטים אחרים בטקסט המקשר ובטקסט המקושר, מבצע פרשנות חסכונית ככל האפשר. אולם יתכן גם מצב שבו קישור שאמור היה לשמש כאסמכתא למעשה חותר תחת טענות הכותב – הציטוט של הפוליטיקאי התגלה כמעוות, הנתונים שאוזכרו התגלו כחלקיים וכדומה.

בצד השני של הסקאלה, כאשר דרגת המוכתבות של הקשר הבין-טקסטואלי קטנה, כן קטן הסיכוי שהקורא ידע אלו אלמנטים בטקסט המקושר זמינים לתבנות עם מסגרות הרפרור שעלו בטקסט המעוגן, והאם מסגרות רפרור אלו הן היחידות הרלוונטיות לפירוש הקשר הבין-טקסטואלי. קישור

שמה של דמות מסוימת בטקסט המקושר ל"דון קיחוטה", למשל, לא מעלה רק את השאלה באיזה אופן דומה הדמות לדון קיחוטה, אלא גם האם אלמנטים נוספים ברומאן זמינים למשמע בין-טקסטואלי.

אולם, כמובן, יתכנו מקרים שבהם דרגת המוכתבות של הקשר הבין-טקסטואלי נמוכה, אך הקשר הבין-טקסטואלי עצמו ניתן לפירוש מקומי ופשוט, ואינו תובע מהקורא ביצוע אנלוגיות מורכבות בין הטקסט המקושר לטקסט המקשר. דוגמא מעניינת לתהליך זה היא הפוסט של מרית בן ישראל ["בואו נדבר על 'נתון' של מרסל דושאן"](#) (בן ישראל, 2012).

"סידרתי כרטיס חופשי ברכבת שהיתה אז, ואולי גם היום, אמצעי תחבורה עממי נְמֻטָה ונסעו בה בעיקר עניים; ויאיט טרש, נוודים ונשים שחורות בתסרוקות פיסוליות קשות ומבהיקות. ארזתי קצת בגדים, ביוגרפיה של דיאן ארבוס ([זה היה המסע שבו זרעתי אותה](#)) ומפת רכבות."

קשה לדעת מה הפירוש המקומי הנכון לטקסט המעוגן. בטקסט המקשר "זרעתי" משמש כפועל מטפורי, שאף לא ברור מה הצירוף השמני שאותו הוא מאייד – הביוגרפיה של דיאן ארבוס או דיאן ארבוס עצמה. הקושי ליצור פירוש מקומי לטקסט המעוגן מתרגם לקושי ליצור ציפיות מוגדרות בנוגע לטקסט המקושר, ובהתאמה גם לקושי לנחש את טיב הקשר הבין-טקסטואלי. לחיצה על הקישור פותחת פוסט אחר של בן ישראל, ["ללמוד פחד"](#) (בן ישראל, 2010), שעוסק באחד מסיפורי האחים גרים. רק בפסקה השביעית, ובסטייה מהנושא העיקרי של הפוסט, מגיעה התייחסות לביוגרפיה של ארבוס:

"פעם, באחד הדכאונות, ארזתי תרמיל ונסעתי ברכבת לטיול בארצות הברית (זו התרופה שלי, הקבועה והמוכחת: נדודים). לקחתי ביוגרפיה של דיאן ארבוס לקריאה. ארבוס היתה צלמת נפלאה ואישה יוצאת דופן אבל הביוגרפיה עצמה היתה זולה ומפוקפקת. מכיוון שלא רציתי לסחוב אף גרם מיותר, הייתי תולשת כל חלק שקראתי ומשאירה אותו בסל הרשת המחובר לגב המושב שלפני. לו הייתי נעלמת היו יכולים להרכיב את המסלול שלי [על פי הדפים שזרעתי בדרך](#)²¹."

עתה מתברר כי מה ש"נזרע" היו דפי הביוגרפיה של ארבוס, ו"זריעה" בהקשר זה פירושה תלישת ופיזור דפי הביוגרפיה. מאחר שהקורא כבר יודע כי הצירוף הפעלי בטקסט המעוגן מתייחס לדפי הביוגרפיה, הוא אינו חייב לפתור את דו המשמעות התחבירית שבטקסט היעד. הצירוף הפעלי יכול להתייחס הן לביוגרפיה והן לארבוס, מאחר ששני המקרים מטונימיים לדפי הביוגרפיה. הטקסט המקושר, אם כן, מספק אינפורמציה חיונית להבנת הטקסט המעוגן כמו גם יחידות המבע שלפניו, אך פירוש זה מספק כשלעצמו, ואין צורך מייד לחדש אלמנטים נוספים בשני הטקסטים שניתן לקשר ביניהם²².

²¹ .ההדגשה שלי

²² . זה, כמובן, אפשרי. שני הפוסטים של בן ישראל עוסקים נעים בין עיסוק בפרשנות לבין עיסוק בחייה של בן ישראל עצמה, באופן שמרמז שהשניים קשורים זה בזה. בן ישראל כותבת בטקסט המקושר כי הנסיעה נערכה

2.2 הטקסט המקושר – סצינה לעומת הטקסט השלם

הפוסט של בן ישראל מדגים בעיה מרכזית בקישורים ברשת – ניתן להפנות רק למה שיש לו כתובת URL. מאחר שאין קישור לסצינה המדויקת מהפוסט "ללמוד פחד", בן ישראל קישרה לפוסט השלם כאשר הטקסט המעוגן מפנה לסצינה הרלוונטית בו.

בטקסטים מודפסים, הפניות בין-טקסטואליות מסתמכות על היכרות מוקדמת של הקורא עם טקסט המקור. הערות ביבליוגרפיות הן טכניקה שהתפתחה בדיוק עבור מקרים שבהם לא ניתן לסמוך על היכרות מוקדמת כזו. קישורים הופכים את הטקסט המקושר לזמין מתמיד, אולם לצד הזמינות קיים קושי אמיתי לקשר לסצינות בתוך טקסט שאינו אמור להיות מוכר לקורא. בן ישראל פתרה זאת באמצעות שימוש עדין בטקסט המעוגן; אחרים פשוט מציינים במפורש עבור הקורא היכן נמצאת הסצינה המסוימת בטקסט המקושר שאליה הם התכוונו (לדוגמא המלים "ראה פסקה חמישית כאן" בשרשור הפורומים: "[ילד בכיתה ו' לא יודע להגות כהלכה את שם משפחתו!](#)"), (2013); והתפתחו גם פתרונות טכנולוגיים, שטרם זכו להצלחה. כך, למשל, בסיומה של כל פסקה [בפוסט הזה](#) מופיע קישור בצורת סולמית, שהעתקתו מאפשרת לכותבים לקשר לפסקה המסוימת שאליה הם מעוניינים להפנות (Winer, 2009)²³.

בשל הקושי להפנות לסצינה מסוימת בטקסט המקושר, רבים מהקישורים מפנים לטקסט השלם. במקרים אלה, הקורא משווה בין מסגרות הרפרור שהועלו בטקסט המעוגן, והפירוש המקומי שהוא נתן להן, לבין מעין סיכום של הטקסט המקושר. ניתן לתאר סיכום זה, בהפשטה, כמסגרות הרפרור הפרוטוטיפיות של הטקסט המקושר, שיכולות להיות סצינות מפורסמות (ההסתערות על תחנות הרוח, לדוגמא, ב"דון קיחוטה"), דמויות (המלט ב"המלט"), סגנון כתיבה (זרם התודעה, למשל, ב"אל המגדלור"), עלילה (במקרה שטקסט המקור הוא כתבה חדשותית, למשל) וכן הלאה. מאחר שהקורא נתקל בטקסט המקושר כולו, ובהנחה שבכוונתו לחזור ולקרוא בטקסט המקשר (שכן אחרת קשה לתאר את תהליך הקריאה כתבנות בין טקסטואלי), ההפשטה האמורפית של הטקסט המקושר הכרחית לביצוע מהיר של תבנות בין-טקסטואלי, בדיוק כפי שהיא הכרחית למימוש רמיזה מטפורית

"פעם, באחד הדכאונות", פרט שלא מסופר בטקסט המקשר (שהרי נסיעת הרכבת הזו מטרתה היתה "לעלות לרגל" למוזאון לאמנות בפילדלפיה, שם מוצגות יצירותיו של דושאן). מאחר שבן ישראל מערבת בין חוויותיה האישיות לבין הפרשנות שלה, יכול אדם לשאול כיצד הושפעה קריאתה את דושאן מאותו דיכאון, ואיזה מקום תפסו יצירותיו בחייה האישיים. מהלך פרשני זה הוא אפשרי, ותלוי רק במידת מוכנותו של הקורא לבצע אותו. עם זאת, הוא לא הכרחי או דרוש לצורך פרשנות מספקת של הפוסט.
²³ הניסיון הזה מזכיר מאוד פסוקים בתנ"ך או את חלוקת כתבי אפלטון לפסקאות. המשותף לכולם הוא שינוי האופן שבו נכתב טקסט המקור (או הטקסט המקושר) על מנת שיהיה נוח להפנות אליו.

(אלוזיה) בטקסטים שאינם מקוונים. לעתים קרובות, כאשר הקורא אינו מכיר את הטקסט המקושר, הפשטה זו מסתמכת על כותרת הטקסט והפסקאות הראשונות בו.

הקורא מחפש קשר בין מסגרות הרפרור הפרוטוטיפיות בטקסט המקושר לבין מסגרות הרפרור בטקסט המעוגן, ולאחר מציאתו הוא מעדכן את מסגרות הרפרור הרלוונטיות בטקסט המקשר. הדאיקט "הוא", כאשר יקשר לפרופיל של אדם בפייסבוק, יובן כמתייחס לאותו אדם (או לפרופיל, במקרים מסוימים), ולא לשלל התכנים האחרים באותו הפרופיל – התמונות, הסטטוסים וכן הלאה - ואילו הטקסט המקשר יוכל להמשיך להתייחס לאותו אדם, גם מבלי להזכיר את שמו פעם אחת. עם זאת, לעתים מסגרות הרפרור הרלוונטיות לטקסט המעוגן אינן מספיקות, וקוראים יכולים להידרש לאלמנטים נוספים בטקסט המקושר. הדבר תלוי, בין היתר, בדרגת המוכתבות של הקשר הבין-טקסטואלי (כפי שנידון בסעיף 2.1); במידה שבה הולם הקשר הבין-טקסטואלי שנמצא את הטקסט המקשר; במידת העצמאות של הטקסט המקשר והמקושר; באלמנטים נוספים בין שני הטקסטים שזמינים לתבנות; ובמוכנות והידע של הקורא למשמע אלמנטים נוספים בין שני הטקסטים.

במקרה שהקישור מפנה לסצינה בטקסט המקושר (בין אם באמצעים טכנולוגיים ובין אם באמצעות בחירת מלים הולמות), משתמע כי מסגרות הרפרור הפרוטוטיפיות בטקסט המקשר אינן מספיקות על מנת למשמע את הקשר הבין-טקסטואלי. הפניה לסצינה עשויה להקל על הקורא לזהות את האלמנטים בטקסט המקושר הרלוונטיים לפענוח הקשר בין שני הטקסטים, אולם עשויה ליצור קשיים משלה. כך, למשל, לעתים קרובות קישורים לסצינה בטקסט המקושר יובילו לתחילתה של אותה סצינה, והקורא ידרש להבין לבד היכן היא היא מסתיימת. מאליה גם עולה השאלה האם הקורא מכיר את הטקסט המקושר והאם קריאת הסצינה בלבד יכולה להעניק לו מספיק מידע כדי להבין לא רק את הקשר הבין-טקסטואלי אלא גם את הסצינה עצמה.

עם זאת, תהליך משמוע קישורים שמפנים לסצינות אינו שונה במהותו ממשמוע קישורים שמפנים לטקסט המלא. על הקורא, גם כאן, לאתר את מסגרות הרפרור הפרוטוטיפיות לטקסט, כאשר הטקסט, במקרה זה, הוא הסצינה בלבד. גם כאן, במקרה שאין די במסגרות הרפרור הפרוטוטיפיות כדי למשמע את הקשר הבין-טקסטואלי או במקרה שהן אינן הולמות את הטקסט המעוגן, הקורא יחפש אלמנטים טקסטואליים אחרים שיכולים להתכתב עם הטקסט המקושר, בהתאם לדרגת המוכתבות של הקשר. ההבדל העיקרי, אם כן, הוא שאלת הגבולות של הטקסט המקושר – היכן הסצינה מסתיימת.

בין-טקסטואליות ברשת: טקסונומיה התחלתית

מדי שנה, יוצא לאור מגוון רחב של טקסטים, שחלק נכבד מהם אינו מוגדר כספרות: כתבות עיתונאיות, רצונות, מחקרים, ניירות עמדה. הדבר נכון גם לגבי רבים מהטקסטים שיוצאים לאור כספרים. שוק הספרים כורע תחת נטל ספרי הבישול, ההיסטוריה, הניהול, המחשבים והמדריכים. להגדרה, במקרה זה, יש חשיבות, משום שהיא משפיעה על ציפיות הקורא ועל הקונבנציות הפרשניות שהוא מפעיל על הטקסט. למעט מקרים מיוחדים, נמענים מעדיפים שלא להחיל קונבנציות קריאה "ספרותיות" – מפרשנות תמטית ועד לאיתור רמיזות בין-טקסטואליות – על טקסטים שאינם מוגדרים כספרותיים.

שדה הספרות, אם כן, הוא אוטונומי בצורה חלקית. מופעלות בו אסטרטגיות קריאה וכתובה שברוב המקרים אינן מופעלות ביחס לטקסטים אחרים, גם אם הללו יוצאים לעולם כספרים לכל דבר. אוטונומיה חלקית זו הובילה את זיוה בן פורת להגדיר בין טקסטואליות רטורית כתת-סוג של מטא-טקסטואליות, ולייחד בין-טקסטואליות רטורית לטקסטים ספרותיים "טהורים" (בן פורת 1985, 171).

אולם קשה יותר לשמור על האבחנה בין מטא-טקסטואליות לבין-טקסטואליות רטורית ברשת, מכמה סיבות. ראשית, הרשת היא תשתית תקשורת, ואופן הקיום בה הוא תקשורתי. טוקבקים, בלוגים, כתבות, סיפורים, פרופילים ברשתות חברתיות – לא ניתן להשתמש בכל אלה מבלי לקחת חלק באקט תקשורת. טקסטים כתובים הם אחת מצורות התקשורת הדומיננטיות ברשת, ומשמשים בה כתחליף הטבעי לדיבור. במציאות הבלתי-מקוונת, דיבור מובחן מטקסט כתוב בערוץ התקשורת שמשמש להעברתו, וספר מובחן מעיתון בפורמט שבו הוא מוצג. ברשת, ערוץ התקשורת נותר זהה, ומה שמבחין בין סוגים שונים של תקשורת הוא ההקשר, הפורמט²⁴ (לדוגמה: צ'אט, פורום, בלוג, טוויטר) והטקסטים עצמם. מאחר שכל אחד יכול לכתוב ברשת, מתקיימים בה טקסטים שונים זה לצד זה; כאשר כל שמבדיל ביניהם, מלבד הטקסט עצמו כמובן, הוא כתובת האתר ועיצובו, ההקשר המידי שבו יש לקרוא את הטקסט. אחת ההשפעות הישירות של מצב עניינים זה היא טשטוש הגבולות בין טקסטים. קשה לקבוע מראש כיצד להתייחס לטקסט מסוים ברשת, וטשטוש גבולות זה זולג גם לקישורים עצמם. האינטרנט מכיל סיפורים בדיוניים שמקשרים לכתבות באתרי חדשות לצד אתרי חדשות

²⁴ לעתים קרובות הפורמט משפיע מאוד על צורת התקשורת, הן מכיוון שהוא מאפשר שיחות בתנאים שונים והן מכיוון שהוא עלול להגביל את התקשורת בדרכים שונות. בתוכנות מסרים מיידיים, למשל, אי אפשר לערוך את הטקסט שכתבת לאחר שליחתו, בניגוד לבלוגים או אתרי חדשות; בטוויטר קהל היעד הפוטנציאלי רחב מאוד, בניגוד לאימיילים שבהם אתה מציין במפורש למי ההודעה ממוענת.

שמקשרים לסיפורים בדיוניים²⁵. מנגנוני פרשנות ספרותיים, אם כן, יכולים להיות מופעלים, פוטנציאלית, על כל טקסט ברשת.

בעיה אחרת נובעת מאופי הקישור עצמו. מטא-טקסטים שאינם רטוריים מסמנים בדרך כלל את מעמד טקסט היעד ביחס לטקסט המקור באמצעות קונבנציות כתיבה מסוימות: יש כללים לכתיבת הפניה ביבליוגרפית; בתרגומים רבים מצויין במפורש כי מדובר בתרגום; וביקורות מופיעות באזורים ייעודיים בעיתון, וכמעט תמיד מציינות את שם הספר המבוקר בכותרת המשנה, בתחתית הביקורת או בטקסט הביקורת עצמו. קונבנציות אלו מסייעות לקוראים לזהות כי עומד לפנינו מטא-טקסט ולא יזהו טקסט מקור הוא מתייחס. הקישור, לעומת זאת, אינו נזקק לתוספות סגנוניות אלה, שכן הוא מאפשר להפנות לטקסטים באמצעים טכנולוגיים, מבלי להידרש להידמות טקסטואלית לטקסט המקור. כתוצאה מכך, קישורים שתכליתם אינם רטורית יכולים להיראות, הלכה למעשה, כקישורים רטוריים. כך, לדוגמא, במשפט שהופיע בבלוג של יוני אשפר:

"זה הזכיר לי [מאמר ברוח דומה](#) שרמניק כתב בדיוק לפני שנה" ([אשפר, 2012](#))

מפנה הכותב למאמר של דיוויד רמניק בניו-יורקר. הקישור אינו נראה כהפניה ביבליוגרפית. הוא מאוד שונה, לדוגמא, מהפניות דוגמת זו שבמאמרו של אותו יוני אשפר ב"הארץ":

"קל לבטל את מאמרו של ישראל הראל ('מי פוחד מחוק השקיפות', 24.2), שבו הוא מאשים את ארגוני זכויות האדם, כי 'מכרו את נשמותיהם למען קידום אינטרסים של ממשלות זרות', כהשתלחות אבסורדית". ([אשפר, 2011](#))

במאמר ב"הארץ", ההפניה למאמרו של ישראל הראל היא הפניה ביבליוגרפית לכל דבר. שם המאמר והיום שבו הוא התפרסם מופיעים בסוגריים לצד המלים "מאמרו של ישראל הראל". מידע שאינו מצוין בהפניה ניתן להסיק כתוצאה מההקשר. כך, למשל, שם העיתון שבו פורסם המאמר, "הארץ", אינו מופיע, וכך גם שנת הפרסום. לעומת זאת, כאשר אשפר מפנה למאמרו של דיוויד רמניק, הוא אינו טורח אפילו במעט הזה. אין תאריך ושם המאמר אינו מופיע. הקורא יכול להסיק מהפסקה הראשונה בפוסט ומהמשפט שבו מופיע הקישור שמדובר בהפניה למאמר של דיוויד רמניק ושם המאמר זה מופיע ככל הנראה בניו-יורקר, אך הסממנים הרשמיים של הפניה ביבליוגרפית אינם מופיעים. על הקורא מוטל לזהות את טיב הקשר הבין-טקסטואלי בהסתמך על

²⁵. מקרים כאלה מתרחשים לעתים נדירות בלבד. בדרך כלל, הדבר נובע מבלבול של העורכים, שקראו סיפור באתר חדשות פרודי (כדוגמת ה-Onion או The Spoo) והאמינו שהוא אמיתי. כך, לדוגמא, אתר האינטרנט של עיתון גלובס פרסם ידיעה בדיונית שמקורה באתר החדשות הסאטירי The Spoo ([ב-שמחון, 2008](#)). במקרה אחר, אתר ynet [פרסם כתבה](#) שנלקחה מאתר החדשות הסאטירי The Onion, אם כי הוא לא הוסיף קישור לאתר (ואן דר גראף אחותך, 2007).

רמזים בטקסט (הטקסט המעוגן, יחידות המבע שמקיפות אותו וההקשר), ולא על סמך קונבנציות כתיבה ממוסדות.

ההבדל בין קישור לבין סוגים אחרים של מטא-טקסטואליות משתקף בסוג הטקסטים שניתן להפנות אליהם ובאופן שבו הפניה זו נעשית. כך, בין-טקסטואליות רטורית נסמכת בדרך כלל על היכרות קודמת של הקורא עם טקסט המקור. ללא היכרות זו, רמיזות, פרודיות ופסטישים יאבדו חלק נכבד - אם לא את כל - כוחם הרטורי. כאשר מחברים מעוניינים לרמוז לטקסט שהם מניחים כי הקורא אינו מכיר, הם נאלצים לבצע פיצוי טקסטואלי כלשהו, שכולל בדרך כלל התייחסות מפורשת לטקסט המדובר, ולעתים אף הסבר אודותיו. ואם המחבר נמנע מהסברים, סביר להניח כי הסברים אלו יינתנו בשלב העריכה, בדמות הערות שוליים מאת העורך או המתרגם. כך, למשל, בתרגום לעברית של "הדרך הקצרה לאוקו" מאת מצואו באשו הערות שוליים מבארות לקורא רמיזות בין-טקסטואליות לשירה סינית (לדוגמא: באשו 2006, 25).

בקישור, לעומת זאת, אין צורך להניח כי הקורא מכיר את טקסט המקור, מאחר שטקסט זה נגיש לו בלחיצה. הכותב אינו צריך להשתמש בכותרת הטקסט שהוא מפנה אליו, בשם המחבר או בשם ההוצאה. ובה בעת, כותבים רבים טורחים בכל זאת לנסות לרמוז לנמעניהם לאיזה טקסט מוביל הקישור, בין אם באמצעות הטקסט המעוגן ובין אם באמצעות ההקשר שבו הוא נמצא. לכן הרשת מלאה בקישורים שנועדו לשמש רק כהפניה ביבליוגרפית, אולם דומים, על פני השטח, לקישורים אירוניים או סטיריים, למשל.

אם כן, סיווגם של קישורים הוא מלאכה בעייתית, מאחר שרבים מהם אינם עונים במדויק להגדרות בין-טקסטואליות מוכרות. ואולם, ניתן לדבר על דמיון בין טקסטים שתכליתם הרטורית דומה. כאשר טקסט משתמש בקישור כאסמכתא, הוא ממילא צריך לציין את העובדות או הטענות שהטקסט המקושר אמור להוכיח. לכן, ניתן למצוא דוגמאות רבות שבהן הטקסט המעוגן בקישורים אלו (ו/או הטקסט שמקיף אותו) נראה כמעין סיכום של טקסט המקושר, ויש בו אינפורמציה חיונית אודות הטקסט.

לעומת זאת, במקרים שבהם הקישור משמש כהפניה למידע נוסף, טקסט היעד נוטה להחסיר מידע אודות הטקסט המקושר. כך קורה, למשל, ברבות מההפניות לאנציקלופדיה המקוונת ויקיפדיה. מאחר שההפניה מאפשרת לקוראים לקבל מידע נוסף אודות מונח כלשהו, מחבר הטקסט המקושר יכול להרשות לעצמו להחסיר מידע זה מהטקסט אותו הוא כותב. ואולם, כאמור, לא תמיד ניתן לסמוך על הכללות אלה. במקרה שקישור מובא כאסמכתא, יתכן מצב שבו הטקסט המעוגן דווקא לא יכיל כלל מידע אודות הטקסט המקושר, והמידע יינתן רק

בטקסט המקשר, שמקיף את הטקסט המעוגן. קישורים שנועדו לספק סימוכין בוויקיפדיה נראים דומים מאוד להפניה ביבליוגרפית רגילה: אחרי הטקסט מופיע מספר קטן בסוגריים רבועים, שמקשר להערות השוליים המתאימה בתחתית העמוד, ורק בה מופיעה ההפנייה הביבליוגרפית המלאה. קישורים אלה דומים להפניה ביבליוגרפית לא רק בצורתם, אלא גם בדרך שבה הם פועלים. הקישורים הביבליוגרפיים בוויקיפדיה שולחים את הקוראים לתחתית הערך, לאזור המדויק שבו מופיעה ההפניה הביבליוגרפית הרלוונטית, בדומה לאופן שבו סוגריים עם שם המחבר ושנת ההוצאה של הספר משמשים בעבודה זו כדי להפנות לאזור הרלוונטי בביליוגרפיה המצורפת.

במלים אחרות, אין יחס קבוע בין צורת הקישור לבין תכליתו הרטורית. על הקורא נגזר איפה להסיק לבדו את סוג היחס הבין-טקסטואלי שמגולם בקישור ממגוון הרמזים שמופיעים בטקסט המקושר, הטקסט המקשר וידע העולם שלו. יתכנו גם מקרים, כמובן, שבהם אותו קישור ישמש כמה פונקציות רטוריות שונות. כך, למשל, קישור שמשמש כאסמכתא יכול לסמן גם שהטקסט המקשר הוא רציני ואמין. עם זאת, ניתן לשרטט לפחות כמה סוגי יחסים בין-טקסטואליים נפוצים:

1. יחס מערכתי

מאחר שברשת קישורים משמשים גם לניווט²⁶, הם ממלאים תפקיד פונקציונלי חשוב בבניית אתרים. קישורים מסוג זה מקיימים יחס בין-טקסטואלי תוך-מערכתי – הם מפנים לטקסטים שונים באותו אתר, ובדרך כלל היחס בין הטקסט המקשר לטקסט המקושר מתקבל כתוצאה משילוב בין קונבנציות כתיבה וקריאה, יחס בין-טקסטואלי רגיל ומיקום גרפי.

בבלוגים רבים, לדוגמא, כותרת כל פוסט מקשרת לפוסט עצמו (ראו לדוגמא: [תניח את](#)

[המספריים ובוא נדבר על זה \(בוגוסלבסקי, 2013\)](#), [עידן השוק החופשי \(בן יוסף, 2013\)](#), [Kottke](#)

[\(Kottke, 2013\)](#) ועוד). כך המצב גם באתרי חדשות, שם כותרת הידיעה משמשת כקישור

לידיעה. ברור כי כאשר הכותרת מפנה לידיעה, היא מספקת לקורא מידע רלוונטי בנוגע אליה, אך ברור גם כי יש חשיבות לכך שהקישור מתפקד ככותרת בטקסט המקושר, על כל המשתמע מכך.

²⁶. ולא רק ברשת. תוכנות הציגו קישורים טקסטואליים הרבה לפני שהרשת נעשתה פופולרית. כך, למשל, לחיצה כפולה על תיקייה במערכת ההפעלה "חלונות" תפתח תיקייה בעלת אותו שם; לחיצה על אייקון הדפדפן תפתח את הדפדפן וכן הלאה. מטפורת שולחן העבודה, שבה משתמשת "חלונות", מסייעת להסתיר את הדמיון בינה לבין קישורי ניווט ברשת, אולם בשני המקרים העיקרון דומה מאוד.

הפניות לידיעות יכולות להיות מתוחכמות יותר. באתר Ynet, כותרת הידיעה משתנה לעתים כאשר היא משמשת כהפניה לידיעה עצמה. כלומר, בדף הבית של האתר, למשל תופיע כותרת שונה מאשר בידיעה. כך, לדוגמא, כותרת הידיעה "[קורבן הסופה: רצה לתקן דליפה ונהרג](#)" (קלנר, 2013) השתנתה בדף הבית של Ynet ל"קורבן הסופה: נפל מסולם אל מותו", כפי שאפשר לראות בתמונה המצורפת משמאל.

כותרת הידיעה, כפי שהופיעה בדף הבית של Ynet

! • חדשות בארץ • חדשות בעולם • מיוחד • מזג אוויר • פרשנות • בלוגים • חדשות בסלולר

קורבן הסופה: נפל מסולם אל מותו
בן 36 מראשון לציון, שהתכוון לעלות לגג ביתו כדי לתקן חילה, נפל מהסולם ונהרג. בוס ציונה קרס גג אולם ספורט בבית ספר

"תציל אותנו". סיור בים הנצורה
מתמרים בשלג, עזרים לקשישים - ומחזקים לאירועי אלים. קצין משטרה: אף פעם לא הייתה לי משמרת כזאת. ובמרוכלים: "סוף העולם הגיע"

סערה מדינית: צה"ל מסייע לעזה
הפסקות החשמל וההצפות ברצועה הובילה לפניה חריגה מהרצועה לישראל, דרך האו"ם. הנייה יא עם חליפת הצלה לרוב: "נשרוד גם את זה"

ההבדל בין הכותרות הוא פועל יוצא

של הבדל בנמענים. גולשים יכולים

להגיע לידיעה ממקומות שונים ובזמנים

שונים. הכותרת אמורה להסביר

במהירות את עיקר הדברים ולמשוך

גולשים להמשיך ולקרוא. ההפניה בדף

הראשי של האתר מיועדת,

לעומת זאת, לגולשים שהגיעו לדף זה

ברגע מסוים בזמן. היא זמנית, ולאחר

כמה שעות תרד מארבע ההפניות

הראשיות, שזכות גם לתמונה וכותרת משנה, ותופיע רק ככותרת קטנה, דחוסה בין כתבות אחרות. היא מתחרה עם ידיעות אחרות, ואמורה למשוך כמה שיותר גולשים לתוך הידיעה. משמעות הקישור נובעת לא רק מהמלים בכותרת ובכותרת המשנה, אלא גם ממקומה של ההפניה בין שאר ההפניות, מקום שמדגים את החשיבות שמייחסים עורכי האתר לידיעה ברגע נתון. קישורים מערכתיים הם חלק בלתי נפרד מהרשת ומהארכיטקטורה המיוחדת שלה. כל אתר ברשת עומד לבדו, במנותק מכל אחד מהאתרים האחרים. אתרים מסוימים מאוכסנים אמנם על אותו השרת, אולם לעובדה זו קשר מועט בלבד לחוויית הגלישה. הקישורים הם מה שמקנה לאינטרנט את תחושת ה"רשת", ובלעדיהם היה עלינו לנוע באמצעות פנקס כתובות של האתרים שברצוננו לבקר, כאשר השגתה של כל כתובת היתה כרוכה בסדרת ניחושים זהירה. אך קישורים הם גם הרבה יותר מכך. קישורים משמשים, בו זמנית, הן ככלי ליצירת הקשר, שמאייך את חוזה הקריאה של כל אתר נתון, והן ככלי ליצירת הקשרים חדשים, בלתי מתוכננים, שעלולים לפרום את ההקשר המקורי שבו הופיע הטקסט.

ניתן למצוא דוגמאות לכך באתרים רבים. אם ניקח, למשל, כתבה ממוצעת ב-Ynet, ברור כי

רוב מכריע של הקוראים יתייחס לכתבה זו כטקסט עצמאי ושלם. הכתבה אמנם ממוקמת על

השרת של Ynet, והקורא אף יפרש אותה ביחס לידע הקודם שלו אודות Ynet, אך עדיין יש לכתבה מעמד עצמאי יחסית – יש לה כתובת URL משלה והתוכן שלה אינו תלוי באתר המארח. עקרונית, ניתן היה לפרסם אותה בכל אתר חדשות אחר. כתוצאה מכך, הכתבה "עטופה" בשלל קישורים וסמלים, שנועדו להבהיר לקורא היכן הוא, ולאפשר לו לנווט למקומות אחרים באותה מערכת. כך, למשל, נראה החלק העליון של הכתבה "[דיווח: איראן שבה לתמוך בחמאס](#)" (קייס ולוי, 2013) נכון ל-1 באוקטובר, 2013:

החלק העליון של הכתבה "דיווח: איראן שבה לתמוך בחמאס"

מעל הכותרת אפשר למצוא רשימת תת-קטגוריות, שמתוכן הכתבה משויכת לאחת – הרשות הפלסטינית – שאף מסומנת באדום. לחיצה על כל תת-קטגוריה תוביל לשאר הכתבות ששויכו לתת-קטגוריה זו. מעט מעלה, מופיע קישור לקטגוריה "פוליטי-מדיני", ומעליו מופיעה שוב ההיררכיה של הכתבה בתוך האתר: חדשות < פוליטי-מדיני < הרשות הפלסטינית. חלק זה אף מכונה [Breadcrumbs](#) (Breadcrumbs (navigation), 2013), רמיזה לנתיב פירורי הלחם שהשאירו הנזל וגרטל כדי לדעת איך למצוא את דרכם חזרה הביתה. מעליהם אפשר למצוא את הערוצים של האתר, מחדשות וכלכלה ועד לרכילות ומשחקים, ולצידם לוגו האתר שמשמש קישור לעמוד הבית.

לו היתה כתבה זו מופיעה ב"ידיעות אחרונות", הקורא לא היה זקוק לכל אלו. היה לו את העיתון ביד, אובייקט פיזי, שניתן לדפדף בו ולעבור לכתבות אחרות. ברשת, האובייקט הפיזי נעלם, ואת מקומו תפסו הקישורים. קישורים אלה מהווים עדות אילמת לאחת מעובדות הקיום ברשת: ניתן להגיע לכתבה מכל מקום. ה-Breadcrumbs, למשל, מאפשרים לגולש לחזור לדף הבית או לאחת הקטגוריות שמכילות את הכתבה. עם זאת, אם הגולש הגיע לכתבה דרך Ynet,

אין לו צורך בהם. הוא יכול להשתמש בדפדפן כדי לחזור לדפים הקודמים שבהם ביקר. ה-Breadcrumbs נחוצים בדיוק בשביל אותם אנשים שלא הגיעו לכתבה דרך האתר המארח, אלא דרך מנועי חיפוש או אתרים אחרים. ה-Breadcrumbs והקישורים האחרים מספקים הקשר ברור עבור מי שהקשר זה חסר לו כל כך. יתרה מכך, סדר הקישורים, מיקומם וגודלם היחסי בדף נועד לסייע לגולש להבין את ההיררכיה האונטולוגית של האתר. הגולש יכול לראות כיצד הכתבה סווגה, והיכן היא עומדת ביחס לקטגוריות ותת-קטגוריות.

דוגמאות נוספות:

חלוקת טקסטים למספר דפי אינטרנט שונים, כדי להעניק אשליה של דפים בספר - בדרך כלל הטקסט המעוגן הוא מספר העמוד שבו נמצא הגולש, ועל פי רוב הסימן הגרפי של הקישור שונה מהסימן הגרפי של הקישורים האחרים שמתפקדים באותה צורה. גולש שקורא את העמוד השלישי של כתבה, למשל, יראה בתחתיתה קישור בסגנון כזה: [1](#) | [2](#) | [3](#) | [4](#). צבע הקישור השונה של "3" נועד לציין את מיקומו היחסי של הקורא בתוך האתר ובכתבה, ומערך הקישורים הזה ממוקם, במקרים רבים, בתחתית הכתבה (לדוגמה: הכתבה "[Freedom of Information](#)") בניו-יורקר (Auletta, 2013), שבתחתיתה מופיע מספר העמוד שבו הגולש נמצא והוא יכול לנווט לעמוד הבא באמצעות חץ).

תגיות – קישורים אלו משמשים הן כקישור והן כמידע נוסף על הטקסט המקשר. הטקסט המעוגן מתייחס הן לטקסט המקשר והן לטקסט המקושר אך בדרכים שונות: הקישור מוביל לכל הטקסטים האחרים שתויגו באותה התגית, אולם הוא גם מייחס תגית זו לטקסט המקשר. התגיות זכו לפופולריות ברשת בערך ב-2004, הודות לאתרים כ-Flickr.com ו-Delicious.com שעשו בהן שימוש (אם כי תגיות שימשו גם לפני כן, באתרים כמו Livejournal.com), והשימוש בהן שונה מעט מאשר בקטגוריות, בכך שלא מצופה מהן להיות סיכום של הנושא בו עוסק הטקסט המקושר, אלא לציין דברים שהטקסט המקושר עוסק בהם. כך, למשל, טקסט מסוים יכול להיות מקוטלג תחת הקטגוריה "פוליטי", אך יתויג באמצעות התגיות "ברק-אובמה", "ארצות הברית" ו-"היסטוריה"²⁷ (Shirky, 2005).

²⁷ כיום, ההבדלים בין קטגוריות לתגיות התעמעמו במידה רבה. במקור, תגיות נבדלו מקטגוריות בכך שניתן היה להוסיף מספר תגיות לאותו טקסט, בעוד שניתן היה לקטלג אותו רק בקטגוריה אחת. לאחר שהשימוש בתגיות נעשה נפוץ, מערכות ניהול תוכן רבות מאפשרות גם הוספה של מספר קטגוריות שונות לאותו טקסט.

כדאי לציין כי קישורים מערכתיים יכולים גם להיות מורכבים מאוד ורב-פונקציונליים. זה המקרה, לדוגמה, בכתבה ["The Russia Left Behind"](#) מהניו-יורק טיימס (Barry, 2013). הכתבה מתארת מסע על כביש אחד, מסט. פטרסבורג למוסקבה. בצד שמאל של המסך מופיעה מפה דהוייה של הכביש ותחנות שונות בו - ליובן, צ'ודובו, וליקי נובגורד וכן הלאה. לחיצה על כל נקודה מובילה לאזור הרלוונטי בכתבה. בהתאם, עם התקדמות הקריאה בכתבה מודגש גם החלק בכביש שהכותבים עברו.

צילום מסך מתוך הכתבה "The Russia Left Behind"

The New York Times | THE RUSSIA LEFT BEHIND

This will not be apparent at next year's Winter Olympics in Sochi, nor is it visible from the German-engineered high-speed train. It is along the highway between Moscow and St. Petersburg — a narrow 430-mile stretch of road that a 12-hour trip by car — that one sees the great stretches of Russia so neglected by the state that they seem drawn backward in time.

As the state's hand recedes from the hinterlands, people are struggling with choices that belong to past centuries: to heat their homes with a wood stove, which must be fed by hand every three hours, or burn diesel fuel, which costs half a month's salary? When the road has so deteriorated that ambulances cannot reach their home, is it safe to stay? When their home can't be sold, can they leave?

ברור שעורכי הכתבה יכלו לבחור אמצעי ניווט פשוט יותר כדי לסייע לקוראים לעבור לחלקים שונים בכתבה. אולם נראה כי הבחירה באמצעי זה לא התבצעה רק משיקולים אסתטיים. כך, למשל, המפה הזו מציגה רק את הכביש, ומותירה מסביבו ריק מוחלט; מפת הכביש נצבעת בהדרגה בכתום ככל שגוללים מטה את הכתבה, במעין חיקוי של התקדמות בנסיעה, למרות שהכתבה, למעשה, מחולקת למספר חלקים שכל אחד מהם מדבר על אזור אחד בלבד שנמצא באחת הנקודות לאורך הכביש. האינפוגרפיקה הזו, במלים אחרות, מוסיפה לקישור המערכתי גם פונקציה תמטית - אודיסיאה ברוסיה שנותרה מאחור, ושאפשר לגלות בנסיעה פשוטה אחת.

2. סימוכין

קישורים רבים ברשת דומים, מבחינה פונקציונלית, להפניות ביבליוגרפיות מסורתיות. הם נועדו לשמש כאסמכתא לטענות שהעלה הכותב. עם זאת, כפי שהוזכר בתחילת הפרק, בחלק ניכר מהמקרים הקישורים הללו לא זוכים לפורמליזציה הקונבנציונלית לה זוכות ההפניות הביבליוגרפיות בטקסטים מודפסים, ולעתים קרובות ניתן למצוא בהם יחסים בין-טקסטואליים

ובכל זאת, נדמה שלפחות בינתיים, מרבית האנשים משתמשים בתגיות אחרת מאשר בקטגוריות, באופן חופף לצורה שבה השתמשו בהן בעבר.

מורכבים ושונים, ובהם סיכום, אירוניה, תרגום וכדומה. כך, למשל, יכול אדם לקשר לידיעה בעיתון, כשהטקסט המעוגן משמש כמעין סיכום של הידיעה (לדוגמא: המלים " Changed her mind" ב-Sullivan, 2009²⁸); במקרה אחר, יכול אדם להוכיח את טענותיו באמצעות קישור (או סדרת קישורים), תוך שהוא מכריז על חוסר הטעם שבדבר, ולכן, לכאורה, סותר את עצמו. זה, לדוגמא, המצב בפוסט "[תפוזינה אחלה בחלה](#)" (אבן דר מאנדל, 2009):

"הסערה שהתחוללה כאן בימים האחרונים סביב הפרסומת של סלקום (נדמה שבשלב זה הנסיון [לתת קישורים נידון מראש לכשלונו](#)) החזיר אותי לשתי פרסומות אחרות מהשנה האחרונה שחולקות את אותה עלילה כללית".

הקישורים כאן משמשים הן כאסמכתא לכך שאכן התחוללה סערה סביב פרסומת של סלקום, אך גם כדי להמחיש את גודל הסערה ולטעון שלא ניתן להקיף את ממדיה. מאחר שהקישור משחרר את הכותבים מכבלי הצורה הפורמלית, הם יכולים להתנסות, ולהטעין את הפונקציונליות היבשה של הסימוכין במשמעויות רטוריות נוספות.

3. סאטירה וביקורת

במבט ראשון, העובדה שניתן ליצור סאטירה באמצעות הפניה בין-טקסטואלית נראית משונה, מאחר שיחס ביקורתי בין שני טקסטים מתאים יותר לתיאור של פרודיה. ואולם, הביקורת של הטקסט המקשר אינה חייבת להיות מופנית כלפי הטקסט המקושר כטקסט, קרי כייצוג, כי אם כלפי העולם שמיוצג בטקסט זה. ניתן, אם כן, לקשר לכתבה באתר מסוים, כאשר הביקורת מופנית לא כלפי הכתבה עצמה, אלא כלפי האירועים שאודותיהם היא מדווחת. כמו כן, פרודיה אינה תובעת מטקסט היעד להיות ביקורתי כלפי טקסט המקור (Ben-Porat 1979, 247), אלא ליצור חיקוי קומי שלו. חיקוי זה יכול להיות ביקורתי, אולם זה אינו מחויב המציאות.

דוגמא לשימוש סאטירי בקישורים ניתן למצוא ברשומה "[קמתי בבוקר והתנגדתי לכיבוש](#)" שכתב עידן לנדו (לנדו, 2009). ברשומה זו, לנדו משתמש בדובר בלתי מהימן, שמאלני, שמספר אודות יומו. אמנם הדובר מצהיר על התנגדותו המתמשכת לכיבוש הישראלי, אולם מהקישורים עולה סיפור אחר. הדובר מספר בפירוט אודות המוצרים שבהם הוא משתמש ("כל הלילה עבד

²⁸ לפני הקישור מופיע טקסט שמאייך אותו, ומבהיר שמדובר בשרה פילין, וכי היא שינתה את דעתה בנוגע ללקיחת כספי התמריצים הפדרליים. לאחר הקישור, מובא ציטוט מהידיעה, שמייתר, למעשה, את הצורך לעבור לטקסט המקושר, ולכן מחזק את ההיפותזה שהקישור משמש לסימוכין בלבד. כדאי גם לציין כי הסיכום, במקרה זה, משמש לא רק להבלטת האלמנטים שהמחבר תופס כדומיננטיים, אלא גם מוסיף להם הקשר, שבתוכו יש לקרוא אותם.

מזגן 'פרג' בחדר, ובכל זאת, כשהתעוררתי מכרית השינה של 'פריד', גיליתי במרכזת כתם זיעה עגול²⁹), כאשר שמו של כל מוצר מקושר לעמוד המוקדש לו באתר whoprofits.org, שמציג את החברות שמרוויחות מהכיבוש הישראלי בשטחים. מעניין לציין כי הקישורים אינם מובאים מטעם הדובר, אלא מטעמו של לנדו, ומשמשים כדי ליצור את המרחק הנורמטיבי בין הדובר לבין המחבר המובלע, ולכן גם את האפקט הסאטירי. גם הביקורת אינה מופנית כלפי האתר, אלא כלפי החברות שמופיעות בו וכלפי הדובר. נקודה מעניינת נוספת היא העובדה שאין צורך ללחוץ על כל הקישורים. לאחר שנלחץ הקישור הראשון, ניתן כבר לנחש לאן מפנים הקישורים האחרים בדף²⁹. דוגמא אחרת ליחס ביקורתי כלפי טקסט המקור היא טור הדעה "[מדד הבמבה](#)" של יובל דרור באתר "העין השביעית", שעוסק בביקורת תקשורת (דרור, 2008). בטור בוחן דרור את האופן שבו סיקרה העיתונות הכלכלית את שוק הנפט. הביקורת אינה מוצגת בטקסט המעוגן, שבדרך כלל מכיל את כותרת טקסט המקור, אך דרור מציב את הקישורים בסמיכות זה לזה, ומכריח את הקורא לבצע ביניהם השוואה:

"אלא שבשבועיים האחרונים מחיר הנפט עלה וירד כאילו התיישב על הקרון הקדמי ברכבת הרים. זה לא מפריע לכלי התקשורת למצוא בכל פעם מחדש סיבה אולטרה-הגייונית להתנהגות הקפריזית של מחירי הנפט. הצצה לאחור על הנסיונות הנואשים של העיתונאים להסביר את המתרחש בשוק הנפט מספקת חוויה כמעט קומית. הנה כרוניקה קצרה:

23.9 – הנפט מזנק לרמות של 120–130 דולר לחבית. הסיבה: [פוזיציות שורט פתוחות](#) של ספקולנטים ('דה-מרקר').

24.9 – הנפט נסחר בירידה ונסגר במחיר של מתחת ל-106 דולר. הסיבה: [דו"ח ממשלתי](#) שהצביע על שפל של חמש שנים בצריכת דלק בארה"ב ('גלובס').

25.9 – מחיר הנפט עלה ב-2.2% ונסגר במחיר של 108.02 דולר לחבית. הסיבה: [האופטימיות בשוקים](#) ('גלובס'). אבל יכול להיות שזה גם בגלל ירידה [במלאי הבנוזן של ארה"ב](#) (ynet).

המעקב הכרונולוגי מאפשר ליובל דרור להגחיק את השינויים התכופים בפרשנויות הכלכליות, לעתים באותו עיתון עצמו. הקישורים כאן משמשים הן כאסמכתאות והן כחלק מהטון הביקורתי הגורף של המאמר. מאחר שהמאמר מצהיר מראש שהפרשנויות הכלכליות הן "נסיונות נואשים" שמספקים "חוויה כמעט קומית", ברור שהקדמת כל קישור ב"הסיבה" ונקודותיים היא אירונית, ופירושה, למעשה, "הסיבה, כפי שטוען [עיתון מסוים]".

²⁹ כמו כן, אם מעבירים את הסמן על הקישור, מופיעה כתובת אתר המקור בשורת המשימות של הדפדפן. אם בתחילה כתובת זו לא אמרה דבר לקורא, לאחר שהוא לחץ על הקישור הראשון הוא כבר יודע לשייך אותה לאתר whoprofits.org, ולהסיק לבד לאן הקישור מוביל.

4. פרודיה

לפי הגדרתה של בן-פורת, פרודיה היא ייצוג קומי של מציאות ממודלת (Ben-Porat 1979, 247). באופן מפתיע, קשה למצוא דוגמאות רבות לפרודיות שעושות שימוש בקישורים. זאת אולי משום שקונבנציונלית, כותבים נוטים לשמור על הטקסט המעוגן קצר ככל האפשר, כך שישנו מקום מועט בלבד ליצור חיקוי קומי של טקסט המקור. עם זאת, פרודיות נכתבות ברשת, גם אם לעתים קרובות הפרודיה אינה בטקסט המעוגן, אלא בטקסט שמקיף אותו. דוגמא מעניינת לכך אפשר היה למצוא בבלוג "אטימולוגיה עממית". לאחר שפורסמה ב-mynet.co.il הכתבה "[העירייה תאתר נערות שמבלות עם בני מיעוטים](#)" (יוסף-זדה, 2009), לפיה עיריית פתח תקווה תנסה להניא נערות יהודיות מלצאת עם ערבים, יצר כותב הבלוג (שאינו מזדהה בשמו) חיקוי גרפי לסלוגן המפורסם "I ♥ NY" (אלמוני, 2009). את הלב החליף צלב קרס, ואת "NY" החליפה "פ"ת". טקסט המקור לפרודיה אינו מקבל קישור בטקסט המקשר, רק הכתבה ב-mynet.co.il זוכה לכך. על פי מונחי בן-פורת, זוהי פרודיה סאטירית ישירה, משום שהיא חושפת אספקטים של המציאות שאינם נמצאים בטקסט שעליו נעשתה הפרודיה. הקשר הבין-טקסטואלי הוא כפול, הן לסלוגן הניו-יורקי והן לכתבה ב-mynet.co.il, ובעוד שהסלוגן אינו זקוק לקישור על מנת שיזהו אותו, המרכיב הסאטירי של הפרודיה – הביקורת על עיריית פתח תקווה – אינו מוכר מספיק, ולכן גם מקושר בטקסט המקשר.

5. נרטיב

במקרים מסוימים, קישורים יכולים לשמש לתכלית נרטיבית. כלומר, להעביר את הקורא מאירוע אחד בנרטיב לאירוע אחר. במובן מסוים, יש דמיון בין קישורים אלה לבין קישורים המשמשים לצורכי ניווט, אולם הם אינם זהים, משום שעל פי רוב קישורים אלה מופיעים כחלק מההיגיון הרטורי של הטקסט. קישור יכול להופיע ברגע מכריע בעלילה, על מנת ליצור מתח ולהשהות את התקדמות הקורא, וקישורים יכולים גם לשמש על מנת לאפשר לקוראים לבחור את ההתפתחות העלילתית שבה הם מעוניינים.

בסיפור "[blindspot](#)" של Darcey Steinke (Steinke, Retrieved 2013), למשל, קישורים הם חלק אינהרנטי מהטקסט. אם לוחצים על קישור שמופיע בתוך הטקסט עצמו, העמוד מתחלק למספר אזורים, והרחבות לסיפור מופיעות בכל אחד מאזורים אלו. במשפט "She negated this phantom, as she always did", לחיצה על הקישור שבמילה "Phantom" מחלקת את

העמוד לשניים, ובמרכז המסך מופיע שיר קצר, הקשור מטונימית גם לסיפור עצמו. בה בעת, הסיפור המרכזי לא נעלם. הוא נשאר תמיד בחלק מהמסך, ובסוף כל "פרק" שלו מופיע קישור להמשך.

הקישורים, במקרה זה, משועבדים למלאכת הסיפור. הם חלק מאקט התקשורת, ואין להם השפעה על המתרחש בעולם המיוצג, אלא רק על אופן הייצוג. לכן, לקישורים אלו יכול להיות אפקט נרטיבי, אולם בכך מתמצה הקשר שלהם לנרטיב. באחד מפרקי קומיקס הרשת " Monstro

"Draw", הופיע קישור מסוג אחר, שמותח מעט גבול זה. הפרק נקרא "[Shrödinger's Cat](#)" ["Was Probably Nicer than Mine"](#), ובו הגיבור מכניס את החתול שלו לקופסה, מאחר שיש

לו סיכוי של 50 אחוזים שהחתול ימות. הקוראים מתבקשים ללחוץ על קישור שמופיע בסוף הקומיקס, כדי לראות מה יקרה. הקישור מוביל לאחד מתוך חמישה סיומים שונים, שנבחרים באופן רנדומלי. כך, הקישור לא משמש רק כאמצעי שהיה או כדרך לגרום לקורא להשפיע על העלילה, הוא סינקדוכי לנושא שבו עוסק הפרק כולו – החתול של שרדינגר³⁰.

בשתי הדוגמאות שצוינו, הקישורים מובילים לעמודי אינטרנט שנוצרו על ידי מחבר הטקסט המקשר. לא מצאתי דוגמאות שבהן קישורים נרטיביים מפנים לטקסטים של אנשים אחרים, אולם דבר מעין זה יתכן, בעיקר משום שהרשת אינה סטטית; אפשר לערוך מחדש עמודים שפורסמו כבר, לשנות אותם, ולהציב בהם קישורים. יתכנו מקרים שבהם סיפור יכתב על ידי מספר אנשים, כאשר כל פרק מקשר לפרק הבא, גם אם זה טרם נכתב.

אם בקומיקס "Monstro Draw" לחיצה על הקישור משפיעה על המתרחש בעולם המיוצג, בחלק ממשחקי המחשב החברתיים קישורים הם האמצעי העיקרי לביצוע פעולות. במשחקים אלה, שבדרך כלל זמינים למשתמשי רשתות חברתיות כ-Facebook.com או Myspace.com, הגולש משחק דמות בעולם בדוי, לצד גולשים אחרים. במשחק [Mafia Wars](#))

(<http://company.zynga.com/games/mafia-wars>), למשל, כל שחקן יכול להורות לדמותו לתקוף דמויות של שחקנים אחרים, לבצע עבודות ולרכוש עסקים. כל הפעולות הללו מתבצעות באמצעות לחיצה על קישורים במשחק, כאשר הטקסט המעוגן הוא תיאור ישיר של סוג הפעולה. הקישור "Attack", למשל, יגרום לדמות לתקוף דמות אחרת.

³⁰ . הקישור כיום לא עובד, ולמרבה הצער לא הצלחתי למצוא אותו שוב באתר אחר. גם פניה ליוצר הקומיקס לא נענתה.

חלק מהמשחק כתוב ב-Ajacs, שפת צד דפדפן מבוססת Javascript, ולכן למרות שהשחקן לוחץ על קישורים לכל אורך המשחק, הכתובת שבו הוא נמצא אינה משתנה. קישורים אלו מציגים מקרה ביניים מעניין, שכן נראה כי הם אינם תובעים מהגולש לבצע תבנות בין טקסטואלי. קל יותר לחשוב על קישורים אלו כדומים ללחיצה על כפתור מכונת כביסה, מאשר כדומים לקישורים שהפונקציה שלהם פרודית או סטירית, למשל. ואולם, לפחות פורמלית מדובר בקישורים לכל דבר. השחקנים יכולים להעתיק את הקישור ולהדביק אותו בשורת הכתובת של הדפדפן, ובכך לבצע בדיוק את הפעולה שלחיצה על הקישור היתה מבצעת. הדמיון בין קישורים אלה לבין הפעלת מכונה הוא מכוון, ונועד ליצור את הרושם שהשחקן מפעיל את הדמות, כאשר למעשה הוא פשוט גולש מעמוד אינטרנט אחד למשנהו.

אך למרות שקישורים אלו נדמים פשוטים, הבנתם דורשת יותר מהבנת הטקסט המעוגן. כך, למשל, כדי לתקוף דמות מסוימת, צריך לעבור למסך הקרבות, ולבחור מבין רשימה של דמויות, שמסודרת בטבלה.

מסך הקרבות במשחק Mafia Wars

User	Mafia size	Action
{LOA} All The Knife, Level 490 Maniac	501	Attack
Brigadir Don Alfonso, Level 491 Fearless	501	Attack
Umelyj Boets Black Tony (R T F), Level 491 Fearless	501	Attack
Boets Don Johnston, Level 491 Maniac	501	Attack
Avtoritet haklang rolfsson, Level 491 Fearless	501	Attack

בצד שמאל מוצגות כל הדמויות שניתן לתקוף, יחד עם מידע נוסף. העמודה האמצעית מוקדשת למספר חברי המאפיה שיש לאותה דמות, קרי – חברים ברשת החברתית שאף הם משחקים באותו משחק. העמודה הימנית מוקדשת לקישורי הפעולה עצמם. כך, הגולש מצופה להבין כי הקישור "Attack" השני באיור 1.1 פירושו לתקוף את Don Alfonso, שלו יש 501 חברי מאפיה. כמו כן, הגולש גם אמור להבין כי כפתור ה-Attack ממוען אליו, ושהדמות שלו היא זו שתבצע את הפעולה.

טבלת הדמויות בנויה בצורת Stem and Leaf, כהגדרתו של Edward R. Tufte (Tufte 1997, 46), כאשר כל אלמנט בה מציין לא רק את ערכו, אלא את היחס בינו לבין אלמנטים אחרים באותה טבלה. בדוגמא שלפנינו, השחקן יעדיף אולי להתקיף את All The Knife {LOA}, משום שדמות זו היא בדרגה נמוכה יותר מהדמויות האחרות. במלים אחרות, כל קישור "Attack" במשחק מרמז על יכולת הצלחה אחרת. הגולש משווה, מבלי שהטבלה תציין זאת, בין יכולותיו הוא לבין כוחן המשוער של הדמויות האחרות, ומכוח השוואה זו מסיק כיצד יראה העולם המיוצג לאחר ביצוע הפעולה. כלומר, הוא מדמיין עתיד אפשרי, שנובע מהנתונים שלפניו. עתיד זה הוא, למעשה, הנחותיו של השחקן לגבי הטקסט המקושר.

6. שילוב עולמות מיוצגים

מאחר שקישורים מאפשרים לאזכר בקלות טקסטים מסוגים שונים, הם מקלים מאוד על קישור בין טקסטים שמעמדם האונטולוגי שונה. מחברים יכולים לקשר טקסט בדיוני לטקסט שמתייחס לעולם הממשי וההיפך, כמו גם לקשר טקסט בדיוני לטקסט בדיוני אחר. לעתים קרובות, אין משמעות מיוחדת לעולם המיוצג בטקסט המקושר, בכל הנוגע למשמע היחס הבין-טקסטואלי, אולם ישנם מקרים שבהם הקישור נועד לגרום לבלבול אונטולוגי, להתיך שני עולמות אפשריים יחדיו, לגרום לעולם בדוי להיראות אמין, או לגרום לעולם הממשי להיראות בדוי. הסיפור הקצר "אני לא הייתי שם: זיכרונות מכנס אקדמי", שכתב ד"ר דרור משעני בבלוג "הולך ובא", הוא דוגמא למקרה כזה (משעני, 2009). בסיפור, שהדובר בו הוא חלק מהעולם המיוצג, מתואר כנס אקדמי בינלאומי של חוקרי ספרות עברית. חוקרי הספרות העברית נכנסים לעימות אלים עם חוקרים צרפתים, שהאלימות בו מוקצנת מכדי שתיראה ריאליסטית: "אני אינני גיבור - ואף פעם לא ביקשתי להיות. גם לא כשנעצתי את הזכוכית המחודדת בגבו של חוקר הספרות הצרפתית שהתעלל בד"ר גורן, גם לא כשקרעתי בה את עורם של אלה שהחזיקו בזרועותיו. גם עכשיו אני חושב שעשיתי את מה שכל חוקר ספרות עברית היה עושה במקומי." בתחילת הטקסט מצוין הכנס, שבמהלכו אירעו לכאורה האירועים, במלים "כנס בינלאומי של חוקרי ספרות עברית". מלים אלו מקשרות לעמוד באתר איגוד הפרופסורים לעברית בארה"ב, שמוקדש, כצפוי, לכנס בינלאומי לחוקרי ספרות עברית. כנס ממשי אכן התקיים, והקישור כמו רומז שזה הכנס שבו התרחשו המאורעות. הקישור יכול לשעבד את הכנס לתוך העולם הבדוי של

הסיפור, ולגרום לו להיראות פחות ממשי. לחילופין, ניתן לקרוא את הקישור בצורה הפוכה - כניסיון להעניק אמינות לסיפור.

תיתכן גם קריאה שלישית, לפיה הקישור הוא חלק מהאסטרטגיה הכללית של הסיפור – טשטוש הגבול בין הממשי לבדוי, שימוש בחומרי עולם ממשיים (כנס אקדמי, חוקרים) בעלילה מוקצנת דיה כדי להצביע על מעמדו הבדוי של העולם. מאחר שמעמדו של העולם המיוצג הוא חלק מרכזי בסיפור, הקוראים נוטים להעניק לו משקל גם במהלך המשמוע הבין-טקסטואלי. לכך מתווספת העובדה שדי"ר דרור משעני הוא חוקר ספרות בעצמו, שגורמת לכך שלפחות במהלך הפסקה הראשונה הקורא אינו בטוח האם הוא כותב אודות כנס אקדמי אמיתי, שבו הוא השתתף. הקישור נראה כמחזק בתחילה אפשרות זו. הן משום שהוא מצביע לעבר הזמנה לכנס אמיתי, והן משום שקונבנציונלית אנו מייחסים את הקישורים למחבר, ולא לדמויות בדויות. לאחר שמעמדו הבדוי של העולם המיוצג בסיפור נעשה ברור, מעמדו של הקישור דווקא מתעמעם. מטעם מי מובא הקישור, מטעמו של משעני או מטעם הדובר הבדיוני? עמימות זו, בתורה, מתיישבת היטב עם המשחק בין הבדוי לריאליסטי שסביבו נסוב הסיפור כולו. אולם בעוד ניתן עדיין למצוא את סיפורו של משעני ברשת, הקישור לכנס הבינלאומי מוביל כיום להודעת שגיאה. דברים מסוג זה מתרחשים תדיר, מאחר שלכותב הטקסט המקשר אין תמיד שליטה על הטקסט המקושר. אתרים נופלים, מחליפים בעלים, משתנים, וקישורים שמפנים אליהם מפסיקים לעבוד כפי שהם אמורים היו. הפניות ביבליוגרפיות מתייחסות לספר שיצא בהוצאה מסוימת, רמיזות בין-טקסטואליות מנסות לעורר בקורא זיכרון של טקסט אחר. הקישור הקל על המעבר מטקסט לטקסט, אך הוא נטוע ברשת שמשתנה תמיד, ויחד עמה משתנה גם הקישור, ומאבד מכוחו הרטורי, נעשה הד בלבד לפונקציה שהוא שימש בעבר.

סיכום

בשנים האחרונות קישורים הפכו לחלק כל כך אינטגרלי מחוויית הקריאה של רבים, עד שלעתים קשה להבחין בהם. חשוב לא פחות, רבים מאיתנו משתמשים בקישורים על בסיס יומיומי. אנו מעלים קישורים לרשתות חברתיות, משתמשים בהם באימיילים ובפוסטים בבלוגים וכמובן – לוחצים עליהם כדי לעבור לטקסטים אחרים. אולם מחקר זה נכתב דווקא מתוך תחושה של מחסור. למרות שקישורים נעשו נפוצים כל כך ולמרות שהם בעליל מציגים צורה שונה וחדשה של בין-טקסטואליות, קשה מאוד למצוא מחקרים שעוסקים בדרך שבה קוראים ממשמעים קישורים.

הספר העיקרי שמנתח קישורים מפרספקטיבה של תורת הספרות הוא "Hypertext 3.0" של פרופ' ג'ורג' לנדאו, שדנתי בו בפרק הראשון של עבודה זו. מדובר בספר מקיף ומשפיע, שמנתח לעומק את הדרך שבה השימוש בקישורים מחלחל לתרבות האנושית, מתהליך הקריאה ועד לאמונות הפוליטיות. אחת ההנחות המרכזיות במחקרו של לנדאו היא שזמינותו של הטקסט המקושר גוררת בהכרח קריאה אקטיבית יותר, חסרת מרכז פרשני ונטולת היררכיות. כפי שניסיתי להראות, הנחה זו אינה נטולת פגמים. המגבלה העיקרית שעומדת בפני קריאה מסוג זה שלנדאו מציע אינה זמינות הטקסט המקושר, אלא נטיית הקוראים לפרשנות חסכונית, נטייה שמתבטאת, בין היתר, בשיעור לחיצות נמוך על קישורים.

המחסור במחקר שעוסק בדרך שבה קוראים ממשיים ממשמעים קישורים ברשת ובטקסטים דיגיטליים מצער במיוחד מכיוון שמדובר בתהליך מורכב ועדין, שמליוני אנשים מבצעים מדי יום ביומו. הפרק השני בעבודה זו מדגים מעט מהמורכבות הזו. בפרק זה נסקרו שני ניסויים שערכתי, ושעוסקים בהשפעה שיש לצירוף התחבירי שמשמש כטקסט המעוגן על ציפיות הקוראים בנוגע לטקסט המקושר. מהניסויים עולה שקוראים נוטים לייחס משמעות לסוג הצירוף התחבירי שעליו יושב הקישור, ולשקלל זאת במערך הציפיות שלהם. עצם העובדה שקוראים מפתחים ציפיות ביחס לטקסט המקושר אינה מובנת מאליה, כמובן, ומתוצאות הניסויים השתמע כי ישנם גורמים נוספים שמשפיעים על ציפיות אלו, ובהם מעמד הטקסט המקושר (ואולי גם מעמדו של הטקסט המקשר), מובנן של המלים בטקסט המעוגן ומשמעותן בהקשר הכולל של הטקסט. שני ניסויים אלו, כמובן, רחוקים מלכסות את שלל הגורמים שיכולים להשפיע על משמוע קישורים בכלל ועל בניית ציפיות בפרט, ובסוף הפרק הוצעו מספר אפשרויות לניסויים נוספים בשדה זה.

הפרק השלישי הציע מסגרת תיאורטית לתיאור תהליך המשמוע של קישורים. מאחר שבטקסטים ארוכים, משמעותן של מלים אינה רק מובנן המילוני, התיאוריות של בנימין הרשב

בנוגע לאינטגרציות סמנטיות של טקסטים מורכבים נראו מתאימות במיוחד. בה בעת, הפרק דן באלמנטים נוספים שיכולים להשפיע על תהליך הקריאה והפרשנות של קישורים, שחלקם מייחדים טקסטים ברשת האינטרנט: כתובת הקישור, צבעו, ההקשר הכולל שבו הוא מופיע וכן הלאה. הפרק ניסה להדגים חלק מממורכבותו של תהליך המשמעות של קישורים. רק חלק מכיוון שתהליך קריאה זה כולל משתנים רבים שיכולים לפעול במשולב. אלמנטים כמו מידת ההיכרות של הקורא עם הטקסט המקושר, הפניה לסצינה מול הפניה לטקסט שלם, מהימנותו של הדובר בטקסט המקשר או סוג הקוד הבין-טקסטואלי שהקורא הסיק מקריאת הקישור יכולים להשפיע דרמטית על הפרשנות, והשילוב ביניהם עשוי להשתנות מטקסט לטקסט. פרק זה דן בעיקר בקישורים שמופיעים כחלק מטקסטים אחרים. הוא לא דן כמעט בכלל בקישורים ברשתות חברתיות כפייסבוק או טוויטר, שבהן ממשק המשתמש מציג מגבלות משלו לקישורים. כך, לדוגמא, לא ניתן כיום בפייסבוק או טוויטר להפוך טקסט מסוים לקישור. כתוצאה מכך, הקישורים מופיעים בנפרד מהטקסט שמלווה אותם, ויכולה להיות לכך השפעה ממשית על הדרך שבה קישורים אלו נקראים. האם, לדוגמא, הטקסט שמלווה קישור בפייסבוק יכול להיחשב כטקסט המעוגן? ואלו יחסים נוצרים בין הטקסט שמלווה את הקישור לבין הקישור עצמו? הפרק הרביעי מציג התחלה של טקסונומיה של קישורים ברשת, שמבוססת על הפונקציה הרטורית של קישורים אלה. התחלה, מכיוון שהאפשרויות רבות ומכיוון שקישורים יכולים לשמש למספר פונקציות רטוריות שונות, אך גם מפני שמטרתו העיקרית של הפרק היא להדגים שקישורים אכן יכולים לשמש למטרות רטוריות, וחלקן מורכבות ומעניינות לא פחות מהפניות בין-טקסטואליות בטקסטים מודפסים.

מסיבה זו, אפשר לראות בפרק האחרון הצעה למחקר עתידי. היתרון הגדול של קישורים הוא היכולת להפנות מטקסט אחד לאחר מבלי לחייב את הטקסט המקשר להידמות טקסטואלית. כתוצאה מכך נוצר לכותב חופש פעולה רב, אולם הרצון להשתמש בקישורים לתכליות רטוריות מביא עימו גם אילוצים משלו וכותבים רבים בוחרים בכל זאת להעניק לקורא אינפורמציה מסוימת לגבי הטקסט שאליו הקישור מוביל. במלים אחרות, כותבים ברשת עדיין משתמשים בהידמות טקסטואלית כדי לקדם את מטרותיהם הרטוריות. אולם, כמובן, הידמות זו שונה מאוד מההידמות הטקסטואלית שמתרחשת כאשר מדובר בבין-טקסטואליות שאינה נסמכת על קישורים. נקודה זו, כמו גם העובדה שקשה לקשר לסצינות בטקסטים, מעלות שאלות מעניינות, שראויות למחקר נוסף: כיצד נראית פרודיה שתובעת מהקורא ללחוץ על קישור כדי להבין אותה? כיצד ניתן לרמוז לסצינה בטקסט אחר, כאשר הקישור יכול להוביל רק לטקסט השלם? האם

מרבית הקישורים ברשת מתייחסים רק לטקסט השלם שאליו הם מפנים? והאם התפתחו נורמות כתיבה שמאפשרות להתייחס לסצינה, למרות שהקישור מוביל לטקסט המלא?

מעניין יהיה גם לבדוק אלו השפעות נוספות יכולות להיות לקישורים על הטקסט המקשר, שלחלקן התייחסתי בפרק האחרון של מחקר זה. כך, למשל, האפשרות להפנות בקלות לטקסטים אחרים יכולה להתבטא בפיזור חסכוני יותר של אינפורמציה. במקום להסביר מונח מסובך, ניתן פשוט להפנות לטקסט אחר שמאיך אותו. ניתן גם לתהות אלו השפעות יכולות להיות לעצם היכולת להגיע מטקסט אחד לטקסט אחר על סוג המידע שטקסטים ברשת נדרשים לספק לקורא (כך, למשל, ידיעות באתרי חדשות מכילות את תאריך הידיעה, בניגוד לידיעות בעיתון המודפס).

קישורים לא סיפקו רק אפשרות לנוע מטקסט לטקסט בקלות. הם יצרו שדה חדש של קריאה וכתובה, של נורמות אסתטיות וצורות רטוריות. הם לא שינו מהיסוד את האופן שבו אנו קוראים וכותבים, אך השינוי שהם יצרו עודנו עמוק ורחב. למעלה מעשרים שנה עברו מאז שהומצאה רשת האינטרנט ולמעלה מארבעים מאז שנוצר הקישור הראשון. קישורים, כיום, הם חלק בלתי נפרד מטקסטים רבים ומעצבים את צורות הקריאה והכתיבה של מליונים. ניסיתי לתאר חלק מהדרכים שבהם קישורים שינו את הדרך שבה אנו קוראים וכותבים. אני מקווה שהצלחתי, לכל הפחות, להדגים מדוע בין-טקסטואליות ברשת משוועת למחקר נוסף ומקיף יותר.

ביבליוגרפיה

- אבי"י. "נושא: ילד בכיתה ו' לא יודע להגות כהלכה את שם משפחתו?!". פורום השפה העברית, Ynet. 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.ynet.co.il/home/0,7340,L-860-14439-21298949,00.html>
- אבן דר מאנדל, שחר. "תפוזינה אחלה בחלה". תודעה כוזבת, 2009. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://hahem.co.il/false/archives/417>
- אלמוני. [ללא כותרת]. אטימולוגיה עממית, 2009. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://pop-e.blogspot.co.il/2009/09/131.html>
- אקו, אומברטו. *פרשנות ופרשנות יתר*. תל אביב: רסלינג, 2007
- אשפר, יוני. "ההבדל בין הפלסטינים לבאסקים". הארץ, 2011. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.haaretz.co.il/opinions/1.1165827>
- אשפר, יוני. "הדוד המודאג מאמריקה". יוני אשפר, 2012. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://yonieshpar.com/archives/24>
- באשו, מצואו. *הדרך הקצרה לאוקו*. עברית: יעקב רוז. ת"א: חרגול, 2006.
- בוגוסלבסקי, שלום. "תניח את המספריים ובוא נדבר על זה". [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/scissors>
- "ביאור: יחזקאל טז". ויקיטקסט, 2008. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. http://he.wikisource.org/wiki/יחזקאל_טז
- בן יוסף, תמר. "עידן השוק החופשי". [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://tamarbenyosef.com>
- בן-שמחון, קובי. "עיתונות זוקרת". הארץ, 2008. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1338015>
- בן ישראל, מרית. "בואו נדבר על 'נתון' של מרסל דושאן". הסיפור האמיתי והמזעזע, 2012. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/trueandshocking/?p=2061>
- בן ישראל, מרית. "ללמוד פחד". עיר-האושר, 2010. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://maritbenisrael.wordpress.com/2010/12/24/ללמוד-פחד>
- בן פורת, זיוה. "הקורא, הטקסט והרמיזה הספרותית". הספרות 26 (אפריל, 1978). עמ' 1-25.
- בן פורת, זיוה. "בין טקסטואליות". הספרות, סדרה חדשה א', 2 (34 קיץ, 1985). עמ' 170-178.
- גורביץ, יוסי. "ללכת עם הכיבוש ולהרגיש בלי". החברים של ג'ורג', 2013א. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/friendsofgeorge/?p=3595>
- גורביץ, יוסי. "לפזר את הערפל". החברים של ג'ורג', 2013ב. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/friendsofgeorge/?p=3593>
- גורביץ, יוסי. "רשמית: צבא ההגנה לסיפוח". החברים של ג'ורג', 2013ג. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/friendsofgeorge/?p=3591>

- גורביץ יוסי. "אל תקרא לי אחי ואל ת***ן את אחותי". החברים של ג'ורג, 2013. ד. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.hahem.co.il/friendsofgeorge/?p=3323>
- דרור, יובל. "מדד הבמבה". העין השביעית, 2008. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.the7eye.org.il/20739>
- הארץ. "סגן שר החוץ: האיראנים בוחנים את התגובה במערב לחציית הקווים האדומים". הארץ, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2004645>
- הרשב, בנימין. *שדה ומסגרת: מסות בתיאוריה של ספרות ומשמעות*. ירושלים: כרמל, 2000.
- ואן דר גראף אחותך. "איזה שמוקים אתם, שיואו!!!1". היתוך קר למפגרים, 2007. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://zilzul.com/coldfusion/?p=1128>
- ויקיטקסט, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://he.wikisource.org/wiki>
- "יוגה". אשטנגה יוגה תל אביב, 2010. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.ashtangayoga.co.il/150214881502151214971501.html>
- יוסף-זדה, עינב. "העירייה תאתר נערות שמבלות עם בני מיעוטים". Mynet, 2009. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.mynet.co.il/articles/0,7340,L-3776435,00.html>
- כהן, גילי. "ראש אמ"ן לשעבר: עד הקיץ איראן תעבור בוודאות את הקו האדום של נתניהו". הארץ, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.2001405>
- לנדו, עידן. "קמתי בבוקר והתנגדתי לכיבוש". לא למות טיפש, 2009. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://idanlandau.com/2009/07/29/קמתי-בבוקר-והתנגדתי-לכיבוש/>
- משעני, דרור. "אני לא הייתי שם: זיכרונות מכנס אקדמי". הולך ובא, 2009. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://dromishani.wordpress.com/2009/07/09/אקדמי-זיכרונות-מכנס-אקדמי/>
- פינטר, יובל. "עריכה קלשונית". דגש קל, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://dagesh.wordpress.com/2013/04/22/עריכה-קלשונית/>
- קייס רועי ואליאור לוי. "דיווח: איראן שבה לתמוך בחמאס". Ynet, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4432513,00.html>
- קלנר ירון, גלעד מורג ושחר חי. "קורבן הסופה: רצה לתקן דליפה ונהרג". Ynet, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4465052,00.html>
- קסטנר איתמר, בן לי וולק ויובל פינטר. דגש קל, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://dagesh.wordpress.com>
- רורטי ריצ'רד. "דרכו של פרגמטיסטי". בתוך *פרשנות ופרשנות יתר*. תל אביב: רסלינג, 2007. עמ' 91-110
- שחר קשתן, אבנר. "הדיסטופיות של בואי, חלק ג': שעשועים מלתוסיים". אקלקטיקה אהובתי, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://blog.strawjackal.org/2013/04/1224/>
- שלו חמי. "מלחמת עיראק מטילה צל ענק על שיקוליו של אובמה". הארץ, 2013. [גישה ב-29 בדצמבר, 2013]. <http://www.haaretz.co.il/news/world/america/.premium-1.2004942>

Allen, Michal R. "This Is Not a Hypertext, But...: A Set of Lexias on Textuality". Ctheory, 2003. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=389>

"Anchor Text Optimization". seo-gold.com, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.seo-gold.com/seo-tutorial/anchor-text-optimization>

"Annotated Poetry By Famous Authors". languagearts8.wikidot.com, 2009. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://languagearts8.wikidot.com/annotated-poetry-by-famous-authors>

Auletta, Ken. "Freedom of Information". The New Yorker, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
http://www.newyorker.com/reporting/2013/10/07/131007fa_fact_auletta

Barry, Ellen. "The Russia Left Behind: A journey through a heartland on the slow road to ruin". The New York Times, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.nytimes.com/newsgraphics/2013/10/13/russia/>

Ben-Porat, Ziva. *Method in Madness: Notes on the Structure of Parody, Based on MAD TV Satires*. Poetics Today (Vol. 1, No. 1/2. Autumn 1979). pp. 245-272.

Bonini, Andreas. "URLs are for People, not Computers". not-implemented.com, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.not-implemented.com/urls-are-for-people-not-computers/>

"Breadcrumb (navigation)". Wikipedia.org, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
[http://en.wikipedia.org/wiki/Breadcrumb_\(navigation\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Breadcrumb_(navigation))

Browning, Robert. "My Last Dutchess". tspace.library.utoronto.ca, 2002. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<https://tspace.library.utoronto.ca/html/1807/4350/poem288.html#2>

Brave, Eyal. "Timeline Photos". Facebook.com, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151529842479239&set=a.135641224238.107107.764714238&type=1&theater>

Bush Vannevar. "As We May Think". The Atlantic, 1945. [Retrieved 29 Dec.2013].
<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1945/07/as-we-may-think/303881/>

"Charles Dickens: An Overview". The Victorian Web. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.victorianweb.org/authors/dickens/index.html>

"Charles Dickens and Political History — The National and International Contexts". The Victorian Web. [Retrieved 29 Dec. 2013].
<http://www.victorianweb.org/authors/dickens/politicsov.html>

"CSS Links". w3schools.com. [Retrieved 29 Dec. 2013].
http://www.w3schools.com/css/css_link.asp

Dalhgren, P. *Media Logic in Cyberspace: Repositioning Journalism and its Publics*. Javnost/The Public, (3(3), 1996). 59-72.

De Maeyer, J. "Mapping the hyperlinked environment of online news: issues and challenges for the French news sites". 2010. Braga, Portugal. [retrieved 29 Dec. 2013]. http://juliettedm.files.wordpress.com/2010/06/demaeyer_mapping-hyperlink-environment.pdf

Dimitrova, D. V., Connolly-Ahern, C., Williams, A. P., Kaid, L. L., & Reid, A. (2003). Hyperlinking as Gatekeeping: online newspaper coverage of the execution of an American terrorist. *Journalism Studies*, (4(3), 2003). 401.

Domingo, D. (2008). *Interactivity in the daily routines of online newsrooms: dealing with an uncomfortable myth*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, (13(3), 2008). 680-704.

Eliot, T.S. *Tradition and the Individual Talent*. Bartelby.com, 1921. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.bartleby.com/200/sw4.html>

G. Pascal, Zachary. "The Godfather". *Wired*, 1997. [Retrieved 29 Dec. 2013]. http://www.wired.com/wired/archive/5.11/es_bush_pr.html

Graff, Ann-Barbara and Blustein James. *Towards a Politics of Reading: Narrative, Literary Hypertext and Meaning*. 2011. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://eprints.soton.ac.uk/336219/1/nht11proceedings.pdf#page=11>

Hairong, Li and John D. Leckenby. *Internet Advertising Formats and Effectiveness*. Thorson & Schumann, 2004. [Retrieved 29 Dec. 2013]. http://champtec.googlepages.com/ad_format_print.pdf

"hyperlink". Merriam-Webster.com, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/hyperlink>

Kottke, Jason. "Kottke.org". [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://kottke.org/>

Landow, George P. "What is the Victorian Web?". *The Victorian Web*, 2012. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.victorianweb.org/misc/vwintro.html>

Landow, George. *Hypertext 3.0 : Critical Theory and New Media in an Era of Globalization*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2006.

Langacker, Ronald W. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford University Press, 2008.

Lurie, Peter. "Why the Web Will Win the Culture Wars for the Left: Deconstructing Hyperlinks". *Ctheory*, 2003. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=380>

"Mafia Wars". Zynga, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://company.zynga.com/games/mafia-wars>

Munroe, Randall. "xkcd.com". 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://xkcd.com/>

Nanji, Ayaz. "Email Open and Click-Through Rates: Benchmarks by Vertical". MarketingProfs, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.marketingprofs.com/charts/2013/10751/email-open-and-click-through-rates-benchmarks-by-industry>

Nelson, Holm Theodor. *Complex Information Processing: A File Structure for the Complex, the Changing, and the Indeterminate*. Elmcip, 1965. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://elmcip.net/node/7367>

photonhunter. "Ted Nelson demonstrates Xanadu Space". Youtube, 2008. [Retrieved 29 Dec. 2013]. https://www.youtube.com/watch?v=En_2T7KH6RA

Shirky, Clay. "Ontology is Overrated: Categories, Links, and Tags". Clay Shirky's Writings About the Internet, 2005. [Retrieved 29 Dec. 2013]. http://www.shirky.com/writings/ontology_overrated.html

Shopen, Timothy. *Language Typology and Syntactic Description*. Vol 1. Cambridge University Press, 2007.

Silverpop. "2013 Email Marketing Metrics Benchmark Study". silverpop.com, 2013. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.silverpop.com/marketing-resources/white-papers/all/2013/2013-EM-Benchmark/>

Silverstein, Shel. "Where The Sidewalk Ends". languagearts8.wikidot.com, 2009. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://languagearts8.wikidot.com/where-the-sidewalk-ends-shel-silverstein>

Steinke, Darcey. "blindspot". adaweb.walkerart.org. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://adaweb.walkerart.org/project/blindspot/blindspot.html>

Sullivan, Andrew. "The Odd Lies Of Sarah Palin, XXVII: The Stimulus Money". The Dish, 2009. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://dish.andrewsullivan.com/2009/04/29/the-odd-lies-of-sarah-palin-xxvii-the-stimulus-money/>

Thatcher, Jim. "Text Alternatives for Images (alt-text)". jimthatcher.com, 2012. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.jimthatcher.com/webcourse2.htm>

Tufte, Edward R. *Visual Explanations: Images and Quantities, Evidence and Narrative*. Cheshire CT: Graphics Press, 1997.

Winer, Dave. "Craigslist is progress". scripting.com, 2009. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://scripting.com/stories/2009/07/19/craigslistIsProgress.html>

Wolf, Gary. "The Curse of Xanadu". Wired, Jun 1995. [Retrieved 29 Dec. 2013]. <http://www.wired.com/wired/archive/3.06/xanadu.html>

נספח א': ניסויים

ניסוי 1:

מין: זכר / נקבה / אחר
גיל:

הרגלי גלישה ברשת (ניתן לבחור במספר תשובות לשאלה):

1. אני גולש/ת ברשת בזמני הפנוי
2. אני מגיב/ת לכתבות שמתפרסמות ברשת
3. אני כותב/ת בלוג
4. יש לי חשבון ברשת חברתית אחת או יותר
5. אני חבר/ה פעיל/ה בפורום אחד או יותר

בכל שאלה בשאלון יופיע משפט שחלק ממנו מסומן בקו תחתון. הקו התחתון מציין קישור (Link) לטקסט אחר, שאינו מופיע בניסוי. מתחת לכל משפט יופיעו מספר אפשרויות שאליהן הטקסט יכול לקשר.

דוגמא:

ראש הממשלה קרא לכנסת להעביר את התקציב.

1. כתבה שמצטטת את ראש הממשלה, שקורא לכנסת להעביר את התקציב
2. ערך בוויקיפדיה על כנסת ישראל
3. ערך בוויקיפדיה על תקציב המדינה
4. כתבה על המאבק בכנסת אודות התקציב
5. אחר

אנא בחרו את האפשרות שנראית לכם הסבירה ביותר. אם לדעתכם חלק מהאפשרויות אפשריות **באותה מידה**, סמנו יותר מתשובה אחת. אם אף אחת מהתשובות אינן נראות לכם, אנא בחרו באפשרות 5, וכתבו לאן אתם מאמינים שהקישור מוביל.

השאלון:

1. האם לאחר הודעת בולגריה כי חיזבאללה עומד מאחורי הפיגוע בבורגס האיחוד האירופי יישר קו עם ארצות-הברית וישנה את עמדתו כלפי ארגון הטרור הלבנוני?
 - א. ידיעה ב"הארץ" על מעורבות ארגון חיזבאללה בפיגוע בבורגס
 - ב. כתבת עומק ב"הארץ" על הפיגוע בבורגס
 - ג. אחר
2. רפובליקת איי מרשל שבאוקיינוס השקט פנתה למועצת הביטחון של האו"ם בבקשה שתכיר בשינויי האקלים בעולם כאיום ביטחוני בינלאומי.
 - א. ערך בוויקיפדיה על איי מרשל
 - ב. ידיעה ב-Ynet על פניית רפובליקת איי מרשל למועצת הביטחון
 - ג. אחר
3. מדו"ח שהזמינה סוכנות הידיעות רויטרס עולה שכן זיגיר לא היה מעורב בהתנקשות בבכיר חמאס מחמוד אל-מבחוח בדובאי.
 - א. פוסט בבלוג שמתאר את חיסולו של מחמוד אל מבחוח

- ב. כתבת פרופיל על בן זיגיר בניו-יורק טיימס
ג. אחר

4. האפיפיור בנדיקטוס ה-16, שעתיד לפרוש מתפקידו בסוף החודש הקרוב, ספג ביקורת מצד קורבנות תקיפה מינית.

- ד. ערך בוויקיפדיה על האפיפיור בנדיקטוס ה-16
ה. פוסט בבלוג שמתאר הפגנה של קורבנות תקיפה מינית נגד האפיפיור
ו. אחר

5. שוב אצא בקריאה לרב פירון לדבוק בעמדה שהביע בעבר באשר לאפשר נישואים אזרחיים בישראל.

- א. עמוד הפייסבוק של הרב שי פירון
ב. תגובה של הרב שי פירון לשאלה בפייסבוק, שבה הוא מביע תמיכה בנישואים אזרחיים
ג. אחר

6. לפני שבועות ספורים פרסם ארגון הרבנים 'בית הלל' את פסקי ההלכה הראשונים שלו.

- א. אתר הבית של ארגון "בית הלל"
ב. עמוד באתר הבית של "בית הלל" שבו מופיע פסק הלכה של הארגון
ג. אחר

7. יוסף בן שלמה, שהלך לעולמו ב-2006, היה מגדולי האינטלקטואלים בישראל.

- א. ערך בוויקיפדיה על יוסף בן שלמה
ב. כתבה לרגל מותו של יוסף בן שלמה
ג. אחר

8. בשני לאוקטובר השנה, "יום חיות החווה העולמי", צרבו על בשרם שלושה אקטיביסטים את המספר 269 באמצעות ברזל מלובן

- א. ערך במדריך טיולים מקוון שעוסק ב"יום חיות החווה העולמי"
ב. ידיעה ב"הארץ" על הפגנה שנערכה ב"יום החווה העולמי" ב-2 באוקטובר
ג. אחר

9. מדינת ישראל זימנה את שגריר ארגנטינה לשיחת נזיפה משום שארגנטינה שיתפה את איראן בחקירת הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס איירס.

- א. כתבת עומק על הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס איירס
ב. כתבה על שיחת הנזיפה שערכה מדינת ישראל לשגריר ארגנטינה
ג. אחר

10. המנהל האזרחי הודיע לצבא שאין לו כל סמכויות אכיפה על אזור בורין, משום שהוא נמצא בשטח B.

- א. מפה וירטואלית שמציגה את חלוקת הגדה המערבית לשטחי A, B ו-C.
ב. ידיעה ב"וואלה!" על הודעת המנהל האזרחי לצבא בנוגע לאזור בורין
ג. אחר

11. מועצת זכויות האדם של האו"ם הוציאה דו"ח שקובע שהתנחלויות הן עבירה על החוק הבינלאומי.

- א. אתר מועצת זכויות האדם של האו"ם
- ב. כתבה על הדו"ח האחרון של מועצת זכויות האדם של האו"ם
- ג. אחר

חלק שני

12. בבית המשפט העליון נמשך בעצלתיים הדיון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני כנגד מדינת ישראל.

- א. כתבת פרופיל על מוסטפה דיראני
- ב. כתבה על הדיון האחרון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני
- ג. אחר

13. בבית המשפט העליון נמשך בעצלתיים הדיון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני כנגד מדינת ישראל.

- א. כתבת פרופיל על מוסטפה דיראני
- ב. כתבה על הדיון האחרון בתביעה שהגיש מוסטפה דיראני
- ג. אחר

14. האיחוד האירופי אישר אתמול את התוכנית להילחם במשבר בשר הסוס.

- א. פוסט בבלוג שמנתח כיצד בשר סוס החל להמכר בשווקים באירופה במסווה של בשר מסוג אחר
- ב. ידיעה אודות הכינוס האחרון של האיחוד האירופי שעסק במשבר בשר הסוס
- ג. אחר

15. האיחוד האירופי אישר אתמול את התוכנית להילחם במשבר בשר הסוס.

- א. פוסט בבלוג שמנתח כיצד בשר סוס החל להמכר בשווקים באירופה במסווה של בשר מסוג אחר
- ב. ידיעה אודות הכינוס האחרון של האיחוד האירופי שעסק במשבר בשר הסוס
- ג. אחר

16. חוקרים מ-MIT העריכו כי יירוט הרקטות האמיתי של כיפת ברזל הוא 5-10%.

- א. דו"ח שעוסק באחוז יירוט הרקטות של כיפת ברזל
- ב. אתר אוניברסיטת MIT
- ג. אחר

17. חוקרים מ-MIT העריכו כי יירוט הרקטות האמיתי של כיפת ברזל הוא 5-10%.

- א. דו"ח שעוסק באחוז יירוט הרקטות של כיפת ברזל
- ב. אתר אוניברסיטת MIT
- ג. אחר

18.

יורג לנץ פון ליבנפלס לא חשב שעל הארים לחזור אל דתם הפגאנית, אלא לגרסה פגאנית וגזעית של נצרות.

- א. ספר של יורג לנץ פון ליבנפלס שטוען כי הארים הם צאצאי האלים
- ב. ערך ויקיפדיה על יורג לנץ פון ליבנפלס
- ג. אחר

.19

יורג לנץ פון ליבנפלס לא חשב שעל הארים לחזור אל דתם הפגאנית, אלא לגרסה פגאנית וגזעית של נצרות.

- א. ספר של יורג לנץ פון ליבנפלס שטוען כי הארים הם צאצאי האלים
- ב. ערך ויקיפדיה על יורג לנץ פון ליבנפלס
- ג. אחר

.20

הפרסומת לסיינטולוגיה היתה חביבה למדי בסך הכל, והזמינה את "מי שרוצה לדעת על החיים, על היקום, על עצמך" להצטרף אל שורות התנועה הזאת.

- א. האתר הרשמי של תנועת הסיינטולוגיה
- ב. פרסומת לסיינטולוגיה ששודרה בסופרבול בארצות הברית
- ג. אחר

.21

הפרסומת לסיינטולוגיה היתה חביבה למדי בסך הכל, והזמינה את "מי שרוצה לדעת על החיים, על היקום, על עצמך" להצטרף אל שורות התנועה הזאת.

- א. האתר הרשמי של תנועת הסיינטולוגיה
- ב. פרסומת לסיינטולוגיה ששודרה בסופרבול בארצות הברית
- ג. אחר

האם תוכלי/י לנמק את הבחירה לגבי שאלה זו?
[שדה ריק]

ניסוי 2:

מין: זכר / נקבה / אחר
גיל:

הרגלי גלישה ברשת (ניתן לבחור במספר תשובות לשאלה):

1. אני גולש/ת ברשת בזמני הפנוי
2. אני מגיב/ת לכתבות שמתפרסמות ברשת
3. אני כותב/ת בלוג
4. יש לי חשבון ברשת חברתית אחת או יותר
5. אני חבר/ה פעילה/ה בפורום אחד או יותר

השאלון:

בכל שאלה בשאלון יופיע משפט שחלק ממנו מסומן בקו תחתון. הקו התחתון מציין קישור (Link) לטקסט אחר, שאינו מופיע בניסוי. מתחת לכל משפט יופיעו מספר אפשרויות שאליהן הטקסט יכול לקשר.

דוגמא:

ראש הממשלה קרא לכנסת להעביר את התקציב.

1. כתבה שמצטטת את ראש הממשלה, שקורא לכנסת להעביר את התקציב
2. ערך בוויקיפדיה על כנסת ישראל
3. ערך בוויקיפדיה על תקציב המדינה
4. כתבה על המאבק בכנסת אודות התקציב
5. אחר

אנא בחרו את האפשרות שנראית לכם הסבירה ביותר. אם לדעתכם חלק מהאפשרויות אפשריות **באותה מידה**, סמנו יותר מתשובה אחת. אם אף אחת מהתשובות אינן נראות לכם, אנא ציינו זאת, וכתבו לאן אתם מאמינים שהקישור מוביל.

הניסוי :

1.

מאבקם של נהגי המשאיות עצר את המדינה.

- א. ערך ויקיפדיה על שביתת פועלי הרכבת הגדולה של 1985
- ב. צילום כתבה מ"ידיעות אחרונות" שבה מתוארים הפקקים שיצרו נהגי המשאיות בכבישי ישראל
- ג. אחר

2.

מאבקם של נהגי המשאיות עצר את המדינה.

- א. ערך ויקיפדיה על שביתת פועלי הרכבת הגדולה של 1985
- ב. צילום כתבה מ"ידיעות אחרונות" שבה מתוארים הפקקים שיצרו נהגי המשאיות בכבישי ישראל
- ג. אחר

3.

רצף ההצלחות של "הגנב האוויל" הגיע אתמול לסימו.

- א. כתבה על מבצע עוקץ שערכה המשטרה לכידת "הגנב האוויל"
- ב. כתבת פרופיל על "הגנב האוויל", אלמוני שחמק מהמשטרה במשך שנתיים
- ג. אחר

4.

רצף ההצלחות של "הגנב האוויל" הגיע אתמול לסימו.

- א. כתבה על מבצע עוקץ שערכה המשטרה לכידת "הגנב האוויל"
- ב. כתבת פרופיל על "הגנב האוויל", אלמוני שחמק מהמשטרה במשך שנתיים
- ג. אחר

5.

הבלוגר דן דוד נעצר אתמול על ידי המשטרה.

- א. הבלוג של דן דוד
- ב. כתבה על מעצרו של דן דוד

6.

הבלוגר דן דוד נעצר אתמול על ידי המשטרה.

- א. הבלוג של דן דוד
- ב. כתבה על מעצרו של דן דוד

.7

חברת סנטורי הראתה רווחים נאים ברבעון זה.

- א. כתבה אודות רווחי חברות האלקטרוניקה במהלך הרבעון האחרון של 2011
- ב. אתר הבית של חברת סנטורי
- ג. אחר

.8

חברת סנטורי הראתה רווחים נאים ברבעון זה.

- א. כתבה אודות רווחי חברות האלקטרוניקה במהלך הרבעון האחרון של 2011
- ב. אתר הבית של חברת סנטורי
- ג. אחר

.9

עמנואל קאנט היה הולך מדי יום לאוניברסיטה באותה השעה בדיוק.

- א. ערך בוויקיפדיה על עמנואל קאנט
- ב. פוסט שמתאר אנקדוטות שונות מחייו של עמנואל קאנט
- ג. אחר

.10

עמנואל קאנט היה הולך מדי יום לאוניברסיטה באותה השעה בדיוק.

- א. ערך בוויקיפדיה על עמנואל קאנט
- ב. פוסט שמתאר אנקדוטות שונות מחייו של עמנואל קאנט
- ג. אחר

.11

עם הזמן, ג'.ק. צ'יסטרטון נעשה יותר ויותר שמרן.

- א. סקירה של התפתחות רעיונותיו של ג'.ק. צ'יסטרטון
- ב. אתר המוקדש לסופר והמסאי ג'.ק. צ'יסטרטון
- ג. אחר

.12

עם הזמן, ג'.ק. צ'יסטרטון נעשה יותר ויותר שמרן.

- א. סקירה של התפתחות רעיונותיו של ג'.ק. צ'יסטרטון
- ב. אתר המוקדש לסופר והמסאי ג'.ק. צ'יסטרטון
- ג. אחר

.13

אלמונים היכו את מייקל ארינגטון, מייסד טק-קראנץ'.

- א. כתבה שמדווחת על תקיפת ארינגטון
- ב. הבלוג טק-קראנץ'
- ג. אחר

.14

ממשלת בריטניה הודיעה על יום זיכרון לחללי מלחמת הבורים.

- א. ערך בוויקיפדיה על מלחמת הבורים
- ב. פוסט בבלוג שמספר על החלטת ממשלת בריטניה
- ג. אחר

.15

עם הזמן, אזהרותיו של ראש השב"כ הפכו לנועזות יותר

- א. כתבה שמתארת את מאמצי ראש השב"כ לסכל תקיפה ברצועת עזה
ב. ראיון עם ראש השב"כ, שבו הוא יוצא כנגד תקיפה ברצועת עזה
ג. אחר

.16

- התקפותיו הנחרצות של משה דיין נעשו לאגדה
א. ערך ויקידיה על הקרבות שמשה דיין השתתף בהם
ב. תמלול של סרן בפלוגה שעליה פיקד משה דיין
ג. אחר

נספח ב' : תשובות לניסויים

ניסוי 1 – תוצאות:

מין :
זכר – 162 איש. 47 אחוזים
נקבה – 184 איש. 53 אחוזים
אחר – 2 אנשים. אחוז.

גיל :
ממוצע : 32.23762
חציוני : 31

הרגלי גלישה ברשת (ניתן לבחור במספר תשובות לשאלה) :

6. אני גולש/ת ברשת בזמני הפנוי – 337 איש. 97 אחוזים.
7. אני מגיב/ת לכתבות שמתפרסמות ברשת – 124 איש. 36 אחוזים.
8. אני כותב/ת בלוג – 95 איש. 27 אחוזים.
9. יש לי חשבון ברשת חברתית אחת או יותר – 339 איש. 97 אחוזים.
10. אני חבר/ה פעיל/ה בפורום אחד או יותר – 76 איש. 22 אחוזים.

השאלון:

חלק ראשון											
שאלה מספר:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
צירוף דינמי	פעלי	שמני	שמני	שמני	פעלי	פעלי	פעלי	שמני	פעלי	שמני	פעלי
222	56	238	22	238	243	246	93	252	48	245	
סטטי	46	220	32	245	25	16	27	178	15	225	25
לא מובן	4	2	2	6	8	1	2	0	4	1	2
אחר נותר	7	2	8	7	8	4	1	4	5	3	6

חלק שני										
שאלה מספר:	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
צירוף דינמי	פעלי	שמני	שמני	פעלי	פעלי	פעלי	פעלי	שמני	פעלי	שמני
231	23	40	241	37	234	207	10	207	217	19
סטטי	12	226	206	6	207	7	26	236	15	215
לא מובן	4	2	0	0	2	2	2	1	6	7
אחר נותר	4	0	5	1	3	4	12	2	8	9

Abstract

Digital text has existed for around 40 years, and although it differs from printed text in a variety of ways, it seems that for many the use of hyperlinks constitutes the main difference between the two types of text. However, although there exists a wide body of research on hyperlinks, including within the field of literary theory, there is a noticeable absence of research on the hyperlink as a rhetoric tool and as an independent and distinct kind of intertextuality.

This study concerns the hyperlink as a literary device, and examines the question whether writers can use hyperlinks as a tool for a range of rhetoric purposes, or whether, as several scholars in the field claim, the use of hyperlinks requires a non-hierarchical reading that is “open” and “centerless”. The study examines the process of reading hyperlinks, and the differences between it and the intertextual reading of printed text. It examines also how the possibility of connecting quickly and easily to other texts can change the way that digital texts look, and the amount and type of information that is communicated through them.

For the purpose of this research, two experiments were undertaken, each involving approximately 300 respondents. The findings of these experiments indicate that the syntactic categories on which the hyperlink is placed influences the expectations of the readers in relation to the text that the hyperlink refers to. The research also describes the process of reading hyperlinks, drawing on the theories of Ziva Ben-Porat on rhetoric intertextuality and of Benjamin Harshav on semantic integration of complex texts. The topic of the study is "Does the hyperlink have meaning". The short answer to this question is a resounding "yes". However, the longer answer is a much more complex and interesting one, and has much to offer in exposing some of the differences between the reading of digital texts and that of printed ones.